ఆంధ్రాభినవగ్రంథమాల,
ద్వితీయపుష్పము.

దానవవధ.

అను

ప్రహ్లాదహిరణ్యకశిపము.

ఇది

మణిమాల, పద్మావతి మున్నగుగ్రంథములురచించిన

ఉమ్రే అలీషా కవిచే

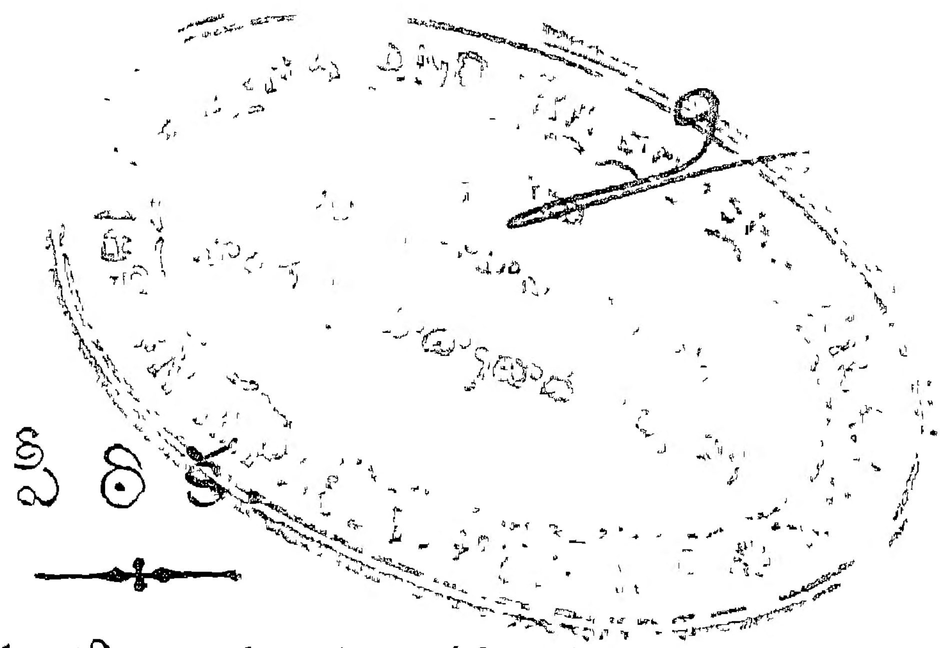
రచింపఁబడిన

ఆఱంకముల నాటకము.

మొదటికూర్పు 1000 ప్రతులు.

పిఠాపురము.
శ్రీ విద్వజ్జన మనోరంజనీ ముద్రాక్షరశాలయందు
ముద్రింపించి ప్రకటింపఁబడియె.
1914.

పీఠిక

దానవవధ లేక ప్రహ్లాదహిరణ్యకశిపము.

ఇది భాగవతసప్తమస్కంధమునఁ బోతనామాత్యుఁ డత్యంతప్రావీణ్యముచేఁ గవితారస మొలికించి జగంబున నప్రతిమానం బగుకీర్తినిఁ బడసి యున్నాఁడు. ఆ కవితకుఁ జాలినకవితగాని ఆధోరణికిఁ జాలినధోరణిగాని యాంధ్రభాషయందు లేదు. న న్నీకథ నాటకరూపమున వ్రాయుట కొకస్నేహితుఁ డుత్సాహపఱచిన నే నత్యల్పకాలమునఁ (1911 సంII) బూర్తి గావించితిని. మఱియొక బొంబాయిస్నేహితుఁడు 1912 సంIIరం దీని నచ్చువేయించెద నని వాగ్దానమ్ము సేసి కృపణత్వము నిరోధింపఁ జల్లగాఁ దప్పించుకొనియెను. తరువాత నావిచిత్రబిల్హణీయాద్యితరగ్రంథము లచ్చువేయించియు ననేకరూపములచేత విశేషధన మొసంగినట్టియు నామిత్రసత్తములును వైశ్యకులజులును రాజమహేంద్రపురనివాసులును నగు బైసానిసుబ్బయ్యగారు దీనినచ్చొత్తించుట కున్నగువ్యయములకు వలసినంతధన మొసంగిరి.

ఇంతలో శ్రీబైసానివెంకటరమణారావు జమీందారుగారు మాయాంధ్రాభినవగ్రంథమాలకు ద్వితీయకుసుమముగాఁ బ్రకటింపవలసిన దని చెప్పుటచేత అట్లు గావించితిమి.

ఇదియును, 250 పేజీలు గల "పద్మావతి" యనునవల (ఇం దొకరాకుమారి యొక్క యద్భుతయుదంతము వర్ణింపఁబడి యున్నది.) యును గలిపి మాచందాదారుల కొకేసారి పోస్టుఖర్చులతో సహితము రు 1—2—0 కు నివ్వఁదలఁచితిమి.

ఈరెండుగ్రంథములును మాగ్రంథమాలికాప్రథమపాఠకులు చదివిచూచినవెనుక మఱియొకనూతనపక్కిగ్రంథములు తృతీయచతుర్థకుసుమములొకేసారిగా నివ్వనున్నాము. ఈమాయుద్యమమును మహారాజులుపోషకులుగను చందాదారులుగను నుండి నాకూతకోల యై కొనసాగింపఁ బ్రార్థితులు.

పిఠాపురం.
21-1-1914

ఇట్లు విధేయుఁడు,
వుమ్మెర అలీషా.

క. కరుణామయుఁ డగుపరమే
శ్వరుఁడు, మహమ్మద్ రసూల్ ప్ర ♦ వక్తయు స్థిరుల
చరసెద, నాఖైలలిగురు
వరుని నుతించెదను భక్త ♦ వత్సలుఁ డనుచున్.

కృతి.

సీ. కల్యాణగుణముల ♦ కాణాచి యై బంధు
వర్గంబు దనిపిన ♦ పరమసాధ్వి
పుట్టినయింటికి ♦ మెట్టినింటికి శుభ
ములు గూర్చి వెలసిన ♦ పుణ్యచరిత
పతియందుఁ దనదుసం ♦ తతియందు ననుకూల
మతియయి మాపలిన ♦ మహితశీల
అక్కసెల్లెండ్రైన ♦ నన్నదమ్ములనైన
నతిభక్తి నెఱపిన ♦ యమలహృదయ
లలితవ్రతశేష సకలమం ♦ గళవిశేష
కిల్బిషవిదూరపరితోష ♦ కీర్తిశేష
యైనశ్రీఫాతిమాంబ మా ♦ యక్కకు నిది
కృతి యొసంగెద సుకృతసం ♦ గతి నెసంగి.

వుమ్రేఅలీషా.

ఇందువచ్చుపాత్రములు.

హిరణ్యకశిపుఁడు — రాక్షసరాజు.

మంత్రి లేక మధుప్రియుఁడు — మంత్రి.

విదూషకుఁడు లేక నర్మసఖుఁడు.

దేవేంద్రుఁడు.

ప్రహ్లాదుఁడు.

పౌరులు.

గంధ గజగంధ గార్గి గరళపాదుఁడు	రాక్షససైనికులు.

సామంతరాజులు.

యమ, వరుణ, అగ్ని.

రాక్షసవాహినీపతి.

దేవసేనాని.

బాలకులు.

చండామార్కులు — ప్రహ్లాదునిగురువులు.

తలారులు,

కపాలకుండలుఁడు రత్నాకరుఁడు	ప్రహ్లాదునివిహితులు.

శుక్రాచారి — రాక్షసగురువు.

అహితుండికుఁడు ... పాములవాఁడు.

ఋషి [illegible]

బృందారకుఁడు.

స్త్రీలు.

లీలావతి—పర్ణిష్ఠోమునితల్లి.

శచి—దేవేంద్రునిభార్య.

రంభ, ఊర్వసి, మేనక, తిలోత్తమ. } దేవవేశ్యలు.

శుద్ధపత్రిక.

తప్పు.	ఒప్పు.	పేజి.	పంక్తి.
మెచ్చు	మెచ్చు	నాంది	6
కస్య	కశి	42	1
రకి	రిక	45	2
కుండలుఁడు	కపాలకుండలుఁడు	64	2
రజనీనాథుని	రజనీచారుని	98	11

80 వ పేజీలో 2 వ పంక్తిలోని "చం. అడవులనున్న" పద్యము ఋషి చదువవలసినది.

ద్వితీయాంక షష్ఠాంకప్రారంభవిష్కంభములఁ బ్రదర్శింపకున్న బాధకము లేదు.

మఱియు ఱ, ర, అర్థానుస్వార, మున్నగు ప్రమాదజనితదోషములు దిద్ది చదువఁబ్రార్థితులు.

నాంది.

శా. శ్రీ లీలాలునొ బంధమోక్షవిజయ ♦ శ్రీ లిచ్చునో భాగ్యముల్
చాలం గూర్చునొ నిత్య మర్త్యులపఁద ♦ చ్చారిత్ర మీధాత్రిపైఁ
బోలంబోదు ముఖస్తవంబులకు నై ♦ పొంగారుచున్నట్టి తే
జోలంకారుఁడు నీశ్వరుం డిడును మీ ♦ కత్యంతసౌభాగ్యముల్.

గీ. దిక్కులేనివారి ♦ దిక్కయి జగముల, నొక్కవేలు పగుచు ♦ మ్రొక్కువారి
కఖిలశుభము లిచ్చు ♦ నాద్యంతరహితుండు, సౌఖ్యముల నొసంగు ♦ సభ్యులకును.

(నాంద్యంతరము సూత్రధారుఁడు)

సూత్రి—నటీ! నీ వొకసారిటు రమ్ము.

నటి—ప్రియా! ఏమి యనుజ్ఞ?

సూత్ర—అఖిలకల్యాణగుణవిశారదు లైనయీ సభాసదులు మనల నొకనాటక మాడి యానందింపఁజేయుట కనుజ్ఞ నొసంగుచున్నారు.

నటి—సభ్యులయనుజ్ఞ సర్వదా శిరసావహింపవలసినదేగదా? ఇప్పు డేనాటక మాడి సకలకళాకోవిదు లైనయీమహాజనులను మెప్పింపవలయును?

సూ—నేనును నయ్యదియే యోచింపుచున్నాఁడను.

ఉ. ఏకథనంబు ముజ్జగము ♦ లీశ్వరుఁ బాడునొ యేది పుణ్యసు
శ్లోకులు కోవిదుల్ విబుధ ♦ లోకము మెచ్చునొ యేది పూజ్యమో
యాకథనంబు నాటకము ♦ నాడిన నాడఁగవచ్చు లేనిచో
శ్రీకర మై వెలార్పదు వి ♦ శేషచమత్కృత మై దనర్చినన్.

నటి—ఓహో! ఇది చాల నసాధ్యమే.

క. శృంగార మొకరు గోరెద, రంగనలప్రసంగ మొక్కరడుగుదురు రచిం
పంగను వేదాంతము, నటి, సంగీతం బెవరు విందురు ♦ సభికులయందున్.

సూత్ర—చెలీ! నీ విచ్చట మిక్కిలి పొరపడి "వేదాంతము నటి సంగీతం బెవరు వింద్రు ♦ సభికులయందున్" అని యధిక్షేపించితివి. అట్లు గాదు.

శా. సంసారంబులు సేయుచున్నను మహా ♦ సన్యాసి యై యుండినన్
హంసీయానలఁ గూడి యాడుచు విలా ♦ సాసక్తుఁ డై యున్నవి
ధ్వంసజ్ఞానుఁడు మూర్ఖచిత్తుఁడు కృపా ♦ బాహ్యుండు నై యుండినన్
కంసారాతి వినీతి గీతికలకున్ ♦ గై చాఁపు లర్పింపఁడే.

నటి—(అవనతవదన యై) నాథా! ఈయర్థము ముమ్మాటికిని యథార్థము. అట్టి ప్రహ్లాదకథ నేదేని నొకదానిని మీరే నిరూపించి నిర్వచింపుఁడు.

సూత్రి—నటీ! అసంకల్పముగా నుచ్ఛ్వాసవాయువువలె నీనోటనే జాఱిపడిన ప్రహ్లాద కథకన్న నధిక మేమున్నది? దానినే ప్రదర్శించెదము.

ఉ. భాగవతోత్తముండు బుధ ♦ వంద్యుఁడు ముజ్జగమందు వానివి
ద్యాగరిమంబు సంస్తుతిని ♦ దానము జ్ఞానలతాలవాలమై
తూఁగు జగానఁ దచ్చరిత ♦ తోఁ జరితార్థము గాదె నాటకో
ద్యోగము మాకు నెచ్చెలి! త ♦ దుక్తికి సభ్యులుగూడ మెచ్చెదున్.

నటి—మీయాశయము పరమపూజ్యము. ఈకృతి యెవరిచే రచియింపఁబడినది.

సూత్ర—వుమ్రేఅలీషాకవిచేత.

నటి—ఇంక నడుగవలసిన దేమున్నది?

తే. గీ. కవిత కుండవలసినల ♦ క్షణములకును, భావము స్వభావవర్ణనా ♦ బంధములకు
పుట్టిని ల్లగునీకవి ♦ బుధునివాక్కు, సారె కననేల వుమ్రాలి ♦ పాసుకవిని.

సూత్ర—అగు నీతీరున నీకవిఁ బెక్కుగ్రంథములు సర్వజనాదరణీయం బగునట్లు వ్రాసి పేరుమోచి యున్నాఁడు.

నటి—కావుననే కవితనుగురించి నిర్వివాదాంశము. (ప్రకటనపత్రికఁ జూచి) నాథా! దీనికి దానవవధ యనునామ మేమి?

సూ—గీ. దానవులు దేవతలపైని ♦ దాడి వెడలి, జేసినవధావిధానంబు ♦ చెడి హిరణ్య
కశిపుఁడాత్మజు బాధించి ♦ కసిమసంగి, పడినవధచేత "దానవ ♦ వధము"నయ్యె.

నటి—సరి. ఇది యుభయార్థములయందును వర్తించి సార్థకముగానే యున్నది.

సూత్ర—నటీ! ఇంతసేపటినుండియు నేదేని యొకపాటైనఁ బాడవైతివి. ఈసభ్యులు నీగానమాధుర్యమును గాంచి హర్షించెదరు గదా!

నటి—దేనినిఁ గూర్చి పాడవలయును?

సూత్ర—ఈశరదృతువును గూర్చియే పాడుము.

నటి—అవశ్య మట్లే పాడెదను.

ఉ. శారదనీరదభ్రముల ♦ చాటున మాటున డాఁగి చూచుక
ల్హారమనోహరుండు విర ♦ హార్తిఁ గృశించుచకోరపాళికిన్
నీరము పాలు పోసి రజ ♦ నీచరులన్ గలగుండుసేసి సాం
పార నభోంతరాళము ప్ర ♦ హ్లాదమొనర్పదె యెట్టివారికిన్.

సూత్ర—ఓహో! ప్రహ్లాదకుమారుజన్మచరిత ముగ్గడింపుచు హిరణ్యకశిపమహారాజదే కొలువునకు విచ్చేయుచున్నాఁడు. మనమును బోవుదము రమ్ము. (అనిపోవుదురు.)

దానవవధ.

ప్రథమాంకము.

రంగము—సభామంటపము.

హిరణ్యకశిపుఁడు, మంత్రి, సామంతరాజులు, విదూషకుఁడు
ప్రవేశించి యుందురు.

హిర—సభ్యులారా! మీసందేశము నాకెఱుఁగ వచ్చినది. సఫలీకృత తపస్సంపన్నుఁడనైన నావలన మీరు పడయరాని యర్థము లుండవు. ఇంక మీవాంఛితము లవిచ్ఛిన్నముగా నెఱవేరును. ఏ మనియెదరేని:—

సీ. ఎండవానల కాఁగి ♦ కొండకొండలదరిఁ, దిరుగాడుదుఃఖంబు ♦ దీఱె కాదె
జపమాలికలు గొని ♦ యుపవాసదీక్షులఁ, గడపెడువ్యసనంబు ♦ గడచెఁ గాదె
మునివృత్తి నూర్ధ్వాభి♦ముఖమున వేయేండ్లు, దపమొనర్చెడు క్రియల్ ♦తప్పెఁగాదె
ఆఁకటి కిన్నియా ♦ కలములు జలములు, స్వీకరించెడుబాధ ♦ నెడలెఁ గాదె
నేఁడు విశ్రాంతి చేకూఱె ♦ నిర్జరేంద్ర
వరులగుండెలలో రాయి ♦ పడెడునట్లు
వైరికాంతలకన్నీరుఁ ♦ గారునట్లు
శౌర్యధనులార! రాక్షస ♦ వర్యులార!

సామంతరాజులలో నొకఁడు—నేఁడు గదా! మేము సంపూర్ణధన్యులము. నేఁడు గదా! వైరులబారినుండి విడివడినవారము. (హిరణ్యకశిపునివంకఁ దిరిగి) ఓ దానవసార్వభౌమా! నీకడపటివాక్యము లమోఘము లగును గాక! వైరికాంతల కన్నీరు లొలుకును గాక! నిర్జరేంద్రులగుండెలు పగిలి పోవును గాక!

విదూష—(చంకలు కొట్టుకొని) నా కీవేళ శ్రాద్ధభోజనములో గారెముకలు దొఱకినంతసంతోషముగా నున్నది. మహారాజుగారి కడసారివాక్యములు, ఈ సామంతరాజుల స్తోత్రపాఠములు, ఓహో! మా కింద్రపదవి మహారాజునకు

పరమపదవి. ఓ వెఱ్ఱి సామంత రాజులారా! సార్వభౌమునిచేత నప్పుడే మరణ శాసనము వ్రాయింప నెంచిరా? మీయమ్మకడుపు చల్లగాను తపస్సునకుఁ బోయి అన్నాళ్లే కన్నాళ్లకు నడవులనుండి కొండలు దిగి యేళ్లు దాఁటి భార్య బిడ్డలపై నున్న ప్రేమచేతఁ బరుగెత్తుకొని వచ్చినమహారాజును జూచి "మీకడసారివాక్యము" లని అప్పుడే మారణమంత్రములు పలుకు చున్నారా? అప్పుడే శాపములు పెట్టు చున్నారా? చాలు! పోఁతగంజి త్రాగిన బక్కకుక్కలవలె మనకుఁ దిరిగి దానవేశ్వరుని జూడఁగనే చేవ వచ్చినది. ఆ నాలుగుతలకాయల వెఱ్ఱిపీనుఁగు ఇంద్రాదిదేవతలవీఁపు బ్రద్దలుకొట్టు మని మహారాజునకన్ని వరములు ఇచ్చి పంపనే పంపినాఁడు. మనరొట్టె నేతిలోఁ బడనే పడినది. మఱల దేవలోకమున మన మొకవెలుఁగు వెలిఁగింతుము. చూడు నా మహిమ! (అని చంకలు కొట్టుకొనును.)

మంత్రి—దానవేశ్వరా! తాము వడసినవరము లేమేమి యున్నవి?

హిర—ఇన్నియని లెక్క యేమున్నది?

ఉ. మూఁడుజగంబులం దెదిరి ♦ పోరెడు శూరుఁడుగాని నన్నుఁ వేఁ
టాడుబలుండుగాని భువ ♦ నావళిఁ బుట్టఁడు ; పుట్టఁబోఁడు ; నా
పాడిన దెల్ల పాట పరి పాటిగ ♦ నాడిన దెల్ల యాట కొం
డాడఁబడున్ త్రిమూర్తులన ♦ డంచినఁగాదనువారలుందురే.

మఱియు

ఉ. రేలఁ బవళ్ల సంధ్యల న ♦ రిప్రకరంబులచేతఁ జావు రాఁ
జాలదు నేల నాకసపుఁ ♦ జాలున నద్రిసముద్రదుర్గది
గ్జాలములందుఁ బ్రాణభయ ♦ కారణముల్ సమకూడ వీజగ
జ్జాలము నాయధీనము ప్ర ♦ జన్ బరిమార్చిన లేక పెంచిననే.

సామం—మహాభాగ్యము. మహాభాగ్యము. మాకుఁ గావలసినవరము లివియే. (అని యభివాదములు సేయును.) ఇంకనైన దానవలోకము సముద్ధరింపఁ బడును గాక!

హిర—నాఁడు సూర్యచంద్రులను జక్రములుగాఁ జేసి చేసినత్రిపురాసురసంహారమునకుఁ బ్రతీకారముగా నేను త్రిమూర్తిసంహారమున కదేరీతిని బోయి పిలుకు మార్చెదను.

విదూ—అగును మహారాజా! ఆమహాకాలునిరథ మేర వడిగి తీసుకొని రమ్ము. నేను

నీవు సారథిగా నుండెదను.

సామంత—మహారాజునకు జయ మగునుగాక!

మంత్రి—సార్వభౌముని విజయయాత్ర కెన్నివారములు పట్టును.

హిర—ఎప్పు డవసరమువచ్చిన నప్పుడే వెడలవచ్చును. అప్రయత్న మిప్పటినుండియే సాగించు టెందులకు?

మంత్రి—ఇప్పు డట్టిముఖ్యావసరము వచ్చినది. అది యేమన:—

చ. సవనశతంబు లేయెడల ♦ సల్పిన హవ్యము లారగింపఁగా
తవతవ నేగుచుండిరి హ ♦ టాహుటి మీపినతల్లిపుత్త్రులా
దివిజు లొకింత పాలిడక ♦ తెంపరులై మము లెక్కసేయ రీ
భువిపయి గౌరవంబు చెడి ♦ పోయెను న్యూనత వచ్చె నెంతయున్.

హిర—అగు నది నే నెఱుంగుదును.

సామం—వారిదుండగ మడంచినఁ గాని మనకుఁ బోయినదేవత్వము మరల రానేరదు.

విదూ—మనము పూర్వదేవతల మని పుణ్యజనుల మని యీప్రజలు బొత్తిగా మఱచియే పోయినారు. మఱల వానిపునస్సృష్టికిఁ బ్రయత్నింపవలయును. ఊడిపోయిన బిరుదులు తిఱుగ వేసికొని గంగిరెద్దు లాడినట్టు లాడవచ్చును. మనబ్రతుకెప్పుడును గాలి కెగురురావియాకులవంటిదే కదా! ఈభీమబలాఢ్యు నూఁత చేసికొని మనము మిన్నంటి యాడియాడి యీతనియనంతరము గేవలము చేఁపల బుట్ట తిరిగి చేతికి వచ్చును. యిది చిరకాలమునుండి వచ్చుచున్న యాచారము. నా కదే సరి. కులవృత్తి కేదియు సాటి గాదు, నడుమంత్రపుఁగలిమి యెంత యున్న నేమి కార్యము?

మంత్రి—దేవతల యక్రమ మంతటితో సరిపోవ లేదు.

హిర—ఇంక నేమి చేయుచున్నారు?

మంత్రి—ఏమి చేసినను జేయఁగలరు.

హిర—ఇటుపై మనజోలి కెంతమాత్రమును రా నోపరు.

మంత్రి—కడచిన దంతయు మఱచినచో నట్లే యుండును. శక్రాదిదేవతలు మనపైఁ గత్తులు నూఱినూఱి యలసి పోయిరి. యిటుపై నూఱుకొన్నను నూఱుకొనవచ్చును.

హిర—అదియును నొక శ్రేయమే కదా?

మంత్రి—(స్వగతము) ఓహో! యీతని నేరీతినైన యుద్ధసన్నద్ధుని జేసి దేవతలను రూపడంచి వేయవలయును. (ప్రకాశముగ) దేవా! దానవుల కెంతిపరాభవము రావలెనో యంతయు వచ్చి వేసినది; కాని పేరు చెప్పినంతమాత్రమున భువనత్రయము లల్లలాడు దానవభర్తకుఁ గూడ నేగి వచ్చినందుకు వగచుచున్నాను.

విదూ—దానవరాజసింహునకే తలవంపులా!

మంత్రి—కాదా?

చ. తప మొనరింపఁగాఁ దలఁచి ♦ తద్దయు నీవు హిమాద్రిచెంగటన్
జపసర మూని త్రిప్పుచును ♦ జాహ్నవినీరము ద్రావునాఁడు ని
ష్కపటముతోడ నింటను వి ♦ చారమతిన్ గృశియించు దేవినే
యపహరణం బొనర్చి రసు ♦ రారులు గర్భిణిగా నెఱింగియున్.

హిర—నాయెడల భయంబుఁ దక్కి దేవత లెంతద్రోహ మాచరించిరి.

మంత్రి—అప్పు డాపట్టపుదేవి గర్భమునం దున్న బాలప్రహ్లాదుని భిన్నము సేయుటకుఁ గూడఁ గడంగి రఁట.

విదూ—వానివజ్రధార యిట్టి వెన్ని శిశుహత్యలను జేసినదో.

హిర—అది మహానుభావుఁ డైననారదముని వారించెను గదా?

విదూ—లేకున్న నేమి కావలసినది?

మంత్రి—అప్పటి వానిహితోపదేశములును మనరాక్షసపక్షపాతముగనే యున్నవి. చూడుఁడు.

"ఉ. నిర్భర యైనగర్భిణిని ♦ నేర మెఱుంగనిసాధ్వి నీగతిన్
స్వర్భువనాధిపుంచు జెరఁ ♦ బట్టుట విన్నను దైత్యనాథుఁడున్
దుర్భర మైనకోపమునఁ ♦ దూఁగి భవత్సురలోకకామినీ
గర్భము లొల్చి చేవ్రులను ♦ గట్టినయుయ్యాల లూఁగకుండునే."

విదూ—బలే నారదా! మాదానవలోకమును పునరుజ్జీవింపఁజేసినట్లు మాటాడితివి. అప్పుడు నే నున్నచో దేవిగారితో చెప్పి వేయిన్నూటపదారు లిప్పించి యుందును.

హిర—అప్పు డాదేవేంద్రహతకుఁ డేమని బదులు పలికెను?

మంత్రి—ఇస్సిరో! (యని నిట్టూర్పులు నిగుడించి నోట మాటరాక తుట్టతుదకు)

తే. గీ. రాక్షసులు మమ్ము హింసించి ♦ రవ్వఁ జేసి
గిరులఁబట్టించు టీ పాటిం ♦ గినది గాదె
అట్టి యగచాటు లిఁకమీదఁ ♦ బుట్టకుండ
నీమె గర్భభక్షిశుఁ జంప ♦ నెంచి నాఁడ.

అని బదులు చెప్పెనఁట.

విదూ—అహా! ఏమి సమాధానము. దూడగడ్డికొఱకై కొబ్బరిచెట్టెక్కితినన్నట్లు లెంతచక్కఁగాఁ జెప్పినాఁడు.

హిర—అవురా! దుర్మతీ! గోత్రవిధ్వంసకా!

చ. సుదతుల నోరెఱుంగని ని ♦ సుంగుల జంపుట రాచపాడి గా
దుదిత నిశాతఖడ్గముల ♦ నూని రణంబున నీసమానులన్
పదమదలీల గెల్చుటయె ♦ చాలక నోడుటో కీర్తిగాని చూ
లిది నెల లన్నినిండినది ♦ లీల; పరాంగన నంటఁ బాడియే.

మంత్రి—నాఁడు నారదుఁడును నిట్లే లెస్సగ చెప్పి యున్నాఁడు.

" చ. పురమున లేఁడు రాక్షసవి ♦ భుండు దపం బొనరింపఁ గాననాం
తరముల కేగె వానికను ♦ దమ్ములఁ గప్పి రణాన కెట్లు నీ
వరిగితివో తదీయవన ♦ జాస్యను నేగతిఁ దెచ్చినాఁడవో
యెఱుఁగవొ నీతి నీపడఁతి ♦ నే యిటు జేసిన నేమనందువో."

అనినప్పు డాగిరిభేది తలవాంచెనట. నారదుఁ డలుకతో లీలావతీదేవిని విడిపించి వెండియు నిట్లనియెను.

క. వనితలకొఱకో ధరణీ
ధనములకొఱకో విరోధ ♦ దావానలముల్
జనియించు నయ్యవే కుల
వనములఁ దెగమాడ్చు గోత్ర ♦ భంజన వింటే.

హిర—అని నాఁడే వివరించెనా?

మంత్రి—మునులు సర్వజ్ఞులు.

హిర—అయిన నాసురలోకవినాశన మమోఘమేనా?

మంత్రి—అశ్లీల ముపశమించును గాక.

విదూ—అది యెట్లు. మనకు గ్రాంథికభాష యెప్పుడు వచ్చినదో అప్పుడే అశ్లీలము

లా! ప్రాసములా! సంధులా! యతులా! అన్నియనర్థములు వచ్చి పడినవి. హా యిగా గ్రామ్యభాషయే యుచ్చరించిన నీయశ్లీలోపశమనము లెందుకు? ఈ గౌణవేదపారాయణ మెందుకు? "అయితే ఆసురలోకవినాశనము అమోఘమేనా?" అంటే సరిపోదా అయిన నాసురలోకవినాశన మనగానే కంఠము పట్టుకొన్నది. చంకన్ + ఆకు= చంకనాకు అనిన ల్లైనది. కావున పాత తెలుఁగు తీసి క్రొత్త తెలుఁగు పాఠశాలలయందుఁ జెప్పింప వలయును. క్రొత్త తెలుఁగులోఁ గూడ నొకింత క్రొత్తయుండవలయును గాన క్రొత్తకు క్రొత్తయని తెలుఁగునకు తెగులని మార్చి యొకవ్యాకరణము వ్రాయవలయును. దానికి కాటమరాజుకథలు గొల్లసుద్దులే ప్రమాణములు. రెండవది కూచిపూడి భాగవతము.

మంత్రి—దేవా! దానవవైరులవినాశన మవశ్య మగునుగాక!

విదూ—అశ్లీల ముపశమించును గాక.

మంత్రి—ఏమి యశ్లీలము.

విదూ—ఏమని మఱల నడిగెదవా? ఇప్పుడు నీ వేమంటివి? దానవవైరులవినాశనము అవశ్యము అగును గాక అని గదా. మనకు వశ్యముగాకున్న వారలకే జయమని గదా! భావము.

మంత్రి—మహారాజునకు సర్వదా జయమే సంధిల్లును గాక.

విదూ—మానోములు ఫలించును గాక.

మంత్రి—మహారాజా! బృందారకులఁ దలంచినప్పు డెల్ల నాయొడలు భగ్గున మండిపోవు చుండును. ఇట్టిదాయాదు లీరేడులోకంబులం దెందును గలుగఁ బోవరు. మొదటినుండియు మ మ్మనేకమోసములపాలు సేసిరి.

చ. అమరులు దానవుల్ కలిసి ♦ యద్రిని గవ్వము గట్టి వేడ్కతో
నమృతము దీసి నప్పు డుభ ♦ యార్థము లీయక మాయఁ జేసి య
క్రమ మొనరించి రాసురలు ♦ కాసయినన్ విడరైరి మాకు మా
శ్రమము వృథాభరం బగుచు ♦ జాటెను వంధ్యకుఁ జూలు కైవడిన్.

విదూ—తే. గీ. అమృతమే కాదు మనరాజ్య ♦ మపహరింపఁ
గడఁగి చను దెంచి యసురరా ♦ టాకంత యనక
దొంగిలించిరి చాలదే ♦ ద్రోహ మింక
శాంత మేటికి దైత్యేశ! ♦ శత్రువైని.

హిర—శాంతింపక చేయున దేమున్నది? ఏదేని యొకమిష యుండవలయును గదా!

మంత్రి—ఏమి! శక్రాదిదేవతల నుక్కడంచుటకు హేతువులే లేవా!

సీ. అనుఁగుతమ్ముఁడు హిర ♦ ణ్యాక్షుని నోడింపఁ, జాలక మాయతోఁ ♦ జంపునాఁడు
హిమవన్నగంబున ♦ కీ వేగి నపుడు నీ, తరుణీమణిన్ గొని ♦ యరుగునాఁడు
నీ వొనర్చినతపం ♦ బేరీతి నైనను, విఘ్నంబు గల్పింప ♦ వెదకునాఁడు
మృతజీవనీమంత్ర ♦ వితతిఁ గైకొన వచ్చి, దేవయానను బడఁ ♦ దిట్టునాఁడు
కడలిఁ బుట్టినయమృతంబు ♦ గల్పకంబు
గోవు శ్రీదేవి యశ్వ మై ♦ రావతంబు
లందు సగపాలు బెట్టక ♦ న్యాయముగను
గొనిననాఁ డైనఁ గలహకా ♦ రణము లేదె?

సామంతరాజులు—అయ్యో! మే మెంతనిర్భాగ్యుల మైపోయితిమి. అక్షీణకౌక్షేయ గదాదండ మండితకరకమలుండు ఉద్దండరిపుశుండాలకాండంబులఖండింప గలదండివీరుండు రాక్షసక్షోణీతలాధీశ్వరుండు, జ్యోతిష్మతీపురవరమహాసింహాసనాధిరూఢుండు మేటిమగలకు మగఁడై త్రిజగంబుల నట్టిటు నూఁగులాడింపఁ గల యీమహారాజునకు దేవతలన్న నెంత జంకుగా నున్నది. అయ్యో పౌరులారా! రాక్షసవీరులార! హతాశు లైరిగదా! మీరక్తనాళములయందుఁ బవిత్రమగు పౌరుషరుధిరము సమసిపోయెనా!

(దౌవారికుఁడు ప్రవేశించి)

దేవా! పౌరులు వచ్చి హజారమున వేచి యున్నారు.

హిర—సత్వరము రావింపుము.

దౌవా—చిత్తము (అని నిష్క్రమించును.)

పౌరులు—(ప్రవేశించి) దేవా! దానవకులముఖ్యా!

ఉ. ఎప్పుడు మంచుకొండదరి ♦ కేఁగి తపం బొనరింప నెంచితో
యప్పటినుండి మాకుఁ గడు ♦ పారఁగ మానవమాంస మబ్బలే
దెప్పుడు రక్తసిక్త మగు ♦ నెఱ్ఱనికూడు లభించ లేదు మా
కుప్పునుఁ బత్రి లే కిటుల ♦ నుంటిమి త్రుప్పుడుకత్తులట్టులన్.

విదూ—అగును. పాపము రాజకీయవిషయములయందు గవులగంటములుఁగూడ నిట్లే తుప్పడి పోవుచున్నవి.

ద్వి. పౌ.—దేవా! నామొఱ్ఱాలకించుము.

ఉ. చేఁపలు నత్తలాఁకటను ♦ చేతులఁ దెచ్చియు విక్రియించి యీ
కాపుర మెంతకాల మిటు ♦ కష్టముతో జరిగింతు మయ్యా మా
పాప మదేమొ దేవతలు ♦ భద్రముగా నమృతంబుఁ గ్రోలి స్వ
ర్గోపరిసౌధవీథికల ♦ నుందురు దుఃఖ మెఱుంగ కింతయున్.

విదూ—దేవతలకు దుఃఖమా! భార్యపోయిన దనియా! రాజ్యముపోయిన దనియా! సహస్రాక్షుఁడు అహల్యాజారుఁడు వానికేమి.

తృ. పౌ.—దేవా! మాబ్రతుకులపై మఱి నీళ్లు వదలుకొన వలయునా?

శా. దేశం బింతయుఁ బండలే దలిగియే ♦ దేశంబుఁ బోఁబోయినన్
గోశాధ్యక్షులు పన్నుగొందు రిఁక మా ♦ కున్ దైన్యమున్ క్షామ మా
వేశించెన్ మఱి యాలుబిడ్డలగతిన్ ♦ వీక్షింప జీవించుటే
యాశల్ చాలవు నూతిలోఁ బడుదుమ ♦ న్నా నీరు లే దక్కటా!

విదూ—నీరులేకున్న ఊరిలేదా! అన్నము లేకున్న సున్నము తినేది.

చ. పౌ.—ఓప్రభువర్యా! ఇంక మా కేమిగత్యంతరము?

ఉ. చేలను నీరు లే దకట ♦ చినుకు చిటుక్కున రాల లేదు మా
నేల పగుళ్లు దీర్చె మన ♦ నేరము; పంటలు లేవు కూటికిన్
జాలఁగఁ గష్టమయ్యె నిఁకఁ ♦ జావునకున్ గడువాచియుంటిమో
పాలక యెట్లు గాఁచెదవొ ♦ పార్థితులన్ మము పంటకాపులన్.

హిర—ఓపౌరులారా! ఊరడిల్లుఁ డూరడిల్లుఁడు,

విదూ—ఊరడిల్ల కేమి సేయుదురు? అఱచి యఱచి వారలే తేచి పోయెదరు. ఇది యొక కడుపుమంట. పేదముండాకొడుకుల మొఱ్ఱలెవ రాలింతురు. వారెక్కడకు పోయినను దవడవాయింపులు చీవాట్లు తప్ప మఱి యే మున్నది.

హిర—అయ్యయ్యో ఇంతగా వీరల కీసంతాప మేలవాటిల్లినది?

విదూ—ప్రభువులపాలనము సరిగా లేకున్నచో ప్రజలకు సంతాపము గాక సంతోషములు వచ్చునా?

హిర—ఏమీ! నాపాలన మంత నిందనీయముగ నున్నదా!

మంత్రి—నే నెట్లు చెప్పఁగలను. ప్రజ లట్లు ఘోషింపు చున్నారు.

హిర—అది యేమి?

మంత్రి—కాటకమునకు సహింపక.

హిర—ఏల మనదేశము పండ లేదు?

మంత్రి—పంటకు వలయునుపకరణము లన్నియు దేవతలచేతియందే యున్నవి. ఇంక మన కెట్లు సుభిక్షము వచ్చును?

తే. గీ. వనదనాథుఁ డింద్రుఁడు గాన ♦ వర్ష మిడఁడు;
యోషధీశుఁడు శశిగాన ♦ నుమియఁ డిచట;
సస్యములు పండు టెట్లు మా ♦ క్షామబాధ
శమయు టెట్లు దైత్యులు దివిఁ ♦ జనెడు దాఁక.

హిర—అందుల కేమి సేయఁ గలము?

విదూ—ఇంక కర్తవ్యమే లేదా! దండనీతి మొదలంట శమసియే పోయినదా! కత్తులు కూలఁబడియెనా? పౌరుషము మొక్క-వోయినదా? ఇంకయరాజకమే శరణ్యమా? ఆహా! యెంత విపరీతము.

తే. గీ. ఇంద్రియంబుల నరికట్టి ♦ వీక్షణములఁ
బైకి నిగుడించి యోంకార ♦ పదవిఁ గాంచుఁ
దప మొనర్చిననాఁటిశాం ♦ తంబు వీడ
వింక రాక్షసపీఠ మ ♦ లంకరించి.

హిర—శాంతము వీడి చేయున దేమున్నది?

మంత్రి—కావుననే మాయవస్థ లిట్లు వచ్చినవి.

సీ. మణులు మాణిక్యంపు ♦ గనులు వారివి నేల, గనరాని మసిబొగ్గు ♦ గనులు మావి
ఘన మైనయమృతభో ♦ జనము వారిది వట్టి, నత్తగుల్లలు భోజ ♦ నములు మాకుఁ
గామధేనువు కల్ప ♦ కంబును వారివి, గొఱియలు సురతరు ♦ కులము మాది
కనకవర్షము గురి ♦ యును వారి కనిశంబు, నెఱిమంచుగడ్డలు ♦ గురియు మాకు

తే. గీ. స్వర్గలోకంబు వారిని ♦ వాసభూమి
సతతదుఃఖలోకము శివా ♦ సంబు మాకు
సురలు వారలు మేము నా ♦ సురల మగుట
వారికిని మాకుఁ గొండంత ♦ వార కలదు.

హిర—సచివాగ్రణి! నీ వన్నది వాస్తవము. నా కిప్పుడు కొండంత యాగ్రహ మదయించినది. కాని యేమికార్యము?

చ. సురలను దచ్చు మూపతులఁ ♦ జూచినవారల నెల్లఁ బట్టి సం
హరణ మొనర్తు మన్న నమ్మ ♦ తాళను లొటను జావు లేదు ఘో
ర రణవసుంధరన్ నిలిచి ♦ రమ్మని పిల్చిన రారు వారి నే
కరణి జయింపఁగావలె న ♦ కారణపుంగలహంబు గోరుచున్.

విదూ—సరే! దాని కెవ రేమి సేయఁ జాలుదురు? ఇదివఱకు రాక్షసు లన్న ముజ్జగంబులు కంపించుచుండెడివి. నేఁ డాబిగి క్రమముగాఁ జాఱినది కాఁబోలును. స్త్రీలకు యౌవనము క్రమముగా దిగజాఱును. చంద్రునిధవళకిరణములు గోడలనుండి యదేతీరున దిగిపోవుచుండును. ఆదరణము లేనికవిబ్రతుకును దినదిన క్షీణతను బొందును. ప్రకృతిని నెవ్వ రడ్డఁ గలరు?

సీ. మహిషాసురుం డన్న ♦ మాత్రానఁ ద్రిజగంబు, లొకట్టె పెట్టునఁ గూలి ♦ వ్రక్కలగును
సోమకాసురుఁ డన్న ♦ సొలసి బ్రహ్మాదులు, తలక్రిందు లై పడి ♦ తలఁగు చంద్రు
శంబరాసురుఁ డన్న ♦ సప్తాబ్ధి లోకమాఱె, యింక దిగ్దంతులు ♦ గ్రుంగి పోవుఁ
ద్రిపురాసురుం డన్న ♦ నిపుడైన రవిచంద్ర, తారకల్ తెగి రాలు ♦ ధరణిపైని
నకట! నీతమ్ముఁ డగుహిర ♦ ణ్యాక్షుపాటి
వాఁడ వైతివి కావె నీ ♦ తోడ నింక
రాక్షసకులంబు నశియించు ♦ రవ్వ యేల
రిపులకు సుఖంబు జయము వ ♦ ర్ధిలును గాక.

హిర—(ఆగ్రహముతో) ఏమేమి! నేఁ డెట్టియమంగళము లీచెవిం బడుచున్నవి. అక్కటా! ఈహిరణ్యకశ్యపమహారాజుతోఁ దుదకు దానవకులము పౌరుషవిహీన మై యపకీర్తిశేష మై వినాశన మై పోవును గా!

మంత్రి—(స్వగతమున) ఇంతసేపటికి కీతని కమరవిద్వేషమహాగ్ని ప్రజ్వరిల్లినది. ఇందుపై మఱి రెండుసమిధలు వేయవలయును. (ప్రకాశముగ) ముందు ప్రజలు తిండి లేకయే మాడిపోవుచున్నారు గదా! అందు కేమి కర్తవ్యము?

హిర—భయము లేదు. శుష్కోపవాసదీక్షాధురంధరుండ నై వీక్షణంబులు పైకి నిగుడించి యొంటికాలుపై నిలిచి వేయేండ్లు హిమవన్నగగంగాప్రవంతికాప్రాంత కాంతారసీమల నొనర్చినతపోధన మంతయు వృథయై పోవునా? అదియంతయు దానవద్వేషుల రూపుమాపుటకుఁ గాదా చేసియుంటిని! యొక్కత్రుటిలో వారందఱను హతమార్చి వచ్చెదను.

మంత్రి—ఇప్పుడు మన మొకవేళ దేవతలపై దండెత్తిపోయినను కార్యము లేదు. వారు కడుబలవంతులై వలయునన్ని యుద్ధోపకరణములఁ గూర్చి యెదురులేని వీరులంబలె విఱ్ఱవీఁగు చున్నవారు. అట్టి పోటుమానిసులను మన మెట్లు జయింపఁగలము? ఎట్టు లీవిజయధ్వజ మాయమరావతీపురపుఁగోటబురుజులపై నాటఁ గలము. ఇది యెంతయు దుర్ఘటమైనకార్యముగా నున్నది. బలాబలములు లెక్కింపక వైరులపై వెడల రాదు.

హిర—ఓమంత్రిపుంగవా! అస్మత్పరాక్రమమహోజ్వలనజ్వాలావిలాసంబులు సమరక్షోణిని వీక్షింప నీ కాసక్తిఁబొడమినట్టు లున్నది. సరే! అచిరకాలమున నీక్షించెదవు గాక.

చ. ఇనుఁ డుదయించునే పవన ♦ మి ట్లరుదెంచునె యగ్నిరాజునే
వనధిఁ దరంగమాలికలు ♦ వచ్చునె సోముఁడు వేడ్క చూపునే
దినములు రేలు పోయి దశ ♦ దిక్కులు నొక్కటి కావె మిన్ను మ
న్నని నియమింపఁగాఁ గలరె ♦ యాయుధ మేను ధరించి పోరినన్.

విదూ—తథాస్తు.

మంత్రి—ఓరాక్షసవీరులారా! పౌరులారా! హిరణ్యాకశ్యపమహారాజు దేవలోకముపై దానవాచారప్రకారము దండు వెడలుచున్నాఁ డని దేశమంతయుఁ బ్రకటించి రండు.

పౌరు—మహాభాగ్యము. మహాభాగ్యము. మాకుఁ గావలసినవర మే యది.

హిర—ఆవల మీరలు యథేచ్ఛముగా సంచరింప వచ్చును.

సీ. అడవిలోఁ లేళ్ల వేఁ ♦ టాడెదు కైవడి, సురనారులను బట్టి ♦ చూర గొనుఁడు
ఎరవేసి చేఁపల ♦ దరిని లాగినరీతి, నమృతభాండంబును ♦ నాఁచి కొనుఁడు
కొంగలు త్రొక్కిన ♦ కోనేటికైవడి, మానససరమును ♦ మట్టి రండు
అమరావతీపుర ♦ మగ్నికి నర్పించి, దేవవేశ్యల మాకుఁ ♦ దెచ్చి యిడుఁడు
కామగవి కోసికొని కల్ప ♦ కంబు ద్రుంచి
కాల్చి పీయూషమున వ్రేల్చి ♦ కలిపి తినుఁడు
హంసలను జంపి నంజుల ♦ నారగించి
రండు మీ కింతహానియు ♦ రాదు పొండు.

పౌర—(చంకలు కొట్టికొనుచు) జోహారు మహారాజా! జోహారు. నేఁటితో మా

దరిద్రము వదిలి పోయినది. (అని నిష్క్రమింతురు.)

హిర—అమాత్యశేఖరా! సైన్యసన్నాహము సత్వరము సేయింపుము.

మంత్రి—ఇదివఱకే సంసిద్ధమై యున్నది.

హిర—సరే. సామంతనృపతులారా! మీరును నాతో దేవలోకమునకు దండు నడువుఁడు. మీభాగములు మీకును బంచి యివ్వఁబడును.

సామం—శిరసావహించి మఱి వచ్చుచున్నాము. మహారాజునకు జయ మగునుగాక.

విదూ—లాభ మున్నప్పు డామాత్రమైన స్తోత్రము చేయ వలదా? బ్రతికి బాగుగ నున్న నేనును నొకరాయంచఁ దెచ్చికొనియెదను. గ్రుడ్లయినఁ బెట్టును.

మంత్రి—తొలుత దేవలోకపరివర్తన మెట్లున్నదో చారులఁ బంపి తెలిసికొని యావల మనము వెళ్లుట కర్తవ్యము.

విదూ—అగును.

తే. గీ. ఎదిరిబలము లెంత ♦ యేపుతో నున్నవో
కనుగొను టది మంచి ♦ పనియె కాదె
నూత దిగెడువాఁడు ♦ లోఁతుఁ బరీక్షింప
గడను వేసి ముందుఁ ♦ గాంచు నట్లు.

(తెర పడిపోవును.)

ఇది ప్రథమాంకము.

దానవవధ.

ద్వితీయాంకము.

రంగము—మనస్సరోవరము.

(రంభ, ఊర్వసి, మేనక, తిలోత్తమలు ప్రవేశించియుందురు.)

రంభ—భగినీ! యూర్వసీ

సీ. కామితార్థంబు లీ ♦ కామధేను వొసంగుఁ, గల్పకం బిచ్చు సం ♦ కల్పములను
మానసకాసార ♦ మానంద మొడఁగూర్చు, హంసలు చెలువంబు♦లడరఁ జేయు
తుంబురుండును నార♦దుఁడు పాడి మెప్పించు, శ్వసనుండు గుసుమవా♦సనలఁజల్లు
నలరుసుధాకరుఁ♦ డమృతంబు గురియును, సౌధరాజములు వి ♦ శ్రాంతి నొసఁగు
మదనపరివారములతోడ ♦ మదనుతోడ
క్రీడ లాడవచ్చును బవల్ ♦ రేలు నెప్ప
వాల్పక జరామరత్వభా ♦ వంబుతోడ
లోపములు లేవుమా సుర ♦ లోకమునకు.

ఊర్వ—అది ముమ్మాటికిని నిజము. మన ముండుటచే నీస్వర్గమునకు మరింత వన్నె వచ్చినది.

రంభ—అగును.

తే. గీ. అందుకే కాదె మాపొందు ♦ లాశ్రయించి
సవనములు సేసి తపములు ♦ చాల సలిపి
వచ్చుచుందురు తెగి ముని ♦ ముచ్చు లంద
ఱనుకకచ్చల బిగిజాఱ ♦ మనము లూర.

మేన—అగును గాని నాసందేశ మొకటి గలదు.

తే. గీ. ఎన్నినా ళ్లున్న దివియందు ♦ నింతె మనకు
హాయిగా నిద్ర లేదు; వి ♦ హారగరిమ

లేదు; క్షుత్పిపాస లోకింత ♦ లేవు; సుఖము
దుఃఖములు నుండవలె నని ♦ దోఁచె నాకు.

ఏమనిన నిది స్వర్గలోకము దుఃఖములేని సుఖములన్నియు నున్నవని వేదోళ్ల భట్టులవలెఁ బొగడిరి కాని యిది యేమియు నాకాహ్లాదము దోఁపించుటలేదు. ఆఁకలిఁ గొనినవానికిఁ గాని యన్నము రుచింపదు. నిద్ర లేకున్నఁగాని నిద్ర సహింపదు. దరిద్రునకుఁ గాని ధనాభిలాష ముండదు. అట్లే దుఃఖితులకుఁ గాని సుఖ మెఱుంగ రాదు. కావున సర్వదా తెప్పవాల్పక యనుభవించెడి యీ సుఖము కేవలము దుఃఖప్రాయము. రోగపీడితుఁడు గానివాఁడు దినమంత యు లేవక పరుపుపై నిద్రించె నేని వాని కాపరుపే పీడవలెఁ దోఁచును. మన మమృతాశనుల మనుసంబరమే కాని, అజీర్తిరోగి కెంతసుఖమో యిదియును నంతటిదే కావున చెలులారా! ఈకామధేను వెందుకు? ఈకల్పవృక్ష మెందుకు? మీ కేమి కోరిక లున్నవి? కోరికలను గదా యివి యీడేర్చును. ఏ యవస్థలు లేని మన కీవైభవము లెందుకు? ఈవినోదము లెందుకు? అవసరము నుపయోగములేనికలిమి పెండ్లియాడిన వేపరావిచెట్లవలె నుండును.

తే. గీ. షండునకు సుందరాంగి పా ♦ షండునకును
సిద్ధమగు వేదవాక్యంబు ♦ చెవిటివాని
యొద్ద శంఖ మయ్యంధుని ♦ కద్ద మట్టు
లమరపుర మేల నిష్ఫలము ♦ లైనమనకు.

తిలోత్త—అక్క! మేనక! నీ వన్నది వాస్తవమే!

తే. గీ. మిసిమిబంగారురేవడి ♦ యిసుక మనకు
మణులు పేర్చి కట్టినసౌధ ♦ గణము మనది
వాడి నేలరాలనిపూల ♦ వనము మనకు
దుఃఖములు లేనిసుఖ మేమి ♦ తోఁచు నిచట.

మఱియు,

తే. గీ. రేలు రాఁబోవు; నిద్రింప ♦ తెప్పపడదు;
తినుట కరుగఁబో దమృతంబు ♦ స్థిరసుఖంబు
లున్న దుఃఖంబె; యవి యివి ♦ యున్నఁ గాని
విషక్రిములరీతి మనము జీ ♦ వింపవలసె.

రంభ——చెలులారా! మీచరిత్రములు కడు విచిత్రములుగ నున్నవి. మీ కీవిపరీత బుద్ధు లెట్లు బుట్టినవి?

తే. గీ. లోకమంతయు మనస్వర్గ ♦ లోకమునకు
నభిలషింతురు సుఖదుఃఖ ♦ మైనలోక
మునకు నాశించుచుంటిమి ♦ మనము భళిరె!
భాగ్యవంతులు లేమికై ♦ వగచు నట్లు.

ఊర్వ——అనుభవములేని వీరలకు దుఃఖమయలోకములు కడు నపేక్షింపఁబడు చున్నవి. అం దెన్నికష్టము లున్నవో యెఱుంగరురా!

చ. కలిమికిఁ జింత; లేమికి వ♦గ ల్పడుచింత; నిశల్ పవళ్లు నాఁ
కలికిని జింత; రోగములు ♦ గల్గినఁ జింత; సుఖానుభూతితన్
వలవనిచింత; పెన్మదిమి ♦ వచ్చినఁ జింత; హృదంతరాళముల్
కలచుచునుండ మీ రపుడు ♦ గాంచి తపింతురు స్వర్గలక్ష్మికై.

మఱియు,

తే. గీ. సౌఖ్య మాశించి పాపంబు ♦ సలుపవలసి
వచ్చు; దాన నరకము సం ♦ ప్రాప్త మగును.
కడ కధోగతి వచ్చు నీ ♦ కరణిఁ దలఁపఁ
జెడుగుఁగోరుట భాగ్యంబు ♦ లుడుగుకొఱకె.

రంభ——కాదా! ఎన్నఁడైన నిట్టివిపరీతములు వింటిమా!

ఆ. గీ. నిరుపమాన మైన ♦ నిత్యకల్యాణముల్
పచ్చతోరణములఁ ♦ బరఁగునట్టి
పూని సిరులు రాఁగ ♦ మోకాల నొడ్డెదు
వారి నింక దివము ♦ పట్టఁ గలదె?

మేన——ఈమాత్రపునీతులు మాకుఁ దెలియక పోలేదు. మనయదృష్టమున భాగ్యమే వ్రాసిపెట్టినయెడల నాసిరి మోకాలే కాదు, మోచేయి యడ్డుపెట్టినను రాక మానదు. దురదృష్టవంతులకు సిరి యున్నను దరిద్రమే.

తిలో——అట్టివా రెందఱు లేరు.

తే. గీ. ఉన్నఁ దినలేరు తొడుగుట ♦ కొప్ప రింత
యివ్వ రిప్పించ రోరుఁ జూచి ♦ యేడ్చువార

లెంద ఱున్నారు వారియ ♦ దృష్ట మెల్ల
బూడిదను బోయుపన్నీరు ♦ వోలెఁ బోలియు.

మేన—కావున మే మెక్కడ నున్నను నదృష్టవంతుల మైనయెడల సౌఖ్యములే కాని దుఃఖములు రానేరవని నేను లెస్సగ నెఱుంగుదును.

తిలో—నాయభిప్రాయము నదే.

ఊర్వ—అవును. నీ వెక్కడ నున్నను సానివై సంపాదింతువు. కులటవై కూడఁబెట్టుదువు. స్వైరిణివై జీవింతువు. జారిణివై సుఖి యింతువు. వేశ్యవై విఱ్ఱవీఁగుదువు. పణ్యస్త్రీవై పాలింతువు. నీదేహము చల్లగానుండినఁ జాలును.

మేన—నారాయణునితొడయందుఁ బుట్టితి నని విక్రమునిపడఁపుఁజెలి నని నా కింకను బిరుదులు రాలేదు. వచ్చిననీ వట్లుచేసిన బాగుగ నుండును.

రంభ—నీ కేమిసిగ్గు లేదా?

మేన—నా కెట్లు లుండును? జన్మములు సేసి వచ్చినవారినిఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి కామాగ్ని రవిలించి నరకావాసమున కంపునపుడు నీ కుండును.

రంభ—అవును. నీవు విశ్వామిత్రుని యిల్లాలవు. దుష్యంతుని యత్తవు. శకుంతల తల్లివి. కౌశికుల కోడలవు. ఆహా! మావంటివేశ్య లంద ఱిల్లాండ్రగుచున్నారు.

ఊర్వ—ఆహా! ఏమి కాలము. నీచులంద ఱ కాధిక్యము వచ్చుచున్నది కాఁబోలును.

రంభ—అధికులకు నీచత్వము గూడ వచ్చుచున్నది.

క. వెలకాంత లిపుడు సాధ్వుల
వలె వైధవ్యంబునను బ్ర ♦ వర్తించెద రా
కులకాంతలు రెండవపెం
డిలియాడి వినోదముల న ♦ టింతురు వీకన్.

తిలో—దాని కేమికాని చెలులారా! ఇప్పట్టున మనకు విరోధులైనదానవులు వచ్చి యీస్వర్గలోకమును దోఁచుకొని మనలనందఱను జెరబట్టిన మన మేమి సేయఁగలము?

మేన—ఆహా! ఎంతమంచిసంగతి నడిగితివె! ఇట్టి నీ తెలివికి సంతోషించి బుగ్గలు నులిమి రెండుచీవాట్లు పెట్టి తలపై రెండు వడ్డించి చీపురుకట్ట చేతి కిచ్చి చింపిచేఁటలతో నూరేగించిన బాగుగ నుండునె!

(తెరలోఁ గలకలము.)

రంభ—అయ్యో! అవి యేమి ధ్వనులు. (అంత నొకరిపై నొకరు పడి సురగణము పారిపోవుచు)

ఇటు ఇటు, అని వారలకు దారిచూపి "అక్షీణకాక్షేయపాణు లైనరాక్షసు లదే చుట్టుముట్టు చున్నారు." (అని యొక డఱచుచుఁ బోవుచున్నాఁడు.)

ఊర్వ—ఇం కెయ్యది శరణ్యము? మేనకా వీరంద ఱెవరే?

మేన—(నిశ్చలయై) ఎవరో గాని కారుమబ్బులవంటి దేహచ్ఛాయలు మెఱపులవంటి చంద్రహాసములు గాంచిననాకన్నులు మిఱుమిట్లు గొలుపు చున్నవి. (తనలో) వీరలే యుద్ధరంగములయందు వీరశయనమును గన్నమహనీయులు గాఁబోలును.

రంభ—ఈవీర్ఘకాయు లిట్లేల వచ్చిరే? (అని కంపించును.)

మేనక—అట్లేలకంపించెదవు? నీకొఱకే వచ్చి రేమో! దూతికల నంపి తెలిసి కొనుము.

రంభ—ఎందుకు? వా రెవ్వరు?

తిలో—ఎవరా! విటులో! నటులో?

మేన—లేక సోమయాజులో!

రంభ—ఛీ! యూరకొనుము.

తిలో—అంతమాత్రమునఁ బోవునా! వీరిసంగతి నీకెంకను దెలియ కున్నది. స్వచ్ఛమగుసోమయాజులు. పలువురకు ప్రాతసోమిదమ్మ వగునీకొఱకే యూరడి పడుచున్నారు. వేగము పోయి యూరడింపుము.

మేన—నీ కెంత మంది యున్నారే.

తిలో—అందుచేతనే రంభ అంటే రోలంత పొంగెదవు.

(తెరలో)

శా. మార్గంబుల్ బిగియించినా రకట! యే ♦ మార్గంబు పోఁబోవ దు
ర్మార్గుల్ దైత్యులు మూఁగి యుండి రదిగో! ♦ మ మ్మింకఁ గాపాడ నే
భర్గుం డిచ్చటి కెట్లు రాగలుగు మా ♦ పా ల్గెంచఁ గావచ్చు నే
స్వర్గాఖర్గళసౌఖ్య మొకక్రౌత్తృటిలో ♦ వమ్మయ్యె బృందారకుల్.

మేన—(నలువంకలఁ జూచి) ఆ! ఏమి! దైత్యులు నిజముగా వచ్చిరా!

రంభ—దుశ్శకునపక్షులవలె దైత్యులు వచ్చుటకు మీరలే కోరుకొంటిరి గదా! మఱి

వగవ నేల? యనుభవింపుఁడు.

తిలో—తుదకు వమ్ములే నిజమ్ము లైనవి.

రంభ—నీమాట వరహాలమూట. బోటు పోవునా?

ఊర్వ—మీ కేమి చింత! ఏడ్చుదానిమగఁడు వచ్చిన నామగఁడును వచ్చునన్నట్లు మీకానంద మే. మధ్యను మేము దుఃఖములపాలు కావలసి వచ్చినది.

(అంత గంధ, గజగంధులను రాక్షసులు కేకలు వేయుచుఁ బ్రవేశింతురు.)

రంభ—ఆహా! పుట్టి మునిఁగినది. (అని అందఱును మూలమూలల దాఁగుదురు.)

గంధ—ఓరీ! గజగంధా! ఆటపాటలచే నాటకము లాడుచున్న యాపాటలగంధు లె చ్చోటికిఁ బోయినారురా?

గజ—అన్నా! గంధాసురా! ఱెక్కలు కట్టుకొని పై కెగిరి యుందురు.

గంధ—అయిన నేను నెగిరి పట్టుకొందునా? (అని యెగిరి నేలఁ గూలఁబడి) ఓరీ! పై కెగుర లేదురా.

గజ—ఈ పూఁబోదలమాటునఁ జూడుము.

గంధ—అవు నదిగో! కొండముచ్చులవలె నెట్లు దాఁగియున్నారో! (అని చంకలు కొట్టుకొని) ఓరీ! అదే (అని చూపుచు)

సీ. జంభారిగంభీర ♦ దంభంబుతోడ సం, రంభించునట్టి యీ ♦ రంభ నాది

గజ— సౌందర్యసర్వల ♦ క్షుణధుర్యచాతుర్య, వతి యగునట్టి యూ ♦ ర్వశియె నాది

గంధ— మాణిక్యమంజుల ♦ మాలికామంగళ, గళ యైనమేనకా ♦ గణిక నాది

గజ— లీలావినోదకే ♦ళీలోలగుణజాల, తతమత్త యగుతిలో ♦ త్తమయె నాది

గంధ— మెఱుగునగ లాణిముత్యాల♦సరులతోడఁ

గురులు వ్రేలాడుసురనారి♦ కులము నాది.

గజ— అప్సరలు సిద్ధగంధర్వ ♦ లాదిగలుగు

వనిత లందఱు నావంతు ♦ వారు వారు.

(అని కేకలు వేయుదురు.)

(దేవకన్యలు పాఱి పోవుదురు.)

గంధ—ఇస్సీ! మనధాటి కాఁగలేక ఈదేవకన్య లేలాగు పారుచున్నారో చూడు!

గజ—మనసంగతి యీగంజిమొగాల కేమి తెలియును?

గంధ—అటు లైన వీర లేమి బాగుగ నున్నారురా!

తే. గీ. అప్పచేయనికన్నులు ♦ రేలు నిదుర
లేక వెల్లఁబోయెడు ముఖ ♦ లీలతోడ
వెల్లగోడఁ బోలెడి సుద్ద ♦ విగ్రహంబు
లంద మిది యేమి యెవరి కా ♦ నంద మిడును ?

గజ—మఱి యెట్లుండవలయును ?

గంధ—ఎఱుఁగవా ?

తే. గీ. మసిని నిరసించు నెమ్మోము ♦ నిసినిబోలు
నొడలు వల మైనపెదవులు ♦ నిడుదనోరు
తొడలు పల్చన రోలంత ♦ నడుము గలది
కన్నె విటులకుఁ గొంగుబం ♦ గారు గాదె ?

గజ—ఓరన్నా ! అక్కడ నేదో తినుచున్నారు. మనమును పాలుకూడుదము రారా !
(అని నిష్క్రమింతురు.)

(మఱికొందఱు రాక్షసులతో గార్గి గరళపాదుఁడు అనుసేనాపతులు వచ్చెదరు.)

గార్గి—గరళపాదా ! నీకోరి కేమిటిరా ?

గర—నీకోరిక చెప్పు—ము.

గార్గి—చెప్పా?

గర—చెప్పరా ?

గార్గి—సీ. అమృతంబు వండి నే♦నంబలివలెఁ జాల, భక్షింతు నాకొన్న ♦ కుక్షినిండ
గర— కల్పవృక్షము ద్రుంచి ♦ కాల్చి బొగ్గులఁజేసి, యమ్మెదఁగంచర్ల♦కడ్డిగలకు
గార్గి— కామధేనువుఁ బట్టి♦కటికివారల కిచ్చి, పుష్టిఁజేయింతుపూఁ♦బోడికిపుడు
గర— చింతామణిని గాల్చి♦చింతామణినివండి, వైద్యంబుజేతుమా♦వారికెల్ల
గార్గి— పరగ నైరావతంబు ను ♦ చ్చైశ్శ్రవంబు
బండ్లకును గట్టి లాగింతు ♦ బాడిగలకు
గర— నాడిగము సేయ నంతు నీ ♦ యూరియాడు
పడుచులను గొనిపోయి నా ♦ పడఁతిక డను.

గార్గి—నీ కెంతాశ యున్నదిరా !

తే. గీ. లోకమున నున్న సతు లెల్ల ♦ నీకె వలయు
లోకమున నున్నధన మంత ♦ నీకె వలయు

నీయొకనికోరెక్కఁ దీర్పఁగా ♦ నేర వెన్ని
జగములైనను గలరె నీ ♦ సాటివారు?

(తెరలో) ఓ రాక్షసులారా! దోఁపిడి నిలుపు సేయుఁడు. దోఁపిడి నిలుపు సేయుఁడు!

దేవేంద్రుఁడు—(ప్రవేశించి) ఓరీ! యెవరురా దోఁచుకొను మేటిమగఁడు.

శా. ఔరా! రాక్షసదుర్విదగ్ధమతులా ♦ రా! జంకు నావంతలే
కీరీతిన్ వడి వేల్పువీటిపయి మీ ♦ రే వచ్చిరో ఘోరదు
ర్వారం బైనమదీయవజ్రశితధా ♦ రాపాతభిన్నోరుకం
ఠోరస్థానము లూఁగులాడఁ గన మీ ♦ యుర్వీశుఁడే పంపెనో.

(రాక్షసులు వికావికలై పరువిడుచున్నారు.)

దేవేం—ఓరాక్షసహతకులారా! నిలువుఁడు! నిలువుఁడు! మీపీచ మణంచియే పంపుచున్నాఁడను. విహారార్థమై మేము వరుణపురంబునకుఁ బోవ దొంగచాటున నమరావతిని జొచ్చి యబలలను జెఱఁబట్టుటకు నుంకించితిరా? ఓ గీర్వాణులారా! పౌరులారా! భయపడకుఁడు! భయపడకుఁడు!

తే. గీ. రాక్షసాధము లేమి మా ♦ రాజధాని
నేమి యిటవచ్చి దోఁచుట ♦ యేమి చిత్ర
మయ్యొ నీలాటివిపరీత ♦ మాచరింపఁ
గలరె కులిశంబు వజ్రిచేఁ ♦ గ్రాలువఱకు.

(అంత తెరపడిపోవును.)

ఇదిశుద్ధవిష్కంభము.

రంగము---అమరావతీపురపుఁగోట నంటియున్న యుద్ధభూమి.

(దేవేంద్రుఁడు, అగ్ని, యమ, వరుణు లాయుధపాణులై
ప్రవేశించి యుందురు.)

దేవేం---ఓ యమాగ్నివరుణులారా! మఱల మనకు రాక్షససంక్షోభ మాపాదించినది. మనజీవితకాల మంతయు వీరితోఁ బోరుటతోడనే కడచి పోవుచున్నది. అయ్యో! ఈజగత్కంటకుల నాముక్కంటియైనను గడతేర్పఁడు గదా!

సీ. వరుణునికోటపై ♦ ధ్వజము పాతిరి కుబే, రునిధనంబును దోఁచు♦కొనఁగఁ జనిరి;
ఖేచరావళిని దో♦బూచులఁగొని పారి, రాకాశమార్గాన ♦ కడ్డు దూరి;
గంధర్వపురములఁ ♦ గాల్చి మిన్నేటిలో, యానపాత్రల ముంచి ♦ యరిగినారు
పంటలు మొదలంట ♦ పాడియావులఁ జంపి, భూజనంబుల బల్మిఁ ♦ బొడిచినారు;
నేఁడు మనయమరావతిఁ ♦ గూడ గొనఁగ
వచ్చుచున్నారు రాక్షస ♦ వాహినీశు
లింక నోడు గెల్పులు 'సెప్ప ♦ నెవరితరము?
పరమహితులార! యష్టది ♦ క్పాలులార!

యమ—గోత్రభంజనా!

ఉ. చిచ్చవడంగ నేల నర♦రే! మన కేమిభయంబు రాక్షసుల్
వచ్చిన వత్రిగాక రిపు ♦ వర్గము లుండరె యెట్టివారి కం
దచ్చపుధర్మ మొక్కటె జ♦యం బొడఁగూర్చును నేయవస్థలం
దెచ్చటనైన దోర్బలము♦లే గెలుపొందిన నిల్వ నేర్చునే.

వరు—ఇంత యేటికి?

తే. గీ. రాక్షసులపోరుఁబడి ప్రాణ ♦ రక్షణార్థ
మెన్నినాళ్ళిట్టు లగచాటు ♦ లున్నవారొకొ!
ఆత్మదేశముల్ విడిచి స ♦ న్యాసవృత్తిఁ
బోవుదము రండు మన కేమి ♦ పోరితంబు.

అగ్ని—అగును. నీవు నీదేశమును బోఁగొట్టుకొంటివి గావున నీ కది సముచితముగ నున్నది. అయ్యో!

ఉ. అంచిత మైనశౌర్య మడు♦గంట వచించితి వెంతమాట యో
చించితివే ప్రపంచములు ♦ క్షీణతఁ గాంచవె జారచోరధా

త్రించరదుర్నయాధములఁ ♦ దీవ్రమతిన్ విదళింప కున్న రా
జంచును నారకే బిరుదు ♦ లందుటకా ప్రజ నేలకుండఁగన్.

కావున నీవుక్కటిరక్కసులను దెగటార్చి జగంబులకు క్షేమంబు గూర్ప వలయును.

యము—అందుకు మన మందఱము సంసిద్ధులమై యున్నారము గదా!

భటుఁడు—(ప్రవేశించి) ఓ బృందారకేంద్రా! హిరణ్యకశిపుఁడు దండెత్తి వచ్చి చమూసమూహములతో నూరిబయల విడియుచున్నాఁడు. పరిఘలచుట్టు నక్తంచరులు మూఁగి పురములోనికిఁ జొరిచి వచ్చుటకు వేలీలల నుపాయంబులు పన్నుచున్నారు. వరుసగాఁ జేర్చినశతఘ్నులు వివిధాస్త్రశస్త్రధారులైనభటులచేఁ బరివేష్టింపఁబడి మనకోట నొక్కసారిగఁ గూలఁద్రోయు యంత్రము లమర్పఁబడుచున్నవి. అవి చూచుటకు భయంకరమును, వినోదముగ నుండి యద్భుతకల్పనాపాండిత్యమును బ్రకటింపుచున్నవి. ఇప్పటికిఁ బదివేల కుంజరంబులు, పదియారులక్షల తురంగంబులు, పదునొకండుకోట్ల కాల్బలము వచ్చి యున్నవి. ఇంకను రాక్షసరాజుతో నెంద ఱున్నారో! వానిజాడలు పొడసూప లేదు. యుద్ధపుభేరి భయంకరముగ మ్రోయుచున్నది. వైరుల కేతుపటములు పొడవుగా నెత్తఁబడి గాలి కల్లలాడుచు జయాపజయంబులు నిరూపింపలేని మానసములవలె ఖిన్నము లగుచున్నవి. ఏనుఁగుల ఘీంకారంబులు, గుఱ్ఱముల హేషారవంబులు, పదాతుల జయజయధ్వానములు, ప్రళయకాలమేఘగర్జారవంబులను బ్రతిఘటించుచున్నవి. పట్టణ మెల్లయు శోకవ్యాకులపరితప్తమై చెన్నుమాసి యున్నది.

దేవేం—ఓపరమేశ్వరుఁడా! ఈగండ మెట్లు గడచును? ఈవిపత్సాగర మెట్లు తరింతును? ఇం కెయ్యదాధారము? నిష్కారణముగా నీబృందారకుల దుఃఖమును జూడవలసి వచ్చుచున్నదిగదా!

వరు—రాజధర్మమును బాటించితివేని మనమందఱ మిప్పుడే యడుగంటి పోవలసి వచ్చును.

యము—పాకశాసనా! యేల యోచించెదవు? ఈదుష్టరాక్షసపిశాచంబులను బారఁ దోలుటకు నాకేల నున్నమహాభీలంబైనకరవాలము చాలియుండఁగా నింక యుద్ధమునకుఁ దలంక నేల? బాణతూణీరంబులతోఁ గవచధారులైనభటులు వేల

కొలఁది కోటబురుజులపై నెక్కి శతఘ్నికాదివివిధాయుధములఁ బ్రయోగింప సంసిద్ధులై యున్నారు. దుర్గోభయప్రాకారభిన్నమధ్యంబున నైమూలపుసూక్ష్మ గవాక్షంబులనుండి నిశితశరపరంపరలను పఱపుచు రక్షకులసైన్యము సంకులసమర కాంక్షను బ్రతీక్షింపుచున్నారు. నీవు ఆకాశగోళమధ్యంబున మండితహిర ణ్మయమండలమువలె వజ్రాయుధకరకమలుండవై ప్రకాశింపుచున్నావు. హాయ హేషలు జయమును జాటుచున్నవి. ప్రకృతియు నట్లే గీతము పాడుచున్నది.

అగ్ని—నేను ముందు నడచి రాక్షససేనాకాంతారమును దాఁకెదను. సెలవొసంగుము.

వరు—నేనును వీని నంటి పోయెదను.

దేవేం—సరే! మీర లరుగుఁడు.

అగ్ని—(వరుణునితో నిష్క్రమించును.)

యము—అదే! రాక్షసులు వరుణవైశ్వానరుల నతిక్రమించి మనల నాక్రమించుటకు సమీపించుచున్నారు. శచీధవా! మనసైన్యమును నియమితప్రదేశముల దా కొలిపి కోటను గాపాడుము. నేను బోయి పోరుచుండెదను. (అని నిష్క్రమించును.)

దేవేం—ఇంక నేమిపోరాటము! (స్వగతము)

తే. గీ. ఉప్పుటేరులు పొంగి య♦య్యుదధి పొంగి
నింగిపాడవున వచ్చుత♦రంగమాలి
కలవిధంబున రాక్షస♦కులసమూహ
వాహినులు మాబలద్వీప♦పఙ్క్తి ముంచె.

ఉ. ఈ యమరావతీనగర♦ మేలెడుభాగ్యము మాకు నింతతోఁ
బోయెను! కాలకర్మ మిది; ♦ పోకిరిన లాభము లేదు; వైర ల
య్యో! యిఁక సాధుసజ్జనుల♦ యూపిరులుంతురె! సాధ్వులన్ సరో
జాయతలోలలోచనల♦ ప్రాణము మానము దక్కనిత్తురే.

ఇప్పుడు ధైర్యము నే యవలంబింపవలయును. (ప్రకాశముగ) ఓ సైనికులారా! ఓ యక్షకిన్నరగంధర్వసిద్ధసాధ్యాద్యమరవరులారా! మీమీ పౌరుషములను నేఁడు సంపూర్ణముగఁ జూపవలసినయవసరము తటస్థించినది. కొందఱు రథి కులు దుర్గద్వారములయందును, గొందఱు మహారథికులు దుర్గాంతములయందును గాయుచుండవలయును.

సైనికులు——(ఏకోత్కంఠముగా) దేవా! జయము జయము! (అని అట్లు చేయుదురు.)
దేవేం——కోటలో నున్న సేనను గూడ పురికొల్పవలయును. దానవు లప్పుడే చుట్టిము ట్టుచున్నారు. (అని నిష్క్రమించును.)

(రాక్షసులు భయంకరార్భటములతోఁ బ్రవేశింతురు.)

రాక్షస వాహినీపతి——ఓ దానవసైనికులారా! మీ యార్భటములు మాని యుద్ధము నకుఁ గడంగుఁడు; అదే! దేవతలు బాణముల గురియ నున్నారు.
దానవసేన——మేము మా బాణములను గురిపెట్టుచున్నారము. (అట్లు చేయును.)
దేవసేనాని——ఓ చమూసమూహములారా! ఈపాలసుదింకు లధర్మయుద్ధము సేయుచు న్నారు. మీరు మీ బాణముల సంధించి యయోమయగోళంబుల ను క్కడంచుఁడు.
రా. వా——బృందారకులు బాణములు వింట సంధింపకముందే మీశతఘ్నులను గాల్చి శత్రునిశ్శేషము సేయుఁడు. వేయుఁడు.
దా. సే——ఇం కేకడిబాణములు! మాశతఘ్నులముందర సాగివచ్చునా? (అని పేల్చును.)
దే. సే——ఓ నిర్జరులారా! ఇప్పుడు మీ బాణములు ప్రయోగింపవలసినసమయము గా దు. ఆశతఘ్నులు కాల్చువఱకు ఈభిత్తికలమాటున డాఁగి యుండుఁడు. ఆవల శరవర్షంబులఁ గురిపి యాశతఘ్నుల నాఁచికొనవచ్చును. అదే గుండ్లు వచ్చుచున్నవి! (అని అందఱు డాఁగియుందురు.)
రా. వా——ఓహో! ఈసుపర్వులు గుఱి కందక తప్పించుకొనిరి. కావున గుండ్లను నేలబారుగాఁ గాల్పుఁడు. త్వరపడుఁడు. త్వరపడుఁడు.
దా. సే.——నాళములయందు గోళములు పూరింపవలయును గదా!
దే. సే——ఓసుమనసులారా! మీర లింక లేచి మీమీనిశితసాయకమ్ముల గ్రుచ్చి రాక్షా సుల శీర్షంబులు ద్రెళ్లనేయుఁడు.
రా. వా.——అదిగో! బాణములు వచ్చుచున్నవి. వేవేగ మీతుపాకులఁ గాల్చి నిర్జింపుఁడు.

(అప్పుడు సంకులమైన యుద్ధము జరుగును.)

రా. వా——ఓ దైత్యవాహినులారా! యుద్ధ మాఁపుఁడు. యుద్ధ మాఁపుఁడు.

ఉ. సాహసవృత్తి వీడి సుర ♦ సైన్యము సాయకపఙ్క్తి వీడి మాం
పాహి యటంచు వెన్నిడుచు ♦ పాఱిరి ప్రాణభయంబుచేత సం
దేహము లేదు దేవతల ♦ దేశము మావశ మయ్యె నింక మీ
యూహలు పండు కష్టపడి ♦ యుద్ధము సేసిన రిత్తవోవునే.

దా. సే.—ఓ భ్రాతృదానవులారా! మనకు జయము సంధించినదఁట! యుద్ధ మపుఁడు, ఆఁపుఁడు. (మానివేయుదురు.)

తా. వా.—అదిగో! పరాజయ మైనసైన్యముతో దేవేంద్రుఁడు కాలాగ్నిరుద్రునిః మండుచు వచ్చుచున్నాఁడు. మఱల మీయాయుధములను సవరించుకొనుఁడ

దా. సే.—ఇప్పుడే యుద్ధము సేసి చేసి యలసి ఱెక్కలు నొచ్చియున్నమే మి నోపఁజాల మోపఁజాలము.

దేవేం—సైనికులారా! చూచెద రేమి? శరములను సంధింపుఁడు. రిపుశీర్షంబు వ్రీల్ల సేయుఁడు.

ఉ. వైరుల వీడఁగాఁ జన ద ♦ వారితశౌర్యము మోసు లెత్త దు
ర్వారమునన్ వధించిన శి ♦ రంబులు తత్క్షతజప్రవాహమం
దోరున మీయశంబులు మ ♦ హోన్నతి గీతము లట్లు పాడఁగాఁ
బోరవలెన్ మగంటిమినిఁ ♦ బోయిన స్వర్గ మలంకరింపరే?

సై సే.—జయము జయము! (అని బాణములను సంధించుచున్నారు.)

తా. వా.—ఓ యసురవీరులారా! వేగిరపడుఁడు వేగిరపడుఁడు.

దా. సే.—లెక్కలేనిబాణములు వర్షము గురియుచున్నవి. ఏమి చేయుటకును (చుట లేదు.

దే. సే.—సైనికులారా! నలుగడల శరములు సారింపుఁడు.

1 దా. సే.—హా! హా! మాగర్భములు జీలిక లైపోవుచున్నవి. ప్రాణములు ప చున్నవి.

2 దా. సే.—(కణతయందు సాయకము నాటఁగాఁ బడి) హా! సహింపనోప! సహి నోప! అయ్యో! యిం కెయ్యది శరణ్యము?

ఆ. గీ. ఆలుబిడ్డలకును ♦ నాధార మిఁక లేదు!
చిల్లిగవ్వ యైనఁ ♦ జేర్ప లేదు
వాసిఁ జెడఁగ నే ను ♦ దాసీనమతితోడఁ

బోవుచుంటి దుఃఖ♦ములకుఁ దూఁగి.

1 దా. సే.—ఇంక నేమిసంగ్రామము? ఈయమర్త్యుల బాణంబులు నిస్త్రాణులఁ జేసి మాప్రాణంబుల నాఁచికొనుచున్నవి. మే మింక నిలువఁ జాలము. నిలువఁ జాలము. (అని పాఱిపోవుదురు.)

రా. వా.—ఓ భటులారా! పాఱి పోవకుఁడు. నేఁడు మీవలన రక్షోవీరుల కందఱకు మాసిపోవని మచ్చ వచ్చుచున్నది.

మ. అనిసేయన్ జనుదెంచి యోప కకటా! ♦ ప్రాణేంద్రియభ్రాంతితో
జనఁగా వచ్చునె? యేమొగంబులను మీ♦చంద్రాస్యలన్ గూడి జీ
వనముల్ సల్పెద రంగనల్ వలె నసీ! ♦ వ్యర్థప్రగల్భంబులన్
మును మీ రాడినబాస నిల్పుకొనిరే ♦ నూల్కొన్న చిత్తంబులన్.

సరే! నిలిచియున్న యోవీరభటులారా! పాఱిపోవుచున్న పిఱికిపందలపై మీ నారాచంబులఁ బరపి నిర్జింపుఁడు. (అట్లు చేయుదురు.)

దేవేం—ఓ సురసైనికులారా! రాక్షసులు పరాజితులై పంచబంగాళమై పాఱిరి. మీ రింక విశ్రాంతిఁ బొందుఁడు.

(హిరణ్యకశిపుఁడు సాగ్రహముగాఁ బ్రవేశించి)

హిర—ఔరా! దేవేంద్రహతకా! తక్కిపోయితి ననుకొంటివా?

మ. కలఁడా రాక్షసలోకనాయకుఁడు నా♦కధ్వంసి నానాధ్వరో
జ్జ్వలకర్మాపనయప్రవర్తి బహుభా♦షావైదుషీచారుహృ
జ్జలజాతాంతనితాంతుఁ డయ్యసురయో♦షామానసోల్లాసి ని
శ్చలతేజుండు హిరణ్యకశ్యపుఁ డిదే ♦ జంభారి వీక్షింపుమా.

దేవేం—ఓహో! పుణ్యజనుఁడవు—సద్గుణరాశివి—ఏది "కలఁడారా........వీక్షింపుమా" (కేరుచుఁ జదువును.) వీక్షింప కేమి? వేయిసార్లు!

హిర—(హుంకరించి) నీదంభోళి కరాంభోజంబునఁ దాల్చి ఏదీ! మగంటిమి చూపుము. పేరుమోసినవాఁడవు గదా!

దేవేం—ధర్మాభిరతుండవై పోరుము.

హిర—ఓ! ఎంతధర్మాత్ముఁడవు?

సీ. ముదుసలిముని గౌత♦మునిభార్యను నహల్య, నపహరింపఁగఁ గోడి ♦ వైనయపుడు,
నానాఫలావృతా♦నందతుందిలమైన, గిరులఱెక్కలు త్రుంప ♦ నరిగినపుడు,

నూరుయజ్ఞంబులు ♦ నో రెఱుంగని లేఁగ, దూడల వేల్చి వే♦టాడునపుడు,
జంభాద్యసురులు సా ♦ తోస్సోదరులు నీకు, నట్టివారినిఁ దెగ♦టార్చునపుడు,
ఏడఁ బోయెనో యీధర్మ ♦ మేటఁ బడెనో
మేఘములయందుఁ దోఁచెడు ♦ మెఱుపుపగిది
మారిమగుడిందురాఁబోలు ♦ మమ్మెదుర్వ
గోత్రభంజన! లోచన ♦ గాత్ర! నీకు.

దేవేం—ఎంతపశుప్రాయునివలెఁ బలుకుచున్నాఁడవు.

చ. ఉరుతరకాశ్యపాన్వయప ♦ యోనిధియందు జనించి యెంతదు
ష్కరమతి వైతి వక్కట! వి ♦ షాదము! ఘోరతపంబు సల్పియున్
మరణము దక్క మమ్మిటుల ♦ మార్కొన వచ్చితి వెంతవెఱ్ఱి చు
ట్టరికమునైన నెంచక హు♦టాహుటి పొమ్మిఁకనైన మేలగున్.

హిర—నీసర్వస్వము మాకొసంగి మాంపాహి యనుము. అట్లనే పోయెదము.

దేవేం—ఏల నొసంగవలయును?

హిర—దానఁగాని మావైరము తీరదు. నీవు పరమ దుర్మార్గుఁడవు.

దేవేం—ఔరా!

ఉ. కారులు ప్రేలనేల తమ ♦ కంబున నీదుసహోదరుండు ని
ష్ఠారముగా వసుంధరను ♦ జాఁపగఁ జుట్టఁగఁ బోయె నాకసం
చారుల సంహరించెఁ గుల ♦ సాధ్వుల బల్మినిఁ బట్టె నీవొ బల్
క్రూరుఁడవై మదించి మముఁ ♦ గొట్టఁగవచ్చి తదేమి వైరమో.

హిర—పాపము నీ కావైరకారణమే తెలియదు కాఁబోలును.

తే. గీ. ఆలి నెలలేడునిండుచూ ♦ లాలి లీల
లీలఁ గొనివచ్చినాఁడ; వే ♦ లీల ప్రాలు
మాలి వధియింతునంటి వ ♦ బ్బాలు సుగుణ
జాలు మురిపెంపుముద్దుల ♦ యాలవాలు?

దేవేం—అదియా నీవైషమ్యకారణము?

శా. నీతమ్ముండు జగద్విరోధిని ఖలున్ ♦ నీరేజపత్రాక్షుఁడు
జ్ఞాతక్రోధముతో వధింపఁగ మమున్ ♦ దండింప నీ వేటి కా
శీతాద్రిన్ దపమాచరించితివి యి ♦ స్సీ! నీకు మే మంతగా

ఘాతల్ సల్పిన వేమి? యీగతిమమున్ ♦ గారింప దైత్యోత్తమా!

అట్టి దుర్మార్గుఁడ వైననీకు మఱియొకదురాత్ముఁడు పుట్టి తోడైన లోక మెుక్కఁపెట్టున భగ్గున మండిపోవు నని నీభార్య యగులీలావతీగర్భవిచ్ఛిన్నమునకుఁ బాల్పడినది నిక్కమే.

హిర—ఇట్టి శిశుహత్య లెన్ని జేసితివి?

దేవేం—అట్లు జరుగ లేదుగదా!

హిర—ఔరా! అస్మత్కులవిదగ్ధా! దేవేంద్రా! నిన్నులయించునని గర్భమం దున్న పసికూనలను బాధింప సమకట్టితివా?

దే. సే.—(అపవారించి) ఔరా! ముక్కుడిరక్కసుఁడా!

ఉ. వైరులు చేతఁజిక్కినఁ గృ ♦ పాణము సూపక మ్రొక్కఁ జూచినన్
ఘోరము పుట్టకుండునె? ని ♦ గూఢముగా సమయంబు జిక్కినన్
బోరను గత్తిమోపి పొడఁ ♦ బోదురు; కావున పాముపిల్లలన్
జేరఁగనీయన ట్లరులఁ ♦ జీల్చుటె రాచకొలంపుధర్మముల్.

హిర—ఓహో! ఈలాటిరాచపౌరుషమే కాఁబోలును. ఈమహేంద్రుఁడు మీచేతనే గాక మునిగొడ్డులకు లంచము లిచ్చి మఱి పొగిడించుకొనుచున్నాఁడు.

దేవేం—నీ కాప్రసంగ మేల? నీదుఃఖ మేదో కానిమ్ము.

హిర—నాకు మఱి యేమిదుఃఖమున్నది?

సీ. జారత్వమున సహా ♦ జాడలుపడ మేను, వేగంటిఁ డనుచు సే ♦ వించువారు,
మావలె గోవుల ♦ మాడ్చి భక్షించిన, శతమఖుం డని నుతి ♦ సలుపువారు,
కొండరాళ్లను జెక్కి ♦ కోయవై బ్రతికిన, గోత్రభి త్తనుచుఁ బే ♦ ర్కొనెడువారు,
బలజంభు లనుముదు ♦ సలిసీనుఁగులఁ గొట్ట, బిరుదు లయ్యవి పెట్టి ♦ పిలుచువారు,
సతము నీ కెందరో ముఖ ♦ స్తుతుల సల్పు
బట్టు లున్నారు మా కట్టి ♦ భంగిఁ బొగడు
గాయకులు లే రటన్నదుః ♦ ఖంబె యగ్గ
లంబుగా నున్నదో య ♦ హల్యావినోద!

దేవేం—ఎంతసే పాడిన నివియే. మా మహత్తరగుణము లేలపాటింపవు?

చ. జగము సుభిక్షమై యెసఁగ ♦ చండతరోరుమహాతపంబు లా
ర్ఁగ గురిపింతు వర్షము ధ ♦ రాతలమంతటఁ బాడిపంటలున్

సెగడఁ బయోధి ముత్యములు ♦ సెకొ్కెన మీనకులంబు లీన గ
డ్డిగసురు లన్నియున్ మొలువ ♦ డీలువడన్ రుజ లీతిబాధలున్.

హిర—జగతికిఁ గలుగు నీమహోపకారము నీవలనఁ గాదు; సూర్యునివలననగుచున్నది. ఆ తపనుఁడు తనతీవ్రకరకిరణంబులు సంద్రంబుపైఁ బఱపి నీటి నాకర్షించి వృక్షమూలంబులఁ గురియుచుండును. దాన విశ్వము సుభిక్షమై యొసఁగుచున్నది. అంతయేకాని మధ్యను నీ వెవ్వఁడవు? మాయొద్దఁ గాదు నీ డంబములు!

దేవేం—ఓరీ! నేను మేఘవాహనుఁడ నన్న మాట యెఱుంగవా?

హిర—ఎఱుంగ కేమి? ఊర్వసీవాహనుండవు మాత్రము కావా?

దేవే—ఎంతకూళ వగుచుంటివి?

హిర—ఒరులకల్మి నోర్వనివాఁడు కూళ.

చ. హడలెదు మమ్ముబోటి దను♦జావళి రేఁగిన నెత్తివచ్చినన్
జడలు ధరించుతాపసులు ♦ జన్నము సల్పిన; నీదురాజ్య మా
రడిగయికొందు రంచు నల ♦ రంభనొ యూర్వసినో విఘాత మే
ర్పడఁగను బంపె దీ వెదుటి ♦ పచ్చను నోర్వనియట్టి కూళవై.

దేవేం—మేము వినోదార్థము దేవవేశ్యలను ఋషిపుంగవులకడ కంపి యుంటిమనుకొనుము. మీరో,

తే. గీ. బానలకొలంది రక్తంబుఁ ♦ బట్టి ఋషుల
జన్నతలముల కలయంపి ♦ జల్లి వారి
గడ్డముల లాగి హింసింతు ♦ రడ్డమైన
కారకూతుల మోటర ♦ క్కసులు మీరు.

హిర—నీలాటి సున్నితము మా కెట్లువచ్చును?

మ. శచికిన్ జోడయి యూర్వసీవలపు రా♦జ్యంబై యహల్యావధూ
కచబంధంబులఁ జిక్కువడ్డ కుసుమా ♦ కారుండ వీ వెంతవిం
తచమత్కారపుసౌకుమార్యుఁడవొ యిం ♦ దా్ర! సాంద్రతేజోరుచుల్
పచరింపన్ మముబోటి రాక్షసులకున్ ♦ లభ్యంబె నీవైఖరుల్.

దేవేం—అన్నా! ఎంతపామరుఁడవై నిందించుచున్నావు.

ఉ. ఘోరతపంబు జేసి కను ♦ గొంటివి యాదిని భారతీమనో
హారుని సారసోదరుని ♦ నాతనిచేత వరంబు లంది ని

ప్రాకారము నీరుజేసితివి ♦ క్రౌర్యము వీడక; బూదిఁబోయుప
స్నీరయిపోయె నీదువ్రత ♦ నిష్ఠలు దుష్టుల కచ్చివచ్చునే.

హిర—పోనిమ్ము.

ఉ. ఆ తప మాచరించుటకు ♦ నబ్జజుచేత వరంబుఁ గొంటకున్
జాతకముల్ హరించు నని ♦ పొల్పడలేదు నిలింపు లెల్ల నా
చేత నశింపఁ జెందుటకుఁ ♦ జేసితి జన్నము లగ్నిహోత్రముల్
ఈతరి గాచుకొమ్ము పర ♦ మేశ్వరుఁ డెవ్వఁడు నీకు నడ్డగున్.

దేవేం—ఓరీ! భగవానుఁ డైనపరమేశ్వరునిగూడ నిందించుచుంటివిగా నీ విప్పుడే భగ్న మైపోవుదువు. నీగదయే నిన్ను రూపుమాపును.

తే. గీ. ఎవఁడు లోకాపకారి యై ♦ యీశు నైన
జడియఁ డాతనిగర్భమే ♦ శత్రు వగును.
చనుఁ దుదకకాలమృత్యుహ ♦ స్తములయందు
హద్దు తప్పినక్రూరస ♦ త్త్వాళిపగిది.

హిర—ఏమేమి? మాకు శాపంబులు గూడ నిచ్చుచుంటివిగా? ఈచేతనున్న మహాభీలం బైనగదాదండము నీశాపతాపంబులకు మారణమంత్రమనుకొనుము.

దేవేం—కాలము తప్పిన నదిమాత్రము మాఁగునా?

హిర—ఏలయాఁగదు?

స్రగ్ధర. సప్తాంభోరాసు లింకన్ ♦ జ్వలనమరుతముల్ ♦ చాలవీవంగ లే దా
సప్తాశ్వేందోరుతారల్ ♦ జలజలని తెగన్ ♦ జాతిరాలంగ లే దా
సప్తార్చిన్ దీవ్రమారం ♦ జన దుభయచమూ ♦ సంఘసంగ్రామరంగో
ద్దీప్తాఖండాస్మదీయో ♦ గ్రదితలసితగదా ♦ ధిక్యదండంబు! గూలన్.

దేవేం—అల్లేమి?

హిర—కాక మఱి యేమి? (అని గద గిరగిరఁ ద్రిప్పును.) రమ్ము. సరిగాఁ బోరాడుము. లేదా మాంపాహి యనుము.

దేవేం—అవురా? అక్షీణ నిఖిలకుమాతురక్షోణీధరానేకవిపక్షపక్షనిర్దళన దక్షం బైనవజ్రకాక్షేయంబు నాదక్షిణబాహుదండంబున రూక్షం బై నీవీక్షణంబులకుఁ బ్రేక్షణం బై పొడగట్టుచుండఁగ లక్షింపక కుక్షింభరుండ వై రాక్షసవృత్తిని గక్షను సాధించు దురాపేక్షాదీక్షితుఁడ వై యేల కాలుదువ్వెదవు? సరే! కాచి

కొనుము. నీతలయిప్పుడే నేల రాలుచున్నది. (అని కులిశమెత్తిప్పుచున్నాఁడు.)

(ఆకాశమునుండి)

ఓ దేవేంద్రా! యుద్ధము వలదు. యుద్ధము వలదు. నీ కిప్పుడు జయకారణము లేదు. నీసర్వస్వము దానవభర్తకు సమర్పించి వెనుకకు మరలుట కనుమతింపుము.

దేవేం—గగనవాణిని బ్రతిధ్వనించునట్లు పలుకు నోపరమేశ్వరా! నీయాజ్ఞ శిరసావహించి అట్లే మరలి పోవుచున్నాఁడను. శాంతిని బ్రసాదింపుము! శాంతిని బ్రసాదింపుము! (అని దేవసేనాపతితో నిష్క్రమించును.)

హిర—ఓరీ! పారుబోతా! బలజంభాది విపక్షరాక్షసానేక పర్వతపక్షశిక్షోదదక్షోరు కులిశపాణీ! నిలువుము. నిలువుము.

రా. వా.—ఓరాక్షసేశ్వరా! చీపురుకట్టవంటి కులిశమును చంకఁబెట్టుకొని పోరలేక తోఁక ముడిచి పారిపోవు పిగిలిపిట్టవలెఁ బరువిడుచుండఁగా మరల నేల పిలిచెదవు? వెనుకంజ వేసినకోఁడిపుంజు మరలఁ బోరాడునా?

హిర—అవును. ప్రాణములను దక్కించుకొన్నాఁడు.

రా. వా.—మానమో?

హిర—మన మెవరిమానములు దక్కించితిమి?

తే. గీ. భువిని గెలిచితి మిప్పు డీ ♦ దివిని గెలిచి
దిక్కులను గెల్చినాము పెం ♦ పెక్క నుభయ
లోకములమధ్యప్రజలు న ♦ లో యటన్న
వీడినారమె ప్రాణంబు ♦ లూడిపడిన.

రా. వా.—ఇంక కోటలోనికిఁ జొరఁబడి సునాసీరపీఠము నాక్రమించుకొనవలయును.

హిర—సరే!

రా. వా.—సునాసీరు నేమిచేయుదము?

హిర—విడుచుటయే యుత్తమము.

తే. గీ. కీళ్లు తప్పు పాంచాలిక ♦ కేళ్రివ దోఁప
స్రొక్కి నవనాళ్లు పడఁగ న ♦ శ్రులను రాల్చు
వజ్రిపైఁ బడ్డమనకు లా ♦ భంబు లేదు
పిడుగుపడి యేమిగడియించు ♦ పిడుక గూట?

రా. వా.—పోనిమ్ము. దానవేశ్వరుఁడు మహోదయాశాలి యని ప్రజలు కీర్తింతురు గాక.

హిర—ఈకోటగోడలను బగులనేసి లోనికిఁ బ్రవేశింపవలయును.

రా. వా.—అది యెంతసేపు? ఓ సైనికులారా! మీరుశతఘ్నులను గుటిపెట్టి కాల్చి దుర్గప్రాకారమును గూల్చి వేయుఁడు.

సైనిక—(అట్లు చేయుదురు. అపుడు సుధర్మాసనము గానవచ్చును.)

రా. వా.—దేవా! లోనికిం జనుట కనుజ్ఞ యున్నదా?

హిర—బృందారకు లంద ఱెక్కడ కేగిరి?

రా. వా.—అడవులకు.

హిర—సరే! నడువుము. లోనికిఁ బోవుదము. (అని రెండడుగులు వేసి) వాహినీపతీ! అవి యేమి?

రా. వా.—(ఒక్కొక్కటి చూపుచు)

ఆ. గీ. ఇదియె వైజయంత ♦ మిది సుధర్మాసన
మిదియె స్వర్గరాజ్య ♦ మిదియె యప్స
రఃలచోటు సురలు ♦ మసలెడుకాణాచి
మనకు నింతకాల ♦ మునకుఁ జిక్కె.

హిర—ఓహో! ఎన్నినాళ్లకుఁ జూడఁగంటిమి!

సీ. ఈ వైజయంతంబు ♦ నీ నాకలోకంబు, తన కేమొ తిరమని ♦ తలఁచినాఁడు
ఈ సుధర్మాసనం ♦ బీ నందనోద్యాన, మునికిప ట్టని తెగ ♦ నూఁగినాఁడు
ఈ స్వర్గరాజ్యంబు ♦ లీ మేలిసౌధంబు, లన్నియుఁ దనవని ♦ యలరినాఁడు
ఈ సరోవరములు ♦ నీ మరున్నారులా, ర్జించినా నని సంత ♦ సించినాఁడు
అట్టి దేవేంద్రునకు నిప్పు ♦ డైనఁగాని
తెలిసెనో లేదొ యన్నద ♦ మ్ములకుఁ బాలు
పంచి యిడకున్న బల్మినిఁ ♦ బడసెద రని
నొచ్చినను గాని జ్ఞానంబు ♦ వచ్చు టరిది.

రా. వా.—ప్రభువర్యా! మనసైనికులు సాహససముత్సాహులై వెనుదీయక పోరాడిరి. అందుకుఁ బ్రతీకారముగా రాజనీతిప్రకారము దోఁపిడి కనుజ్ఞ నొసంగవలయును.

హిర—అట్లే దోఁచుకొననిమ్ము. మన దేమి పోయినది?

రా.వా.—ఓ రాక్షససైనికులారా! మహారాజు మీకు దోఁపిడి కనుజ్ఞ నొసంగినాఁడు.

తే. గీ. ధనములో యంబరంబులో ♦ ధాన్యతతులొ
మణులొ మహిళాలలామలో ♦ మౌక్తికములొ
వలసినన్ని దోఁచుకొనిపో♦వలయు మీరు
పుణ్యము హరించు జారత్వ♦బుద్ధిపగిది.

సైనికులు—జయము జయము మహారాజా! (అని నిష్క్రమింతురు.)

హిర—వాహినీపతీ! ఇం దేది కర్తవ్యము?

తే. గీ. అమరలోకంబు వశమయ్యె ♦ నమరనాథుఁ
డంగనల డించి పారె కా♦రడవులకును
నిచటి వన్నియు మాయార ♦ నిడుద మన్న
రావు మా కిచ్చటను బుద్ధి ♦ రాదు నిలువ.

రా. వా.—అగును. "జననీజన్మభూమిశ్చ స్వర్గాదపిగరీయసీ" అన్నాఁడు. అనంతరకరణీయంబుల సావకాశముగ యోచింతురుగాని రండు.

(అని అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

దానవవధ.

తృతీయాంకము.

రంగము—విద్యామందిరము.

(ప్రహ్లాదుఁడు సాలోచనుఁడై ప్రవేశించును.)

ప్రహ్లా—మజ్జనకుఁడగుహిరణ్యకశ్యపమహారాజు నన్ను విద్యాభ్యాసార్థ మీభార్గవపుత్రులగుచండామార్కులకు నొప్పగించి యచిరకాలమైనను వీరలనేకశాస్త్రములు పఠింపఁజేసి కృతార్థుని గావించిరి. కాని పరమేశ్వరు నెఱుంగుమార్గ మొకింతయుఁ బ్రబోధింపరు.

ఉ. ప్రాణి యశాశ్వతంబుఁ దను ♦ వంబుకణంబుఁ బ్రపంచవాంఛ లే
వేనియు పాపహేతుకము ♦ లిద్ధసుఖంబు లొసంగ వట్టి య
జ్ఞానమహాంబుధిన్ మునిఁగి ♦ చచ్చుటకున్ నరుఁ డుద్భవించ లే
దానిఖిలాంతరాత్ముఁ బర ♦ మాత్మునిఁ గొల్చి తరించుచుంటకే.

ఇంక నాకాపరమేశ్వరపరమతత్వార్థరహస్యమును నెఱింగింపఁగల గురుఁ డెవ్వఁ డీరాకుసలోకమున లభింప నేర్చును? మజ్జనని నారదాశ్రమంబున నున్నప్పుడు, ఆమునీంద్రునిచే విన్నయర్థంబులు నాకప్పుడప్పు డెఱింగింపుచున్నను, ఆమెకు నిదిధ్యాసము లేకుండుటచేఁ దదీయప్రబోధంబులు దురవగాహంబులై యున్నవి. ఇంక నావిషయాసక్తమైనబుద్ధి యెట్లు మరల నోపును? ఎట్లాపరమేశ్వరుని గ్రహింపవలయును?

ఉ. ఎవ్వనిచే జగంబు జని♦యించునొ యెవ్వఁ డలంకరించెనో
యివ్వసుధాతలంబు; మును ♦ లెవ్వనికై యశనాంబు లీఁగి పెన్
జవ్వనపున్సుఖంబు విపి ♦ నంబుల వెన్నెలఁ జేసినారొ! ఆ
నెవ్వగ లానిఁ జూపుటకు ♦ నేర్చినవారలు లేరె మొక్కెదన్.

సీ. లతలార! పెనఁగొను ♦ గతిమీకు నేర్పిన, చతురుఁ డెవ్వఁడో చెప్పఁ ♦ జాలరో కో
పువులార! సౌరభ్య ♦ ములు మీకుఁ బట్టిన, శుభగుఁ డెవ్వఁడో నాకుఁ ♦ జూపరో కో
ద్విజులార! సుస్వర ♦ విహృతిమీ కొసఁగిన యొడయఁ డెవ్వఁడో కింత ♦ నుడువరో కో
యళులార! పూఁదేనె ♦ లాన మీకిచ్చిన, పరమేశుఁ డెవ్వఁడో ♦ పలుకరో కో
పురుషులార మీకుఁ ♦ దరుణులపైఁ బ్రేమ
నేర్పె నెవఁడు దెలుప ♦ నేరరో కో
ఆర్తమతిని నన్ను ♦ నరదఱ బ్రీతిమాలఁ
జేయువాఁ డెవండో ♦ చెప్పరో కో.

ఎవ్వరును మాటలాడరు. ఈవిషయ మెవ్వ రెఱింగింపరు గాఁబోలును. (అని అవనతవదనుఁడై మరల పైకిఁ జూచి) ఓప్రహ్లాదా! అదే చూడుము. (చేతులు మోడ్చి) ఓయంధకారమా! నీపైనున్న దేమిటి?

చ. మిలుకు మిలుక్కుమంచు నడి ♦ మింటను దోఁచుచు నైజకాంతితో
వెలిగెడు తారలే యగు న ♦ భీష్టఫలంబులఁ గూర్పువేల్పు లా
విలసితశక్తి నాహృదయ ♦ వీథిని నిల్పుటకై నమస్కృతుల్
సలిపెద మత్పురాకృతవ ♦ శంకటదుష్కృతముల్ హరింపఁగన్.

కాని ఈనక్షత్రపఙ్క్తులు చంద్రసందర్శనమున రూపుమాయును గదా! ఇవి యెట్లు పూజార్హము లగును? కావున నదే పూర్వదిగ్భాగమున (అని చేతులు మోడ్చి)

చ. జలనిధి గర్భమున్ వెడలి ♦ చారుకనత్ కిరణాళు లెల్లెడన్
వెలయఁ జకోరకంబులకు ♦ వెన్నెలలన్ బరితృప్తిఁ జేసి యా
కలువలకున్ వినోదపువి ♦ కాస మొసంగుచు దానుండు న
య్యళులను నిద్రలేపెడుశ ♦ శాంకుఁడె తప్పక దైవ మయ్యెడున్.

కాని యీతనియందును దైవమున కుండవలసినగుణములు లేవు. వృద్ధిక్షీణములు, రాహువు వాని నింకను బాధించుచున్నవి. సరే! ఆసూర్యుఁడో?

శా. తేజోరాశి ప్రచండదీధితులచే ♦ దీపింప దిఙ్మండలిన్
రాజిల్లన్ భగవానుఁ డం చెవనిక ♦ ర్ఘ్యంబుల్ సమర్పింతురో
రాజీవంబుల కెవ్వఁ డాత్మహితుఁడై ♦ రాణించునో యాయినున్
బూజింతున్ భగవంతుఁడైన నతఁడే ♦ ముఖ్యుండు లక్షింపఁగన్.

కాని, యీతఁడును గ్రుంకువాఁడే. ఎట్లు పరమేశ్వరుఁడు గానోపును?

ఇది యొకయుక్తి గోళము. వీని నన్నిటిని గల్పించిన యొకజగదీశ్వరుఁ డుండవలయును. కర్త లేనికార్యము లుండవు గదా! వాఁడు ఆకాశమున నుండునా? పాతాళంబున నుండునా! (అని కన్నులు మూసికొని) సత్యము, సత్యము! హృదయాంతరాళమునఁ గూడ నాక్రమించి యున్నవాఁడు. ఆహా!

చ. తననిజమాయచే నెవఁడు ♦ ధాత్రిని వాసగృహంబుఁ జేసి యే
దినమును సూర్యచంద్రులను ♦ దీపములట్టుల నిల్పి పాపపుం
గనులకుఁ గానరాక కల♦కాలము నీఁగక పొల్చునాజగ
జ్జనకు ననంతు నచ్యుతున♦సంగుని గొల్తు నభీష్టసిద్ధికిన్.

ఆపరమేశ్వరుఁడు హరినారాయణాదినామములయందును బ్రకటింపఁబడుచు న్నాఁడు. ఆహా! ఏమి నాభాగ్యము. (అని కన్నులు నులుముకొని) చాలరాత్రి జరిగియుండును. పాఠములు చదువుట కిప్పు డవకాశము లేదు. ఒకింతసేపు నిద్రించెదఁ గాక. (అట్లు చేయును.)

(తెరలో వైతాళికులు)

కవిరాజవిరాజితము.

అళియొకటచ్చట♦నబ్జమరందము, లాన యుషస్సమ♦యంబునకై
యలరు మహోత్క–టి♦యంబుజగర్భము, హాయిగ వెల్వడి♦యంగనతోఁ
జెలువము లాడెను♦ చెంగలువల్ ముడి, చెన్ గనుమా యని♦ చెప్పెనన్
నళినము నవ్వెను♦నా వికశించెను, నైజమదే గను♦నా యకటన్.

తే. గీ. వెలవెలను బారె దీపముల్ ♦ వేగుచుక్క–
వెన్నెలలతో నదృష్టమై ♦ వెడలె, కోళ్లు
కూసె, మదనుండు చాపంబు ♦ గూడ విడిచె
మేలుకో నాథ! నిద్రించు ♦ వేళ గడిచె.

(అంత ప్రహ్లాదుఁడు లేచి) ఓహో!

చ. బలవలెఁ దెల్లవారె నదె ♦ పద్మసఖుం డుదయించెఁ గాకముల్
కులుకుచుఁ గావుకావనుచుఁ ♦ గూయఁగ సాఁగె సుగంధపూర్ణమై
మలయసమీరముల్ విసర ♦ మంజులశయ్యల నిద్ర లేచి యా
కొలకుల స్నానమాడనుమ ♦ కోమలు లేగెడు పొద్దు మీరెనున్.

ఇప్పు డొకింతసేపు పరమేశ్వరుని గూర్చి ప్రార్థించుకొనియెదఁ గాక.

ఔరా! నీయీశ్వరత్వమునకు భంగపాటు గలిగించె ననిగదా కుమారప్రహ్లాదునిపై నలిగితివి. సర్వశక్తివంత మైనయీశ్వరత్వమే నీయందుఁదోఁచిన భంగపాటుచే వగ పెందులకు రావలయును? ఇది నీకు నిజముగా వినాశసూచకము.

ఉ. భూరిసువర్ణమందిరవి ♦ భూషితరత్నశిలాతలంబు లిం
పార జగత్త్రయైకవిభ ♦ వంబు గలించెను పుణ్యకర్మసం
సారముచేత నేఁడవి ని ♦ జంబుగఁ బోవును నేఁడు పాప మి
చ్ఛారతి సల్పుచుండెను ప్ర ♦ జల్ మతి వీనినీ విశ్వసింతురే.

అన్నా! ప్రహ్లాదకుమారా! నీ వెంతపాపము చేసి పుట్టితివో గదా? అంతటి రాజునకుఁ గుమారుఁడవై నీచులగుతలారులకటుకరవాలముల కుగ్గుకావలసినవాఁడ వైతివి. ఈమహాదారుణకర్మమునకు హేతుఁడనైన నాకే దుఃఖము పొర్లి పొర్లి వచ్చుచుండఁగా నవమాసంబులు మోచిన నీతల్లిగర్భసాగర మెట్లు ఘూర్ణిల్లుచున్నదో! అయ్యయ్యో! ఆదైత్యవల్లభున కీదుర్బుద్ధి యేలకలుగవలయును? వాని కేమియును జాలి కలుగ లేదా? ఇట్టి కఠినచిత్తులను రాజ్యలక్ష్మి యెట్లు వరించినది? (ప్రక్కకుఁ జూచి) అదిగో! నామిత్రుఁడు రత్నాకరుఁడు ప్రహ్లాదునియొద్దనుండి వచ్చుచున్నాఁడు.

రత్నాకరుఁడు—(ప్రవేశించి) కపాలకుండలుఁడా! ఇం దుంటి వేమి?

కపా—కావుననే నీదర్శనలాభమహాభాగ్యము లభించినది. మిత్రుఁడా ప్రహ్లాదుని వార్త లేమి?

రత్నా—ఏ మని వచింపు మనియెదవు? రాజ్య మెవ్వరిది?

కపా—అవును.

చ. చండతరాగ్రహానల పి ♦ చండిలమానసు లందులోనఁ బా
షండులచేతిలోకలము ♦ చన్న మహాత్ములు సాధువర్తనుల్.
దండనపాలు గాక ప్రమ ♦ దంబు వహింతురె మేకపిల్లలన్
దండిమెకంబు కాయఁగల ♦ దా కలదాని తెఱంగు నూపకన్.

ప్రహ్లాదుఁ డింకను బ్రతికి యున్నాఁడా?

రత్నా—వాని నెవరు చంప నోపుదురు?

తే. గీ. నభము తెగును పారు ♦ నదియును తెగు వజ్ర
ధారచేతఁ బర్వ ♦ తములు తెగును

ఆ. గీ. చిన్నవాఁడ వయ్యుఁ ♦ బెద్దనీతులు నేర్చి
నావు కాన వంద ♦ నంబు నీకు (అని చేయును.)
మొగిలియాకులందు ♦ బొడవు లుండినఁ గాని
పొట్టియాకుల కగుఁ ♦ బూజితంబు.

ద్వి. బా.—సత్యము. సత్యము. ఓ ప్రహ్లాదా!

తే. గీ. ఈవు యువరాజువే కాక ♦ యిపుడు పరమ
పూజ్యుఁడవు మాకు, విజ్ఞాన ♦ పుణ్యనిధివి
యగుట; మముఁగూడ నీత్రోవ ♦ నాఁచికొనుమ
యమలగుణధీర! హేమక ♦ శ్యపకుమార!

ప్రహ్లా—ఓ సహచరులారా! నన్నేల మీ రిట్లూరకే పొగడఁ జూచెదరు? నా సద్గతికొఱకు నేను వెదకికొంటిని గాని మీ మే లింతవఱ కూహింప లేదు గదా! అట్టి నేను మీచే నెట్లభిమానింపఁబడితినో యెఱుంగ కున్నాను.

ప్ర. బా.—నేఁటిపాత్రికాలమున నీ వొనరించిన ప్రార్థనము మా కెంతో మహదానంద మొసంగినది. ఆదారిని బట్టి పోవుటకు మే మందరము నిశ్చయించుకొని యున్నారము.

ప్రహ్లా—అటులైన నవస్య మనుసరింపవచ్చును.

తే. గీ. చీఁకటులు విచ్చు సూర్యుని ♦ రాకవలనఁ
దాపము శమించు మలయశీ ♦ తంబువలన
లలితశుచి వచ్చు గంగాజ ♦ లంబువలనఁ
బాపము నశించుఁ బరమేశు ♦ ప్రార్థనమున.

కావున.

ఉ. ఆయువు లల్పనూ లెఱిఁగి ♦ యాశలలోన నిబద్ధులై పశు
ప్రాయులరీతి భోగముల ♦ పై యనురాగముఁ బూని పోక నా
రాయణు నార్తరక్షకుని ♦ ప్రాలినభక్తి భజింపుఁ డయ్యా! జే
గీయవధూవినోదములు ♦ గీములు వెంబడి రావు ప్రేముడిన్.

(నేపథ్యమునఁ జండామార్కులు ప్రవేశించి) ఓహో! ఈప్రహ్లాదుఁ డుపన్యాసము లిచ్చునంతటి వివేకవంతుఁ డైనాఁడు. విద్య నేర్పినగురువు శిష్యునిఁ [illegible]

తృతీయాంకము.

తే. గీ. వెలఁది తానై వలచి వచ్చి ♦ ప్రియముతోడఁ
దేటమాటలు తేనెల ♦ తీపు లొలయఁ
గులుకుచు నొయారమునఁ బలుకు ♦ బెళుకుకన్న
శిష్యుఁడు వచించుపద్యమే ♦ చెలువుఁ గూర్చు

కావున నింకను వీనియుపన్యాసము లీచాటుననుండి వినియెదఁ గాక.

ప్రహ్లా—మఱియు.

సీ. అస్థిపంజరము దే♦హం బిందుఁ బ్రాణంబు, లనిలాభ మై దిరు♦గాడుచుండు
నింద్రియవ్యాపార♦మే నాఁటి కానాఁడు, వాంఛాప్రపంచంబు♦ వరలఁ జేయు
విషయరాగద్వేష♦విన్యస్తపాదుఁడై, కలహించుజీవుండు♦ తెలివిమాలి
పాపపుణ్యంబులఁ♦ బాటింప కనిశంబు, బంధసంసారుఁడై♦ పరఁగుచుండు
దీన నియమితకాలంబు ♦ దీరెనేని
నాలుబిడ్డల విడిచి గృ♦హంబు విడిచి
పోవుచుండును పురుషుండు ♦ పుడమిపైని
ధీరవరులార! వినుఁడు స♦తీర్థులార!

చండా—(నేపథ్యమున) ఎంతచిత్ర మెంతచిత్రము. కుఱ్ఱవాఁడైనప్రహ్లాదున మహత్తరవిజ్ఞాన మెట్లలవడి యుండును?

ప్రహ్లా—ఓబాలకులారా! మఱియును వినుఁడు.

తే. గీ. కలల నైన నసత్యంబు ♦ పలుకరాదు
పరవధూటులఁ జూడఁగ ♦ న్దైఱువ వలదు
పరధనము జాఱిపడినఁ జే ♦ పట్టఁ దగదు
పరమభక్తిని భజియింప ♦ వలయు హరిని.

చండా—(ఆశ్చర్యముతో) ఆ! ఏమి! "హరిని" భజింపవలయునా? ఇది రాక్షసులాడవలసినమాటయా! ఇది యీతని కెట్లబ్బినది! ఇదియేనా జన్మాంతరసుతవిశేషమందురు! జన్మాంతర మన నేమి?

తే. గీ. సుతుల కైశ్వర్యమును విద్య♦హితవివేక
మాయువులు తల్లిగర్భాన ♦ మోయునప్పు
డెంతతలఁచిన వచ్చు జ♦న్మాంతరంబు

బాలకులు—ఓయువరాజకుమారా! నేఁడు మేము ధన్యుల మైనారము. ఇంక నిరంతరము పరమేశ్వరధ్యానము నే యాచరించెదము.

చండా—ఓహో! ప్రమాదము వచ్చినదే! రాక్షసరాజిది విన్న మిన్నకుండునా; ప్రహ్లాదుని ప్రబోధము వీరల నెంతగా మార్చినది.

చ. చదివినవాఁడు గాఁడు తన ♦ సాటిని శాటకుమారపాళితో
సదనము వీడి యాడుకొనఁ ♦ జాలఁడు పంచశరద్వయస్కుఁ డీ
సదమలతత్త్వశాస్త్రముల ♦ సారము లైనహరిప్రబోధముల్
మొదలెటు నేర్చెనో పలుక ♦ పుణ్యజనుం డిది విన్న మెచ్చునే?

అయినను నే నీతనిబుద్ధి మరల్పఁ జూచెదను గాక. (ప్రహ్లాదుని సమీపించి) ప్రహ్లాదకుమారా! నీతండ్రి రాక్షసలోకారాధ్యుఁడు. వానియనంతరము నీ వాభద్రసింహాసనమునకుఁ బట్టభద్రుఁడ వయ్యెదవు; కావున నీయందు రాక్షసగణోచితకర్మంబు లన్నియుఁ బొడసూపవలయును.

ప్రహ—అది యేమి?

చండా—ఇంతటినుండి నీహరి గిరిప్రబోధములు విసర్జించి కులమునకు వన్నెఁ బెట్టుము.

ప్రహ్లా—సరే! హరిభక్తి యేల విడువవలయును?

చండా—అవస్యము విడువవలయును. దానఁ బెద్దప్రమాద మున్నది.

మ. హరియందున్ గిరియందు నీ వెవనికై ♦ యర్చింతువో వాఁడు సూ
కరుఁడై నీపినతండ్రిఁ జంప నలుకన్ ♦ గాంక్షించి నీతండ్రి మం
దరభూధారముపైఁ దపించి యిపుడున్ ♦ దండింప నున్నాఁడు నీ
వెఱుఁగన్నేరవొ వైరులన్ గొలువ దై ♦ త్యేభ్యుండు క్రోధింపఁడే,

ప్రహ్లా—గురువర్యా! అట్లెన్నఁడు దలంపఁబోకుఁడు.

తే. గీ. క్రోధ మనునది పాపంబు ♦ క్రోధియైన
తపసి యెట్లగుఁ గ్రూరస ♦ త్త్వంబు గాని
కాన మాతండ్రి తపసియే ♦ గాక నృపతి
యతఁ డెఱుఁగఁడె హరిభక్తి ♦ యందు మహిమ.

చండా—(స్వగతము) ఈతనివచన మెంతసర్వోత్తమమైనను రాక్షసునికొలువు చేయునే నెట్లామోదింపగలను? (ప్రకాశముగ) ప్రహ్లాదా! నీ వెంతమూర్ఖుఁడవు
హరియందు లేనిమహిమ [illegible]

చ. హరి యనువాఁడు భీరుఁడు మ ♦ హాత్ముఁడె? శేషుఁడొ వైనతేయుఁడో
సిరియొ వికుంఠమో దరిని ♦ జేర్పకయున్న భయార్తచిత్తుఁడై
పరువిడి దుగ్ధవార్ధి వట ♦ పత్రము మాటున డాఁగఁబోఁడె? యీ
సరి కొకదైత్యుఁ డైన నిటు ♦ చక్రికి దాస్యము సల్పనేర్చునే?

కావున నీమూర్ఖమును వదిలి పుణ్యాజనులు పోవుమార్గము ననుసరింపుము. నింద్య చరిత్రుఁ డైనహరిని బరిత్యజింపుము.

ప్రహ్లా—సర్వము నిండియున్నవానిఁ బరిత్యజించుట కెవ్వరు సమర్థులు?

తే. గీ. సూదిమోపుటకైనను ♦ జోటులేక
నిండి యున్నాఁడు పరమేశ్వ ♦ రుండు జగతిఁ
గలఁడు లేఁ డని మూర్ఖుండు ♦ కలఁగు చుండు
పారిది నిసుకరాలినకను ♦ చూపు పగిది.

చండా—(ఆగ్రహముతో) ఏమి! మేము మూర్ఖులముగా? సరే!

ప్రహ్లా—మిమ్మును నేను దిరస్కరించుట లేదు. పరమేశ్వరునిగుఱించి భేదబుద్ధిగలవారలను గూర్చివచించితిని.

చండా—అగుఁగాక! నీ వీపూటంతయు నిలువంబడవలయును.

ప్రహ్లా—(అట్లుచేయును.)

బాల—ప్రహ్లాదుఁ డేతప్పుచే నిట్లు శిక్షింపఁబడియెను?

చండా—మేము పాఠశాలకు రాకముందు మీయందఱికి నారాయణకథాశ్రవణంబు సేసినందుకు.

బాల—మీరు వచ్చినతరువాతఁ జేసినందునకో?

చండా—బహుప్రసంగములు సేయకుఁడు.

బాల—మేమును బ్రహ్లాదునియనువర్తులము గావున నిలువఁబడుచున్నాము. (అట్లే చేయును.)

చండా—ప్రమాద మాపాదించినది గదా! సరే! ప్రథమతప్పితముగా మే మోర్చుకొన్నాము; గావున అందఱును గూర్చుండుఁడు (అట్లు చేయును.) పాఠములు చదువుఁడు చెప్పెదను.

బాల—చిత్తము. తీసితిమి.

చండా—చదువుఁడు.

"ఓం హిరణ్యకశ్యపాయనమః"

బాల—(అట్లే చదువును.)

ప్రహ్లా—"ఓం పరమేశ్వరాయనమః"

చండా—ప్రహ్లాదా! విరోధిపాఠములు మానవుగా? సరే! పద్యము చదువుము చెప్పెదను.

మ. నిగమంబుల్ నిగమాంతముల్ నరులచే ♦ నిర్మాణమున్ జెంది యీ
జగతిన్ బర్వెను బాపపుణ్యపథముల్ ♦ శాస్త్రంబు శాసించు వే
ఱగు రూపంబులు లేవు వానికిని నీ ♦ రున్ నిప్పులున్ లేనియా
భగవంతుండు గలండొ లేఁడొ నృపుఁడే ♦ ప్రత్యక్షదైవం బిలన్.

(బాలకు లందఱు చదువుదురు.)

ప్రహ్లా—

క. ఆసకలాంతర్యామికి
భాసుర త్రైలోక్యజీవ ♦ పాలనఖనికిన్
వాసవహృదయవిహారికిఁ
జేసెద జేజేలు భక్త ♦ చింతామణికిన్.

(బాలకు లందఱిదే పాడుదురు.)

చండా—అదియేమి? ప్రహ్లాదా! అల్లరి చేయుచున్నాఁడవు.

ప్రహ్లా—నాపాఠము నేను జదువుకొనుచున్నాఁడను.

చండా—ఓ బాలకులారా! నిశ్శబ్దముగ నుండుఁడు (అట్లు చేయుదురు.) పుటను దిప్పి మఱియొకపద్యమును జదువుఁడు. ప్రహ్లాదా! ఈసారి నీవుసరిగాఁ బాఠము చదువకుంటివా తప్పక శిక్షితుఁడవయ్యెదవు. నీమూలమున నీపిల్లలుగూడఁ జెడుచున్నారు.

ప్రహ్లా—అనుకూలమార్గమున సంస్కరించుకొనుఁడు.

చండా—

ఉత్సాహవృత్తము. రాజె మనకు దైవ మనఁగ ♦ రాజభక్తి సలిపి ని
ర్వ్యాజభాగ్యపదవిఁ బొంది ♦ రహి సుఖింపవచ్చు సం
భోజదళవిలోచనుం బ్రి ♦ పుణ్యమతిని వేఁడినన్
రోజఁ జెడు నొకింత ♦ యున్ బ్రియోజనంబు లే దిలన్.

(ప్రహ్లాదుఁడు తప్పు అందఱుచదువుదురు.)

అదే వచ్చువఱకు వల్లింపుము.

సేవకుఁడు—(ప్రవేశించి)ఆర్యులారా! హిరణ్యకశ్యపమహారాజు జాబు మీ కొఱకుంగఁ బంపెను. (అని యిచ్చును.)

చండా—(పుచ్చుకొని చదివి)సరే! నీవు పొమ్ము. (అట్లు చేయును.)ఓబాలకులారా! నేఁడు మహారాజుగారు పాఠశాలకు విచ్చేయుచున్నారు. మీరలు సరిగాఁ బరీక్షలనియ్యవలయును.

బాల—(చంకలు కొట్టుకొని తమలో)నేఁడు మన కనేకభక్ష్యములు బొమ్మలు, దుస్తులాదిబహుమానములు సమృద్ధిగా దొరకును.

చండా—ప్రహ్లాదకుమారా! మీతండ్రి యగుమహారాజు రానున్నవాఁడు. వానికడ నీహరిభక్తిగీతములు పాడక నాచెప్పినపద్యార్థములు భాషింపుము. నామాట వినుము. దండ్యుఁడవు గాకుము.

ప్రహ్లా—దోషదూషితము లైనమీప్రబోధంబులు నే నేరాజుకడనైనను సరే నానోట వచింప నోపను.

చండా—అట్టివి మే మేమి నేర్పితిమి?

ప్రహ్లా—నేర్పెడివ న్నియు నట్టివే.

మ. భగవంతుం డనువాఁడు లేఁ డఖిలమున్ ♦ భ్రాంతిస్వరూపంబు లీ
నిగమంబుల్ నిగమాంతభాష్యచయముల్ ♦ నిందార్హముల్ కావునన్
జగతీనాథుఁడె దేవుఁ డీప్సితము లీ ♦ జాలున్ సుఁడీ యంచు నీ!
తగు నే తప్పులు నేర్ప బాలకులకున్ ♦ దర్శింప విప్రోత్తమా.

(తెరలో)

హే మహారాజాధిరాజా! త్రైలోక్యవిజయకీర్తిమార్తాండమండలా! ప్రచండతేజోజ్వాలానంతబ్రహ్మాండమండలాధినాథా! ఓహిరణ్యకశ్యపమహారాజరాజచంద్రా! సాంద్రగుణవిజితమహేంద్రా! పరాక్.

చండా—ఓహో! మహారాజు విచ్చేయుచున్నాఁడు. అదే వందిమాగధులు జయజయారావంబులు పూరించి కోలాహలము సేయుచు రాజాగమనముఁ దెలుపుచు వచ్చుచున్నారు.

హిరణ్యకశ్యపుఁడు—(మంత్రిసామంతరాజులతోఁ బ్రవేశించి) గురువులారా!

నమస్కారములు.

చండా—జయము, జయము మహారాజా!

(అందఱు నాసీను లగుదురు.)

హిర—నాయనా! ప్రహ్లాదకుమారా! ఇటు రమ్ము.

ప్రహ్లా—(వెళ్లును.)

హిర—(కూర్చుండఁ బెట్టుకొని) బాలకులారా! మీలో మాప్రహ్లాదునితోఁ జదువు కొనువార లెవ్వరు?

బాల—(లేచును.)

చండా—నీవు చదువుము.

బాల—

ఉ. కర్తకు సర్వహర్తకు జ ♦ గంబుల నిట్టటు లూఁపఁజాలు సం
వర్తకు ధూర్తవర్తనవి ♦ వాదవివర్తకు బూర్వదేవసం
స్కర్తకు యజ్ఞధర్మహత ♦ సత్కృవినర్తకు నాకలోకవై
హార్తకు మంగళంబు విజ ♦ యం బగు రాక్షసలోకభర్తకున్.

క. మంగళము హేమకశ్యప
శృంగారపదాంబుజాత ♦ శేఖరములకున్
మంగళము నాకనాకపు
లంగడ తేర్చెడు మహాబ ♦ ల ప్రతిభునకున్.

(అందఱు కరతాళములను జేయుచున్నారు.)

హిర—కుమారా! నీ సహాధ్యాయులకీ రత్నాభరణాంబరములు, పుస్తకములు, ఈచి త్రపటములు, ఫలములును బంచి యిమ్ము.

ప్రహ్లా—అట్లే యిచ్చెదను. (అని పంచి యిచ్చును.)

హిర—పుత్రా! నీయొజ్జలు నీ కేమి నేర్పిరో ఆగ్రంథార్థములు సానందముగఁ జదివి యీవీనులకు విం దొనరింపుము.

చండా—(స్వగతమున)అయ్యో! ఏమి విపత్తు దెచ్చిపెట్టునో గదా!

ప్రహ్లా—

చ. ఒకఁడు నృపాలమౌళి మఱి ♦ యొకరుఁడు సేవకపాళి నుండు;వా
రికి సుఖదుఃఖసంకలిత ♦ వృత్తము లొకరీతి చేసి చిత్రనా

తృతీయాంకము

టకముల నాడుచున్నప్రక ♦ టప్రతి... [illegible]
రికి లిడు నీకు మాకు బహు ♦ కీర్తుల రాజుల... [illegible]

హిర—(స్వగతము) ఈయర్థము రాజాధిరాజైనవానికే చెల్లుచున్నది. (ప్రకాశముగా) కుమారా! మఱియొక పద్యము సందర్భశుద్ధిగాఁ జదువుము.

చండా—(స్వగతము) ఓహో ప్రహ్లాదా! ఏమియుపద్రవము తెచ్చిపెట్టెదవో గదా!

ప్రహ్లా—

ఉ. ఏమహనీయమూర్తి సృజి ♦ యించె జగంబులు మూఁడొ మూఁడుకో
ట్లో మఱి జీవరాసులు స ♦ మున్నతి నెన్బదినాల్గులక్షలో
యేమొ యెఱుంగ నన్నివసి ♦ యింప నొసంగి విహారహారమం
దేమర కిచ్చునట్టిపర ♦ మేశ్వరుఁ డిచ్చుత నీప్సితార్థముల్.

హిర—ఓరోరికులద్రోహీ! ఇవి యేమిరా! ఈలాటిపద్యములు నీ కెట్లు వచ్చినవి? నీ యొజ్జలు నేర్పిన దిదియేనా? ఏదీ మఱియొకటి చదువుము.

ప్రహ్లా—

శా. వ్యాలోలాక్షులపై సువర్ణములపై ♦ నైశ్వర్యవర్గంబుపై
బాళిన్ నిల్పి నిరంతరం బవనిపైఁ ♦ బాపంబులన్ సల్పి పా
యాలోలత్వము నొంది దేహములపై ♦ వ్యామోహమున్ వీడ లే
కీలీలన్ జెడనేల నేల హరి స ♦ ర్వేశున్ బ్రశంసింపకన్?

హిర—చాలు నోరుమూయుము. ఔరా! గురుపుత్రు లెంతద్రోహము చేసిరి! నా వైరిపాఠములు లెస్సగఁ గఱిగి పోసిరి.

ఆ. గీ. సాధనంబు దినుచు ♦ నాపుత్త్రుఁ జెఱుపుట
కంటె ద్రోహ మింకఁ ♦ గలదె? ధరణిఁ
బాలు ద్రాఁగి రొమ్ము ♦ పై గ్రుద్ది పోయెడు
కడుకృతఘ్ను నట్లు ♦ గాదె తలఁప.

ప్రహ్లా—నాయనా! పరమేశ్వరుఁ డన్న నేల నసహ్యించుకొనియెదవు? నీ కాతఁడు వేల్పుకాఁడా?

చ. హరిపరమేశ్వరున్ గొలువ ♦ వకట! చిత్రమ దెన్ని నాళ్లు మం
దరగిరి నొంటికాలిపయి ♦ ధారణ నిల్చిననాఁడు గాత్రవ
ల్లరిపయి వల్మికంబులు ప ♦ లాశలతల్ వడిఁ జుట్టుకోవె నీ
కెఱుఁగని యరముల్ గలవె ♦ యేను వచింప హరిప్రబోధముల్.

హరి——ఓరి [illegible]! [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]సనంజసము.

[illegible]——(విస్మయ [illegible] స్వగతము) [illegible]

పరప్రదాత యెవ్వరు? ఎవని [illegible] [illegible]

దరీతలముల దిరుగాడి యున్నాఁ [illegible]!

హరి——భార్గవులారా!

ఉ. నేరఁడు నీతిశాస్త్రములు ♦ నేరఁ [illegible] పుట్టినా

[illegible]పుత్రునిన్ జెరుప ♦ [illegible] శాస్త్రముల్

నేరిపి; మిమ్ముబోటి జన ♦ [illegible] [illegible] నీ

దారుణ [illegible] ♦ [illegible]

చంద్రా——రాజేంద్రా! ఈలీల నేల మూపై [illegible] భార్గవు [illegible]

లో నీవే యెఱుంగుదువు.

చ. హితులము మీ పురోహితుల ♦ [illegible] దరింగునా

[illegible]తులము గాని [illegible] ♦ [illegible] నీ

సుతు [illegible]సేసి మన ♦ [illegible] [illegible]

ధృతమతి మన్నుపోసి [illegible] ♦ [illegible]

మ. చిరకాలం[illegible] భార్గవు [illegible] ♦ [illegible]కలన్

వరసౌభాగ్య[illegible] గల్గుటకు [illegible] ♦ [illegible] సం

బర [illegible] స్వస్తి చెప్ప [illegible] ♦ [illegible]

మ్మ[illegible]యన్ జాలవు, మేము నీసుతుఁ [illegible] ♦ [illegible] లోకింపుమా!

హరి——[illegible] బ్రకటింప [illegible] లేను. ఎవరు [illegible]!

మ. [illegible] ♦ [illegible]

[illegible] ♦ [illegible] రాఘు నా

[illegible] ♦ [illegible]

[illegible] ♦ [illegible].

[illegible]——[illegible]?

చంద్రా——రాజా! [illegible] [illegible]?

[illegible] దోష [illegible]

[illegible]

పుము నేఁడే లేచిపోయెదము.

తే. గీ. భార్గవులు పూర్వదేవతా ♦ వర్గములకు
గురువు లనువాసి నేఁటితో ♦ గుర్వింకిఁ గలదె
నోటిమాట వచ్చెను బిరు ♦ దూడెఁ గాక
బ్రతుక నేటికి జీవచ్ఛ ♦ వంబు లగుచు

హిర—సరే! ఇంక నైన నీపుత్త్రవానిని బాగుచేయుభారము మీయందున్నది.

తే. గీ. తల్లిదండ్రులు కని పెంచి ♦ తమిని మించి
విద్దెకై యొజ్జలొద్దను ♦ విడచినపుడు,
బాగు లోగులభారంబు ♦ వారిదెకద
యోడభారంబు నడుపువాఁ ♦ డూని నట్లు.

చండా—శక్తివంచనము లేకుండఁ బ్రయత్నించెదము.

హిర—(అందఱితో నిష్క్రమించును.)

చండా—హా విధీ!

ఆ. గీ. రిపులఁ గూడ లేదు ♦ నృపసూతిఁ జెరుపంగఁ
గపటబుద్ధి విద్య ♦ గఱప లేదు.
రెం డెఱుంగకున్న ♦ జేఁకు మాపైఁబడెఁ
గేలిసేయ నగునె ♦ కాలమహిమ.

ప్రహ్లాదకుమారా! నీకుమ్మర మెంత తెచ్చినదో చూచితివా? మే మెంతబ్రతిమాలినను మామాటప్ప గడిపితివి గావు. ఇంక నైన నీతండ్రియగు హిరణ్యకశిపుని భగవంతునిగా నుపాసింపుము. ఏల ననియెద వేమో!

చ. వెలిగెదరు సూర్యచంద్రులు ప్ర ♦ వీణతతోఁ బొడసూప; వర్షముల్
గురుప సురేంద్రుఁడున్ వెఱచుఁ ♦ గొంకకుఁ గాలి కరంబు వీవ; ఖే
చరు లలవ్యోమవీథిఁ జన ♦ జాలరు; రాక్షసరాజుఁ గాంచి కే
సరి గనుఁగన్న దంతిపగిదె ♦ సర్వజగంబులు కంప మొందెడున్.

ప్రహ్లా—ఓయి గురునందనా! షడ్భావవికారగ్రస్తు లైనశరీరధారులకు నీశ్వరత్వము సంభావించుట యెల్లను విరుద్ధధర్మము. ఏమహారాజు నుద్దేశించి ప్రాణేంద్రియభ్రాంతితో [illegible]తుఁడగు సగమేశ్వరునిగా నుపాసించుచున్నారో, అట్టిరాక్షసేశ్వరుఁడొక [illegible] సృష్టిలోనిపదార్థములు లేక వేరువస్తువులచే నిర్మింపఁ గలఁడా? వేరువస్తువులను సృజింపఁ గలఁడా?

క. సకలాంతర్యామియు ని
ర్వికలుఁ డతీంద్రియుఁడు సర్వ ♦ విశ్వాకృతుఁడ
య్యకలంకుఁడె పరమేశుఁడు
ప్రకటింపఁగ జీవులట్టి ♦ వారలె? చెపుమా!

కావున ఈరాజు దితితనూజుఁడు గాని అయోనిసంభవుఁడైన పరాత్పరుఁడు గాడు. వీనినుపాశించుటకన్న వేరుపాప మింకేముండును?

చండా—ప్రహ్లాదా! ఇంక నీకెన్ని చెప్పినను నీబుద్ధి మరల్పఁజాలము. మేమెటులైన నా నెత్తినున్న భారమును దింపుకొనియెదము. ఆవల నీప్రాప్తము.

ప్రహ్లా—మీరు సుఖులై యుండిన నాకంతయే చాలును. నానిమిత్తము మీరు చింతింపవలదు.

ఆ. గి. దేవదేవుఁడైన ♦ దివ్యసుందరమూర్తి
దీనరక్షకుండు ♦ దిక్కు నాకుఁ;
బ్రాణవిత్తములకు ♦ నాశించి నృపులను
గొలిచి బ్రతుకనెపుడు ♦ కుజనవృత్తి.

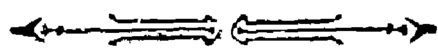
చండా—నాయనా! నీవెందుకీరాక్షసకులంబునఁ బుట్టితివోకాని ఏదియోయొకగొప్పవిపరీతము పుట్టనున్నది?

మ. త్రిజగంబుల్ పొడిచేసిపుత్తునని తాఁ ♦ దీవ్రపరితాపంబుతో
విజిగీషుం డయి లెక్కసేయఁడు మహా ♦ విష్ణున్ విధిన్ జిష్ణునిన్
భుజదర్పంబున నట్టినీజనకుతోఁ ♦ బోరాడుచున్నావిదే
నిజమైనం బ్రళయంబొ లేక శుభమో ♦ నిక్కంబుగా రాఁదగున్.

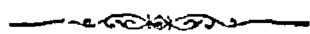
బాలకులారా! మీరందఱిండ్లకుఁ బొండు. ప్రహ్లాదా! నీవును బొమ్ము.

(అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

దానవవధ.

చతుర్థాంకము.

రంగము—సభామంటపము.

హిరణ్యకశ్యపుఁడు, మధుప్రియుఁడు, నర్మసఖుఁడు ప్రవేశించి యుందురు.

హిర—మధుప్రియా! మనదండయాత్ర ముగిసినది గదా! ఇంక నేమైన జయింపవలసినవి గలవా?

మధు—దానవకులమండనా!

చ. గెలిచితి వెల్లదేశములు ♦ కేలను గత్తి ధరించి యుష్మదీ
యలసితరాజ్యమందరిచ ♦ యంబులుగల్గిరి ముజ్జగంబులన్
నిలిపితి వాజయాంకములు ♦ నీదుమహోత్తరకీర్తిగీతముల్
తలలను వంచి పాడెద రు♦దారత వైరినృపాలకన్యకల్.

మఱియు.

తే. గీ. వనదములయందుఁ గేకార♦వంబులందుఁ
గోకిలములందు బలుకొండ♦గుహలయందు
భృంగములయందు గంధర్వ♦వీణలందు
నిను భజించెడుపాటలే ♦ వినఁగ నయ్యె.

నర్మ—అగునగును.

మ. భవదీయోజ్జ్వలకీర్తికన్య చెసలన్ ♦ బ్రత్యర్థిరాజన్యవై
భవసామ్రాజ్యరమోరుబింబములకున్ ♦ స్వర్భానుచందంబునన్
గవిసెన్ దిక్తటకుంభికుంభములపైఁ ♦ గాలూది నాట్యంబు సే
యు విడంబించె సురాంగనాశ్రుకలితా♦ర్తారావముల్ మ్రోయఁగన్.

కాని యొక్కటిమాత్రము కొఱంతగా నున్నది.

హిర—అది యేమి?

నర్మ—మఱియేమి ? ప్రహ్లాదుఁడు.

హిర—వాఁ డింకను దీర లేదా ?

నర్మ—ఆతఁడు తీరినచో మనలోటు లన్నియుఁ దీఱిన వన్న మాటయే.

హిర—మధుప్రియా ! ప్రహ్లాదకుమారుని రావింపుము. వానివివేకమును బరీక్షించి చూచెదము.

మధు—చిత్తము దేవా ! (అని కంచుకి నవలోకించి సంజ్ఞ చేయును.)

(కంచుకితోఁ బ్రహ్లాదుఁడు ప్రవేశించును)

ప్రహ్లా—చేతులు ముకుళించి

ఉ. ఓపరమేశ్వరా ! నిఖిల ♦ మొక్క-టెఱింగున నిండియున్న నీ
రూప మెవం డెఱుంగు ? నపు ♦ రూపపుఁ దేజము నీది యోజగ
ద్వ్యాపక ! దీనరక్షక ! ద ♦ యారసపూరితసర్వలోకబం
ధూ ! పరమాత్మ ! నాహృదయ ♦ తోయదమందు వసింపు మీశ్వరా !

(అని తండ్రి కెదురుగాఁ బోవును.)

హిర—(లేచి) నాయనా ! ప్రహ్లాదకుమారా ! ఇటు రమ్ము. (అని యొడిలోఁ గూర్చుండఁ బెట్టుకొని ముద్దాడి.)

తే. గీ. నిన్ను గర్భాన మోయుచు ♦ నిండుమాలి
నున్న నీతల్లిఁ జెఱఁగొని ♦ నిన్నుఁ గన్న
వెనుక నినుఁ జంప నెంచె నా ♦ విబుధవిభుఁడు
చావునకు దప్పి జన్మించి ♦ నావు తండ్రి !

(అని యొకయాసనంబునఁ గూర్చుండఁ బెట్టి)

చ. వరములబిడ్డ ! నీవు గుణ ♦ వర్యుఁడ వై బహుశాస్త్రమర్మముల్
కరము పఠించి తంచు బలు ♦ కన్ విని యుంటిమి పెక్కు-రో విదుల్ ;
పరఁగ వచింపు మందుఁగల ♦ పద్యములన్ జెవి కింపు నింప నీ
గురువరు లేమి నేర్పిరొ ని ♦ గూఢకళాకలితార్థసంపదన్.

ప్రహ్లా— చ. చదివితి నెల్లశాస్త్రములు ♦ చర్వితచర్వణమట్లు వేదముల్
చదివితి శబ్దశాసనవి ♦ చారములందు రహస్యమంతయున్
జదివితి పాపలోకసహ ♦ జప్రతిబంధక మైనతత్త్వమున్
జదువుల కందరాని యొక ♦ సర్గము నేఁడు పఠింతు నెంతయున్.

హిర—నాయనా! ఆసర్గలోని కొన్ని పద్యములు చదువుము.

ప్రహ్లా—శా. అక్రోధంబు జితేంద్రియత్వమును శాం♦తారూఢభావంబుతో
జక్రిన్ సర్వచరాచరోజ్జ్వలజగత్♦చక్రిన్ సదాసాధుని
ర్వక్రిన్ విక్రమపాదపంకజకళా♦వక్రిన్ గుణాభాసను
ర్నక్రగ్రాహవిదూరు చారుహరి నా♦రాధింప కర్జం బగున్.

హిర—ఏమేమి? చక్రిని నీ వింకను మరువ లేదా?

ప్రహ్లా—అది యెట్లు సంఘటించును?

సీ. కలుషజీమూతసం♦ఘాతంబులకు మారు, తంబు శ్రీహరినామ♦తారకంబు
రాగరోషాసక్త♦రోగావళికి నౌష, ధంబు శ్రీహరినామ♦తారకంబు
దారిద్ర్యదుఃఖని♦దాఘంబులకు వారి, దంబు శ్రీహరినామ♦తారకంబు
వ్యాకులకలితవి♦పన్మృగాళికి ద్వీర, దంబు శ్రీహరినామ♦తారకంబు
భక్తజనచాతకములకు ♦ వానకారు
సౌరుసొంపారు హరినామ♦తారకంబు,
యోగిహృదయోత్పలముల కిం♦దూదయంబు
చారుచరితంబు హరినామ♦తారకంబు.

హిర—ఓరీ! కులద్రోహి! ఎంతని చెప్పినను నిన్నావహించిన విష్ణుపిశాచమును గీర్తించుట మాన కున్నాఁడవు. (చండామార్కులవైపు తిరిగి) గురుపుత్త్రులారా! మీశిక్ష కీతఁడు లోఁబడ లేదా?

చండా—లేదు మహారాజా!

హిర—ఏల కాలేదు?

చండా—త్రిలోకభీకరాకారుఁడ వైననిన్నే లెక్క సేయనప్పుడు మమ్మేతఁడు సరకు సేయునా? మమ్ము నోరెత్తి నిచ్చునా? మావల్ల నైనంతవఱకు విద్యాప్రవీణుని జేయుటకే సమకట్టితిమి.

సీ. చదివించితిమి వేద♦శాస్త్రపురాణంబు, లదలించితిమి నీదు♦పదము లాన
వచియించితిమి మహా♦భాష్యపర్యంతంబు, వినిపించితిమి నీదు♦విజయకీర్తి
ఆడించినాము శ♦బ్దానుశాసనములఁ, బాడించినాము నీ♦వైభవంబు
జూపించినాము ఛం♦దోపద్ధతుల నెల, మఱపించినాము నీ♦[illegible]

మంచి విద్యలన్నియును నే ♦ ర్పించినాము
కులపనుచితక్రియార్థముల్ ♦ పలికినాము
సారమతి జేసినాము మా ♦ శక్తి కొలఁది
యసురులే సాక్షి మాయంత ♦ రాత్మ సాక్షి.

(ఇది చెఱియొకపాదము చదువుదురు.)

మధు—సత్యము. సత్యము. గురుపుత్త్రులు నిర్దోషులు. ఈదుర్బుద్ధి ప్రహ్లాదునియందే పుట్టినది.

చండా—అది ముమ్మాటికిని నిజము మహారాజా! ఈతనిసంగతి మే మేమని చెప్పఁగలము? దానవవైరులయందు దృఢవిశ్వాసము గలిగి మమ్మెవరిని సరకుసేయకున్నవాఁడు. ఈతని కున్న మొండిధైర్య మేదియో మేము నిరూపింపఁజాలము.

హిర—వీనిని వారలు రక్షించెదరని యూహ యున్నది గాఁబోలును.

చండా—ఏమో కాని వీనిచర్య యెంతయు వింతగా నున్నది.

హిర—అది యేమి వింత?

చండా—మ. పగలున్ రేయి నెఱుంగునో యెఱుఁగఁడో ♦ బద్ధాంజలిన్ నెత్తిపై
నిగుడంజేసి విరక్తసక్తమతితో ♦ నిర్నిద్రభావంబుతో
సగుణుం డీశ్వరుఁ డాదిదేవుఁడు మహా ♦ సన్న్యాసి సర్వజ్ఞుఁ డా
భగవంతుం డతీంద్రియుం డని వడిన్ ♦ ధ్యానించు సానందుఁడై.

మధు—రాజా! ఈతనిచర్యలు నేనును ఎఱింగియున్నాను. దనుజవంశ్యగుణములు లేశమయినఁ బొడసూపవు.

మ. విషయాసక్తుఁడు గాఁడు కామినులపై ♦ విత్తంబుపై [illegible]
విషయంబుల్ కలనైన నెంచఁడు హరిన్ ♦ విశ్వాత్ముఁ జింతించుఁ దా
ఋషిలీలన్ జపియించుఁ గాని దనుజ ♦ శ్రేష్ఠున్ [illegible]
విషవృక్షంబు జనించె నీకడుపునన్ ♦ వీక్షింప దైత్యేశ్వరా!

హిర—మీవాక్యములయం దింకను నాకు విశ్వాసము రాలేదు. ఎవనియందు ప్రహ్లాదుఁడు మానసమును లయముసేసి యవిచ్ఛిన్నభక్తి నిరూపించుచు భావించుచున్నాఁడో యట్టి మహావిష్ణువు మనపగవాఁ డని పూర్వోక్తవిధాభిధానంబులతో నెవ్వరును నొక్కిచెప్పకుండుటచే నీతఁ డిట్లు భ్రమించుచున్నాఁడని నే నూహించుచున్నాను

చండా—అట్లెన్నఁడును భావించుటకు వలను పడదు. ఈతఁడు వయస్సుచేతఁ జిన్న వాఁ డైనను బెంకితనమందు దేవాంతకులు గూడఁ జాల రేరు.

ఉ. కొండలు పిండిగా నమలి ♦ క్రుంకెడుసూర్యుని లేపనెత్తి వే
దండములన్ దిగంతముల ♦ దారిని మాన్పి యదల్చువీరులు
ద్దండులు చండశాసను లు ♦ దారులు నుండిన నుండవచ్చు బ్ర
హ్మాండమునందు లేఁడు భవ ♦ దాత్మజుబుద్ధి మరల్చుశూరుఁడున్.

మార్కు—నేనును అట్లే శపథము చేయుచున్నాను.

ఆ. గీ. విధుఁడు గ్రాలుచోట ♦ బుధుని బెట్టఁగవచ్చు
నబ్ధియందు మృగము ♦ లడవి మీలు
గలుగఁ జేయవచ్చుఁ ♦ గాని నీపుత్త్రుని
మతము మాన్చు మేటి ♦ మగఁడు లేఁడు.

నర్కు—అవమాన మవమానము. మేటివీరులని పేరుమోచిన దానవు లొక్కరుఁడువాని మతము మరల్ప లేరఁట.

సీ. అలమందలకీతి ♦ నమరసేనను గాన, నాంతరంబులఁ దోలి ♦ నట్టివారు
అష్టదిక్పతులను ♦ హడలగొట్టియు వికా, వికలట్లు పరచిన ♦ వీరవరులు
శచివెంటఁ గన్నీరు ♦ జార్చుచు రా సురేం, ద్రుని దోసి వీడు గై ♦ కొనినవారు
బ్రహ్మాండములు బీట ♦ వారినట్టుల తపం, బాచరించిన మహా ♦ పుణ్యజనులు
నిఖిలరాజన్యమకుటమా ♦ ణిక్యదీప్త
పాదు లైనట్టిదనుజాధి ♦ పతులుమీరు
బాలు నజ్ఞానమును మాన్పఁ ♦ జాల రన్న
కొఱంత వేయేండ్ల కైనను ♦ దొఱఁగఁ గలదె ?

హిర—నే నొక్కత్రుటిలో మరలించెదను జూడుఁడు.

చండా—అది యసంభవమని తలంచెదను.

హిర—పుత్త్రా! ప్రహ్లాదా! నీవు జలపోసెకునారాయణుఁడు మహాపాపియు దుర్గుణ భూయిష్ఠుఁడును నైయుండ వానిచరిత్రమును గొనియాడుట మనకుఁ గేవల మసంగతము. కావున వానిని నేఁటినుండి మఱచి పొమ్ము.

మను—నాయనా! నీ చెప్పినమాటలను విని జైవాతృకుఁడవు కమ్ము. ఈ పిరాకృమంత

యు నీచేతిలోనుండుటకు సంసిద్ధుఁడైయున్న నీతండ్రికన్న దైవ మెవఁడు గలఁడు ?

హిర—ఆవిష్ణువు దైత్యారి యనియు, దానవదమనుఁ డనియు బిరుదములు దాల్చి మమ్మేలోకంబునఁ గూడ నిలువనీయక తఱుముచుండుట నీ వెఱుంగవు గాఁబోలును.

మ. అపరాధం బొకటైన సేయనిహిర ♦ ణ్యాక్షుండె మహాశూరునిన్
గపటం బేర్పడఁ ద్రుంచినాఁడు ఖలుఁడై ♦ కార్పణ్య మేపార మ
మ్మపవాదంబుల ముంచినాఁ డప్రకు మా♦యామోహినీవేషమం
దపకారంబులు పెక్కు సేసినహరిన్ ♦ ధ్యానింపఁగాఁ బాడియే?

ప్రహ్లా—అయ్యా! ఇది యేమి సంగతి?

చ. హరి యపకారముల్ సలిపె ♦ నంచు వచించితి విట్టివింత లీ
ధరణి పొసంగునే యతఁడు ♦ దారుఁ డతీంద్రియుఁ డాదిజాతుఁ డీ
నరసురయక్షరాక్షసగ♦ణంబులఁ జేసి యజాండమంత సుం
దరతరలీల నింపిన వి♦ధాతకుఁ దాత్రకు నీకు వైర మే.

హిర—ఆవైర మిప్పటిది గాదు; చిరకాలము నుండి వచ్చుచున్నది.

ప్రహ్లా—నాయనా! భగవంతునితోఁ జిరకాల వైర మనుచున్నావు. వాఁడు మన కెన్ని మేళ్లు గలిగించు చున్నాఁడో చూడుము.

ఉ. పన్నులు లేనినాఁడు చను♦బాల నొసంగెను పన్ను లిచ్చి దా
నన్నము బెట్టినాఁడు నవ♦యౌవనమందు విచిత్రభోగముల్
కన్నులఁ జూపినాఁడు తన♦కన్న మహాత్ముఁడు లేఁడటంచుఁ దా
వన్నెలు దిద్దినాఁడు నిను♦వంటిబలాఢ్యులఁ జేసి భూమికిన్.

హిర—అది యంతయు సహజపరిణామము.

ప్రహ్లా—సహజపరిణామములు వానియంతర్భూతములు కావా? వాని నుపాసించిన నెన్నియేనియు సమకూడుచుండుట లేదా? అం దెవ్వరైన పాలుగూడఁగల రా? ఇది విచారింపవలసినది గాదా?

హిర—ఐహికంబు లన్నియు నేను సమకూర్పఁ గలను.

ప్రహ్లా—ఆముష్మికములో?

హిర—అవి కేవలము మిథ్యాస్వరూపములు.

ప్రహ్లా—నీవలనఁ గానివి మిథ్యాస్వరూపములా?

హిర—ఏది నావలనఁ గాదు? సమస్తమున కేనె యీశ్వరుఁడను.

ప్రహ్లా—అది యెట్లు సరిపడును? దానవుల కీశ్వరుఁడవు కావచ్చును.

హిర—అందులోఁగూడ సంశయ మున్నదా?

ప్రహ్లా—దానవుల కధిపతి వగుట కేయాక్షేపణములు లేవు; గాని నీవుమాత్రము పరమేశ్వరుఁడవు గావు.

ఉ. జీవనగోలమం దసులు ♦ జీరనినాఁడును కాళ్లుసేతులన్
జేవలు రానినాఁడు గడు ♦ చిన్నవయస్సున లేనియట్టిమా
యావిలచిత్తవృత్తి యిపు ♦ డకటా కాలము వచ్చినప్డు నే
నే విలయోద్భవస్థితికి ♦ నీశ్వరుఁ డంచువచింపఁ జెల్లునే?

హిర—నీవు కేవలము పామరుఁడవు. విలయోద్భవస్థితికి కర్తను నేనుగాక మఱి యెవ్వరు? న న్నాశ్రయించినవార లఖిలైశ్వర్యములతోఁ దూఁగుచున్నారు. నా కాగ్రహపాత్రులు నానేత్రప్రసారమున దహ్యులై భస్మీభూతులగుచున్నారు. నాశాంతమున నన్నిటికిని స్థితి యాపాదించుచున్నది.

ప్రహ్లా—నిన్ను సృజించినవా రెవ్వరు?

హిర—ప్రకృతి.

ప్రహ్లా—ఏప్రకృతికి నీవు వికృతివో ఆపరిణామముల కధిష్ఠానచైతన్యమునకు నైననీవు వడంబడియెదవా?

హిర—ఒడబాటు మానైజమునందే లేదు.

ప్రహ్లా—నీ నైజమునందు కొన్ని కలవు. కొన్ని లేవు. కావున నీ వసంపూర్ణుఁడవు. సంపూర్ణైశ్వర్యమునకుఁ బరమేశ్వరుని భజింపవలసి యుండును.

హిర—నా కేయైశ్వర్యము కొఱంతె యున్నది?

తే. గీ. నగలు వలెనన్న మందర ♦ నగము గలదు
కలిమి వలెనన్న మూఁడులో ♦ కములు గలవు
స్త్రీలు వలెనన్న దేవతా ♦ స్త్రీలు గలరు
కొఱఁతె యనుమాట గలుగ దే ♦ కోశమందు.

ప్రహ్లా—ఇది యంతయుఁ బరమేశ్వరుని దయాలబ్ధమయినదేయని భావింపవలయును.

సీ. ఐశ్వర్యములఁ జేలి ♦ యాడఁగావలెనన్నఁ, ఒక్కెనారాధింపఁ ♦ జనఁగవలయుఁ

త్రిజగంబులను గెల్చి ♦ తీరఁగావలెనన్న, సాంపార నభవు శ♦క్షింపవలయు
అజరామరత్వంబు ♦ నందఁగావలెనన్న, పరమేశ్వరుని గొల్చి ♦ పడయవలయు
ఆసముద్రాంతరా♦జ్యము కావలయు నన్న, భగవంతుఁ డగుహరిఁ♦ బాడవలయు
నరసురవ్రాతములచేత ♦ నతులఁ బొంద
వలయు నన్నను విష్ణునిఁ ♦ గొలువవలయుఁ
గానిచో రాజ్యములు గాని ♦ కలిమి గాని
రాదు రారాజు లిమటకుఁ ♦ గాదు తండ్రి.

హిర—ఇది నీపరమేశ్వరుఁడే గాని మే మొసంగలేమా?

ప్రహ్లా—నీ వొకవేళ నేదేని యొసంగినను అది పరమేశ్వరప్రసాదమే యగును.

హిర—ఇది యెక్కడినీతి?

ప్రహ్లా—రాజనీతియు నిట్టిదే. బంటు పొడిచినజయము రాజుపేరఁ బ్రకటింపఁబడు చున్నది.

హిర—ఔరా! నేను నీహరిసేవకుఁడనా? ఏమి యీదురాగతము! నాసంగతి నీకేమి యుఁ దెలియకున్నది.

ఉ. క్రూరకృపాణహస్తముల♦కున్ వెఱఁగంది దిగంతనాథు లం
భోరుహసంభవాదిముని♦ముఖ్యులు వచ్చి మదీయపాదపం
కేరుహముల్ భజించెద ర♦కిల్బిషవృత్తిని నేను గాకిలన్
వేరుగ దేవుఁడుం గలఁడె ♦ నేనె జగంబులకెల్ల నీశుఁడన్.

చండా—సత్యము మహారాజా! సత్యము. నీవే పరాత్పరుఁడవు. మాకు నీవే నియామకుఁడవు. ప్రకృతిస్వరూపుఁడవు.

మంత్రి—నీకు వినా మా కన్నియు మిథ్యాస్వరూపములు. ఓహిరణ్యకశ్యపమహారాజా! అన్నియు నీవే.

హిర—బాలకా! ఇప్పుడైన నీవు నన్నుపాసింపుము.

ప్రహ్లా—నాయనా! ముఖప్రీత్యర్థ మీకుక్షింభరులు నిన్నుఁ బరమేశ్వరునిగాఁ బొగడి నంతమాత్రమున నీవు మోసపోయెద వేల? నీవు శరీరధారుఁడవు. వాఁ డశరీరుఁడు; వానికి వినా రెండవదియుపాసనీయము గాదు. నీవు చక్రవర్తివి. పరమేశ్వరుని ప్రతినిధివంటివాఁడవు. ఈప్రజను రక్షింపఁజేయుభారము నీయందున్నది.

సీ. పగలు రే యనకుండ ♦ బ్రహ్మాండములు నిండి, క్రీడించుహరిఁ జూడఁ ♦ జోఁడు జోఁడు
సకలాంతరంగుఁ డై ♦ సాగెడుసర్వేశుఁ, గొలువఁగా బోధించు ♦ గురువు గురువు
అనవలదిక్క— నా ♦ రాయణుం డని సదా, పూజింపు మనిచెప్పు ♦ బుధుఁడుబుధుఁడు
ఆదిమధ్యాంతము ♦ లన్నియు దానైన, పరమేశ్వరుని గాంచు ♦ బ్రతుకు బ్రతుకు
కోరి ధ్యానించువారిమ ♦ నోరథంబు
లిచ్చునచ్యుతుదరిఁ జేర్చు ♦ హితుఁడు హితుఁడు
పరమకరుణాఢ్యుఁ డీశుని ♦ భవ్యయశుని,
దగనుపాసింపుమనియెడు ♦ తండ్రి తండ్రి.

హిర—మ. కొడుకా! యెంతటిమందబుద్ధి వలనై ♦ కుంఠండు దైత్యారి యె
వ్వఁడు నీ వెవ్వఁడు వానికిన్ మనకు సం ♦ బంధంబు లేనాఁడు రా
పడె నీ వేటికి మోసపోయెదవు నా ♦ వాక్యంబు మన్నించి యీ
పుడమిన్ దానవరాజ్యమున్ బడసి నన్ ♦ బూజింపుమా భక్తితోన్.

ప్రహ్లా—అందులకు నేను శిరసావహించుచున్నాను.

చ. జనకుఁడ వీవు పూజ్యుఁడవు ♦ సర్వవిధంబుల నీకుఁ దక్క వం
దన మొనరింపఁగాఁ దగిన ♦ దైవము లేఁడు, జగన్నియామకుం
డును పరమేశ్వరుండును గ ♦ డున్ బ్రియ మారసి ప్రోచువాని నే
తనయుఁడు తల్లిదండ్రులను ♦ దైవము లట్లు భజింప నేర్చునో.

హిర—ఓరిపామరుఁడా! ఈప్రసంగంబు లెందుకు? నన్నీశ్వరునిగా భజించి యీసిరు
లను గ్రహించుటకు నీకిష్టము లేదా?

ప్రహ్లా—సిరుల కాశించి నిన్నీశ్వరునిగా నే నుపాసించినమాత్రమున నీ కేమిలాభము?

హిర—నీకైన లాభ మున్నదా?

ప్రహ్లా—నాకాలాభము లగత్యము లేదు.

సీ. పరమేశ్వరుని గొల్చు ♦ భాగ్యమే కలిగిన, సిరు లస్థిరము లాస ♦ సేయు నెవఁడు
చక్రిదాస్యప్రభం ♦ జనము లే కూడిన, భోగంబులకు మోస ♦ పోవు నెవఁడు
హరిపరధ్యానసం ♦ భరము చేకూరిన, విషయసౌఖ్యంబులు ♦ వెదకు నెవఁడు
విశ్వాత్మకుని జూచు ♦ విభవమే వచ్చిన, కామరోషంబులఁ ♦ గరఁగు నెవఁడు
పరమకల్యాణగుణుఁ డార్త ♦ రక్షకుండు
దొఱకెనేనియు వెదకునే ♦ యొరుల నెవఁడు

సరసకుసుమాళిఁ బడసిన ♦ షట్పదంబు
జీర్ణతృణసంచయభ్రాంతిఁ ♦ జేరనట్లు.

హిర—నీవు మాటిమాటికి మాయందుఁ దిరస్కారభావముతో నధిక్షేపించి శ్రీహరినే పెద్దగఁ జేసి పాడుచున్నావు. పాఱుబోతైనయొకభీరుని నాప్రోల ఘనయశంబు దక్క స్తోత్రపాఠంబులు చేయునీక్రౌర్యంబునకు సహింపవలసినపని లేదు.

ప్రహ్లా—నాయనా! అట్లెన్నఁటికిని భావింపకుము. పరమేశ్వరుని ధ్యానింపుమన్న నందుఁ గ్రౌర్య మేమున్నది?

హిర—వింటిరా! సభ్యులారా!

చ. జనకుని లెక్కసేయఁడు ని♦జంబుగ ముజ్జగముల్ జయించు శౌ
ర్యనిధిని యష్టదిక్పతుల ♦ నాజిని నోర్చి జయించినట్టిధీ
వనధిని నన్నుఁగాక మఱి♦వాసవుఁ డెందుఁగలండు వీఁడు నా
తనయుఁడు గాఁడు శాత్రవుఁడు ♦ దానవులం జనియింపఁ బోలునే.

చండా—అగు నది నిశ్చయమే.

చ. తనయులు విద్య నేర్చి తలి♦దండ్రులకున్ విహితంబుఁ గూర్చి వం
దనవిధి ధేప్సితార్చనవి♦ధానములన్ బరితృప్తిఁ జేసి మే
దిని మనుచున్నయాయువులు ♦ దీర్ఘసిరుల్ ఘటియించు లేనిచో
వనధి దహించుబాడబము ♦ భంగి కులంబు దహింత్రు పుత్త్రకుల్.

నర్మ—దానవేశ్వరా! ఈవృత్తాంత మెంతయు శోచనీయ మయినది. నీయీశ్వరత్వము నీయాత్మజాతునిచేతనే ప్రతిపాదింపఁ బడకున్నప్పుడు, ఇంకఁబ్రజ లెట్లను మతించెదరు?

తే. గీ. లోకములు గెల్చినావు సు ♦ శ్లోకి వగుచు
పుత్త్రకునిచేతిలో లొంగి ♦ పోతి విపుడు
ఇల్లు గెలువనివాఁడు ర ♦ చ్చేమి గెలుచు
ననుచు నిందింత్రు పగవార ♦ లన్నిదిశల.

హిర—అవు నది నిశ్చయమే. (ఆగ్రహముతో) ఓరీ! ప్రహ్లాదా! నిన్ననేకవిధంబుల బుజ్జగించి యెన్ని చెప్పినను నీ పెడదారి వీడకున్నావు. నాయీశ్వరత్వ మూరకే స్థిరపడ లేదు. త్రిలోకంబులను, త్రిమూర్తులను, త్రికాలంబులను,

ప్రహ్లా---నడువుచు. (స్వగతము)

ఉ. ఆపరమేశ్వరార్థము మ ♦ హాటవులన్ గిరిగహ్వరంబులన్
రేపవ లొక్కరీతి కను ♦ రెప్పలు వాల్పక కుక్షి నింపకన్
దాపసులంతవారలు వె ♦ తంబడ నావ్యధ లెక్కయేమి యే
రూపునసైన నీశ్వరుని ♦ రూఢిపదంబు లభింప మేలగున్.

(ప్రకాశముగా)

తే. గీ. ప్రాణ మాసించి నాస్తికుం ♦ డగుట యెట్లు
పాపమునకైన భీతిల్ల ♦ వలదె యున్న
దున్నయటుల దెల్పితిని యీ ♦ యుర్విప్రజలు
తండ్రి కవిధేయుఁ డని నన్ను ♦ దలఁపవలదు.

(అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

దానవవధ.

పంచమాంకము.

రంగము — చెరసాలప్రాంతారణ్యమార్గము.

(కుండలుఁడు విచారముతోఁ బ్రవేశించును.)

కపా — అన్నన్నా! యెప్పటి కెవరి కేమి రానున్నదో తెలియరాదు గదా! ఓప్రహ్లాదా! నీ కిన్నిపాట్లు వచ్చునని యెవ్వరైన నెఱుంగుదురా?

చ. కటకట యేమిచోద్య మిది ♦ కాలము యెంతటి పాపి వైతి వా
పటుతరశేముషీవిభవ ♦ బంధురుఁ డైనకుమారు నిట్టు లు
త్కటవిపదబ్ధి ముంచఁదగు ♦ తండ్రులఁ జేసితి వింక నెట్టిసం
కటములు బెట్ట నుంటివో జ ♦ గంబులు నీకరబద్ధ మాటచేన్.

ఓహిరణ్యకశ్యపా! తపంబున బ్రహ్మణ్యుఁడ వయ్యెదవనుకొంటిమి గాని యిట్టి పాలసుదిండి కుమారఘాతుకుఁడ వయ్యెద వనుకొనలేదు సుమా!

మ. సుకుమారుండు కుమారసన్నిభుఁడు సు ♦ శ్లోకుండు సౌభాగ్యశా
లి కలాధుర్యుఁ డనంతసద్గుణకళా ♦ లీలావిలాసుండు నే
రకో దా నేర్చియొ పల్కె నాఁ డహితమున్ ♦ రక్షింపఁడే తండ్రి బా
లకు లవ్యక్తము లాడినన్ జనకులో ♦ లం బట్టి హింసింతురే.

సీ. ఏహస్తముల నన్ను ♦ మిడితివో యాహస్త, ములచేత నే చంపఁ ♦ దలఁచినావు
ఏనోట ముద్దుల ♦ నిడితివో యానోట, మరణదండన చెప్పి ♦ యరిగినావు
ఎవనివంశాంభోధి ♦ కిందుఁ డంటివో వాని, విషవృక్షమని తిట్టి ♦ విడిచినావు
ఎవనిమాటలు విని ♦ యింపారెదో వాని, నుడువుట కటువని ♦ మిడిసినావు
దుష్టుఁ డనిపించినావు వి ♦ స్పష్టముగను
కటకటా! కన్నకడు పింత ♦ కఠిన మైన
నిలుచునే జగ మిన్నాళ్లు ♦ కలిమి చెడక
కంచె చేను మేసిన కాపు ♦ కాయఁగలఁడె.

ధాతృసేంద్రసుతుఁడౌ ♦ ప్రహ్లాదుశిర మెట్టి
వానివాఁడికత్తి ♦ కైనఁ దెగదు.

కపా—వానినంతగా హింసింప లేదుగదా?

రత్నా—ఏల మానెదరు? రజనీచరనాథునియాజ్ఞకు తిరుగుండునా?

సీ. గాఢాగ్నిగుండాన ♦ కట్టికై వడిఁ గాల్చి, ముంచిరి వార్ధి మ ♦ ర్దించినారు
విషశూలముల గ్రుచ్చి ♦ పెకలించి తనువులోఁ, యుప్పుకారము పెట్టి ♦ యుడిచినారు
గిరులపై కెక్కించి ♦ క్రిందికి నురికించి, ముళ్లలోపల నీడ్చి ♦ పొడిచినారు
గదలచే మొత్తి ప ♦ గ్గములచే బంధించి, కోఱత నేయుచు దెగ ♦ నతికినారు
ఎండలో నుంచి గొంతుక ♦ యెండుచున్న
మంచినీ రీక జ్వాల ద్రా ♦ వించినారు
కొమ్మలకుఁ గాళ్లు కట్టి వీ ♦ డ్కొలిపినారు
కాని హరిభక్తి విడువఁ డా ♦ ఘనగుణుండు.

కపా—రత్నాకరా! ఈశిక్షల కన్నిఁటికి వానిమృతకళేబరము గురి యైయుండెనా?

రత్నా—కాదు కాదు. వాఁడు సజీవుఁ డయ్యే యివి యన్నియు ననుభవించుచున్నాఁడు.

ఉ. చావఁ దెలుంగురాలుపడ ♦ సాయము గోరఁడు తోడివారలం
బ్రోవగఁ జీరఁ డింతభయ ♦ బుద్ధిఁ దలంపఁడు వేల గాఁడు లో
లో వగఁ జెందఁ డించుకయు ♦ లోచనముల్ ముకుళింపఁ డాత్మలో
స్థావర మైనయీశ్వరుని ♦ దా శరణం బనివేఁడు నమ్రుఁడై.

కపా—హాశ్చర్య మాశ్చర్యము. ఈమహత్తు లాతఁ డెట్లు నేర్చికొనియెను?

రత్నా—అతఁడు మహాభక్తుఁడు.

చ. ఎవఁడు ప్రపుణ్యమార్గమున ♦ నీశ్వరునిన్ భజియించి ముక్తుఁడై
ప్రవిమలనీతివర్తనము ♦ బాయఁడో వానికి పంచభూతముల్
కవచము లగ్ని నందనము ♦ కంజభవాండము సౌధవీథి భూ
ధవు లటువంటియోగిని మ ♦ దంబున దృంపఁగ నేర్తు రేయెడన్.

కపా—ఇది యెంతవిచిత్రముగా నున్నది.

మ. హరి జేరందగ దంచుఁ జెప్ప జనకుం ♦ డబ్జాతజాండంబులోఁ
బరఁగం బోవఁడు తండ్రిమాటలు తృణ ♦ ప్రాయంబుగాఁ జేసి యా

సిరులన్ దోఁసెడుపుత్త్రుఁడున్ గలుగఁ డీ ♦ సృష్టిన్ విలోకింపఁగా
హరిమాయామయ మింకఁ గాఁగలదు దై ♦ త్యాంతంబొ దేవాంతమో.

రత్నా—అదిగో! ప్రహ్లాదుఁ డీవంకకే తలారులచే గొనితేఁబడుచున్నాఁడు. మన మిచ్చోటు వదలి పోవుదము రమ్ము. (అని యిరువురు నిష్క్రమింతురు.)

(తలారులతోఁ బ్రహ్లాదుఁడు ప్రవేశించును.)

ప్రహ్లా—(చేతులు ముకుళించి)

క. నారాయణ కరుణాకర
ఘోరవిపద్వార్ధి దాఁటఁ ♦ గోరెడుగుణవి
స్తారులకుఁ దరణిదురహం
కారులతమమునకుఁ దరణి ♦ గావె మహాత్మా.

తలారి—యువరాజా!

ప్రహ్లా—నే నట్లు పిలుచుట కర్హుఁడను గాను.

తలా—మఱి యేమనవలయును? ప్రహ్లాదా! యనియా. సరే ఇంకనైన నీహరిభక్తిగీతములు మానుకొనియెదవా? లేదా?

ప్రహ్లా—నాహరిభక్తిగీతములతో మీకేమిపని? మీనియుక్తకార్యము మీరాచరింపుఁడు.

తలా—అది యెవరు తప్పింపఁ గలరు? (వెనుకకుఁ దిరిగి) పాములవాఁ డింకను రాలే దేమి? (వాఁడు వచ్చుటఁ గాంచి) అదే వచ్చుచున్నాఁడు. అహితుండికుఁడా! వచ్చితివా?

అహి—(పాములకావడితోఁ బ్రవేశించును.) తలారులారా! మహారాజుగారిసెల వేమని యైనది?

తలా—ఈప్రహ్లాదకుమారుఁడు హరిగీతములు మానుపర్యంతము విషోరగంబులఁ గరిపింపుమని వీరిమరణపత్రంబున వ్రాయఁబడియున్నయంశములలో నొకటి యై యున్నది.

అహి—నా కేమిబహుమాన మిచ్చెదరో నీవేమైన జెప్పఁగలవా?

తలా—"వేయిమాడలు" అని యీపత్రమున వ్రాయఁబడి యున్నది.

అహి—(స్వగతము) ఈధనముతో నాయావజ్జీవము పొట్ట పోసికొనవచ్చును. (ప్రకాశముగ) ఆయంకె చూడనిమ్ము. (చూచి) ఆ! సరే! (అని నాగస్వర మూఁదుచుఁ బాముల నాడించి అం దొక సర్పమును బట్టుకొని) ఇది సామాన్యమైనయురగము గాదు.

సీ॥ ఆదిశేషునకు వై ♦ స్సంతతి బుట్టిన ప్రోడ, తక్షకునకును సో ♦ దరుఁ డితండు
[illegible] కోడింపి ♦ ఘనతఁ జెందిన మేటి, వాసుకికిని ప్రేమ ♦ బాంధవుండు
కుం[illegible] నాఁ[illegible] ♦ గొనిపోయినప్పుడు, నోడిలోన దాఁచిన ♦ యుగ్రమూర్తి
పీయూషమును దిని ♦ పేర్మి దర్భల నాకి, జిహ్వను రెండు జే ♦ సినఘనుండు

ఉరగలోకంబు నరచేత ♦ నూఁపఁగలఁడు
విషముతో లోకములు మాడ్చి ♦ వేయఁగలఁడు
మంత్రతంత్రౌషధంబుల ♦ మరలఁ డితఁడు
భోగివర్యుండు పింగళి ♦ నా గితండు.

(అని నాగస్వర మూఁదుచు) ఓ ప్రహ్లాదా! ఇదే నీమీఁదఁ బడవేయుచున్నాను. దీనికాటునకు నీవు భస్మమైపోయెదవు.

తలా—ప్రహ్లాదా! ఇప్పుడైన నీమూర్ఖమును వదలుము.

ప్రహ్లా—మీరు తలారు లయ్యును మతబోధకులవలె ననునయించెద రేల? మీకార్యమును మీరు సలుపుఁడు.

తలా—నీవు విడువవా? సరే! ఓఅహితుండికా! ఆసర్పముచే వీనియాపాదమస్తకము కరిపింపుము. అప్పుడే వీనికి బుద్ధివచ్చును.

అహి—(నాగస్వర మూఁదుట మాని) నావేయిమాడ లివ్వవలయును జుమా? (నాగస్వర మూఁదుచు)

పాట

రేరా నాగన్నా — కోపము మాని ♦ రారా నాగన్నా

* * * *

హరిభజనము మాను ♦ వఱకు రాక్షసలోక
వరుఁడు ప్రహ్లాదుని ♦ గరిపింపు మనె నిన్ను॥ లే॥

(పాము బుస్సున లేచి పడగ యెత్తి యాడును. పాములవాఁడు నాగస్వర మూఁదుచునే యుండును.)

అహి—లే నాముద్దులబిడ్డ! లే. ఒక్కకాటున నీ ప్రహ్లాదుని గడతేర్పుము. రా.

ప్రహ్లా—ఓపరమేశ్వరుఁడా! నీవే యార్తరక్షకుఁడవు. ఇది యంతయు నీమహిమ గాని వేఱు గాదు.

తే. గీ. అణువుమొదలుగ బ్రహ్మప ◆ ర్యంత మెవని
సృష్టిచేఁ బ్రిదిపించు నే ◆ స్రష్టవలన
సాధురక్షణ దుష్టశి ◆ క్షణము గలదొ
అతఁడు శరణంబు నా కగు ◆ నహరహంబు.

అహి—(నాగస్వర మూఁదుచు) ఓపింగళినాగమా! యీసారి కరువుము. (సర్పము ప్రహ్లాదుని నెత్తిపాడవున లేచి కరవఁ బోవుచున్నది.)

ప్రహ్లా—(తలను వంచి) ఓసర్పరాజా! నన్ను నీకోఱలకు బలి యొసంగుము. నా కేమి యుఁ జింత లేదు. కాని,

ఉ. శేషునితోడఁ బుట్టిన వి ◆ శేషగుణాఢ్యుఁడవైన నీకులో
ద్భూషణమైనకీర్తి తలఁ ◆ బూనెదవేని పరాత్ముఁ డీశ్వరున్
ద్వేషము మాని నీయనుజు ◆ తీరునఁ గొల్చెదువాఁడవేని యే
దోషము సేయనట్టి భవ ◆ దూరుల నంటకు నీకు మ్రొక్కెదన్.

(అంత సర్పము వెనుకకుఁ దిరిగి పాములవానిని గరచును.)

అహి—హా! హా! ప్రాణము పోవుచున్నది. నా కావేయిమాడ లవసరము లేదు. ప్రాణము, ప్రాణము. మఱి ప్రాణముపోయువా రెవ్వరు? హా! ప్రాణము.

తే. గీ. అర్థవాంఛఁ జేసి ◆ ప్రాణార్థములు గోలు
పోవుచుంటి యొరుల ◆ చావుఁ గోరి
వచ్చి నేనె చావ ◆ వలసివచ్చెను మాయ
ఘటన యింక వేరె ◆ గలదె జగతి.

(అని ప్రాణము విడుచును.)

తలా—ఓహో! ఈపాము మమ్ముఁగూడఁ గరచి చంపివేయును. ఈప్రహ్లాదుఁ డేదో మంత్రించి విడిచినాఁడు. లేకున్న నీమేటిగారుఁడు మరణించునా? ఈసంగతి మహారాజునెదుటఁ బెట్టవలయును. (అని పాములవానిని లాగికొని నిష్క్రమింతురు. పాము కలుఁగులోనికి దూరిపోవును.)

ప్రహ్లా—(ఒకవంకకు దృష్టిని బరపి) ఓహో! నన్ను మట్టివేయుటకుఁ గాఁబోలును. వేదండంబులు తొండంబులు పైకెత్తుకొని కాళ్ల కున్నసంకెళ్లు మార్మ్రోయ గీపెట్టుచు వచ్చుచున్నవి. (ప్రహ్లాదుఁడు చేతులు పై కెత్తుకొని) ఓపరమేశ్వరా! నీసృష్టి యెన్నెన్నిచిత్రవిచిత్రములు గలదొ?

మ. కరినాథుండను ధరాధరంబులను ధి ♦ క్కారించుదేహంబుతో
దురహంకారతమంబు మైకొని వడిన్ ♦ దోతెంచె నీకార్య మే
కరణిన్ వచ్చెనొ మాంసహారులును శా ♦ కాహారు లన్ భేద మిం
తరయన్ రాదు రజస్తమోగుణము లీ♦హాబద్ధమోహాంధముల్.

(ఏనుఁగ సమీపించుట గాంచి)

ఉ. ఓకరిరాజమా! యలుగ ♦ కోపికపట్టుము సృష్టికర్త నీ
కీ కరణిన్ బ్రజావధకు ♦ నేర్పడఁ జేసెనొ లావుదేహమున్
శాకలు దిన్న వచ్చునని ♦ చాటఁగ నీధ్వజమెత్తినాఁడొ నీ
వాకలనం బెఱుంగక మ ♦ దాలస వై చరియింపఁ బాడియే.

ఓవేదండవతంసమా! నీకుఁ బరమేశ్వరుఁ డన్న విశ్వాసము లేదా! నీబ్రహ్మాండశరీరమునందును ఎవఁడు విడువక వసియించి యున్నాఁడో వానినుద్దేశించితివా? నీకన్న బలహీనులను హింసింపుమని నిన్నేర్పరచినట్లుసృష్టికర్త యాశయమని నీ వెఱింగితివా? సరే! నీయాఁకలికి నాశరీర మశనమైన నీ వవశ్యము నన్ను భక్షింపుము. ఇదే నాశరీర మొక మాంసఖండమువలె నీమ్రోల నిడుచున్నాను. (అని బోరగిలి పరుండును.) ఏనుఁగ వెనుకకు మరలి పోవును. (ప్రహ్లాదుఁడు లేచి) ఓపరమేశ్వరుఁడా! నన్నింకను బ్రపంచమున జీవింపఁ జేయుటకుఁ దలంచి యున్నావా? పశుపక్షిమృగములకును నీ వన్న నెనరున్నదిగాని సకలవిభములును నీవలనఁ బడసినమాతండ్రి కేలలేకపోవలయును? ఆతఁ డేల నిరీశ్వరుఁ డై పలవింపవలయును? శరీరధారు లెవ్వరైన పరమేశ్వరుఁ డైననీవు కాఁగలరా? (వెనుకవంకకు దృష్టి నిగుడ్చి) అదిగో మాయమ్మ గాఁబోలు వచ్చుచున్నది.

లీలావతి—(దుఃఖముతోఁ బ్రవేశించి) హా! నాయనా! ప్రహ్లాదకుమారా! బ్రతికియుంటివా బాబూ! (అని కౌఁగలించుకొనును.)

ప్రహ్లా—అమ్మా! నీపదసరోజములకు నమస్కరించుచున్నాను.

లీల—చిరంజీవి వగుము.

ప్రహ్లా—ఇంతదవ్వు నీ వేలవచ్చితివి?

లీల—ఏమి! నేను రావలదా? నాయాశ లన్నియును భగ్నమైనవా! నాగర్భమునకుఁ జిచ్చుంటుటయే వాస్తవమా! నాకన్నకుమారుని నేను బ్రతికియుండఁగఁజూడ

నే లేనా? నాకన్నులలోనితేజస్సు! నేఁటితో మలీమస మైపోయినదా? అయ్యో! పాప్రిష్టమా! నే నిది యేనాఁడు జేసినపాపము? నాయనా! ప్రహ్లాదకుమారా! నానోము లన్నియు విఫల మై, నాదోషములు నీ కకాలమృత్యురూపమున వేధింపుచున్నవా? దయాలేశము లేనిదానవభర్త నీయెడ నొకింతయుఁబుత్రవాత్సల్యము సేయక యెన్నెన్నికష్టములకు గురిచేసి వేఘింపుచున్నాఁడు. అయ్యయ్యో! ఇట్టిఘోర మెందైనఁ గలదా? కన్నకసుపులకే జాలి గలుగకున్న మఱి యెవ్వరు శరణ మొసంగుదురు? ఎవ్వరు రక్షణమొసంగుదురు? ఏమి! ఆవిధి నీనొసటనే యీకష్టములు వ్రాసెనా? నిన్నుఁ బిలచుకొనిన నా గుండె నీరువిడిచిపోవుచున్నది. (అని యేడ్చును.)

ప్రహ్లా—అమ్మా! ఊరడిల్లు మూర్ఛడిల్లుము. నీవు దుఃఖింపవలసినంతవిపత్తు ఇప్పుడేమి వచ్చినది?

లీల—నీతండ్రి కుపితుఁ డై నిన్ను బెట్టెడుహింసలు సామాన్యములా?

ప్రహ్లా—నా కేమియు వేదన గలుగ లేదు. పూజ్యుఁ డైనమాతండ్రిపై నీ వేమియు నలుగ వలదు.

లీల—ఇంకను నీవు నీపితృభక్తిని మాన కున్నావు. నీయవస్థ గాంచిన నా కెం కెక్కడిశాంతము?

ప్రహ్లా—అమ్మా! నేఁటితో నీదుఃఖము లన్నియు మఱచి పొమ్ము.

లీల—నీవు నీశిక్షలనుండి విడువడితివా?

ప్రహ్లా—లేదు. ఇంకను పరమేశ్వరుఁడు నన్ను జీవముతో నుంచి యున్నాఁడు.

లీల—నాయనా! నన్ను గొడ్డురాలను సేయకుము. నామాట యొకటి విశ్వసింపుము.

ప్రహ్లా—అమ్మా! అది యేమి?

లీల—నీకు నీతండ్రియెడల గలభక్తివిశ్వాసము ప్రజాముఖంబున విస్పష్టముగాఁ బ్రకటింపవలయును. ఏమనిన.

చ. జనకుఁడు నీతికోవిదుఁడు ♦ సర్వజగంబుల గెల్చినట్టిశౌ
ర్యనిధి శుభంబు లెప్పుడు త్వ ♦ దర్థము గోరెడువాఁడు గాని నిన్
జెనకెడువాఁడు గాఁడు గుణ ♦ సింధుఁడ వీ వలతండ్రిముద్దు లిం
పెనయఁగఁ దీర్పకున్న నొరు ♦ లెవ్వరు వత్తురు జెప్పు మర్భకా.

ప్రహ్లా—నే నేమి ముద్దులను దీర్పవలయును?

లీల—నీతండ్రినే పరమేశ్వరుఁ డనవలయును.

ప్రహ్లా—దేహభ్రాంతిని జేసి నే నన్నునుఁ జెల్లవలదా?

లీల—పోనిమ్ము. వానికోరిక తీరును.

ప్రహ్లా—కాదు తల్లీ! పరమేశ్వరుని గీర్తించెడుపుత్త్రుని గాంచిన ముద్దు తీరునుగాని తన్నే పరమేశ్వరుఁడని గాబాడించినతండ్రి కేమి ముద్దు? పరమేశ్వరునికి గొడుకులు కోడండ్రు గలసంసార మున్నదా?

లీల—ఆతఁడు విశ్వసంసారి గాఁడా?

ప్రహ్లా—ఆతఁడు వేరుగనే యున్నాఁడు.

లీల—ఆతఁడే యీతఁ డనరాదా?

ప్రహ్లా—ఈషణత్రయములచే కట్టుబడినవాని కెంతమాత్రమును జెల్ల నేరదు.

లీల—అడవిని దిరుగుకిరాతులలోఁ గలసి దిగంబరు లైనజడధారులు మేమే పరమాత్ము ల మని యనఁగా లేకపోయినది, రాజాధిరా జైనదానవలోకవల్లభుఁ డనుట తప్పా?

ప్రహ్లా—ముముక్షువు లైనసన్యాసులు స్వస్వరూపజ్ఞానంబున దగ్ధ మైనదేహముతోఁ బరమేశ్వరునియందు మనంబుఁ జేర్చి నిజానురాగంబున ప్రపంచంబు మఱచి యొకప్పుడు తామే పరబ్రహ్మ మని వచించినను బాధకము లేదు.

లీల—నీతండ్రి యహంభావమును అట్లు సమర్థింప వలదా?

ప్రహ్లా—ఇది సమర్థించుట గాదు.

తే. గీ. ఈయహంభావ మగ్ని యై ♦ యేచుచుండు
నాయహంభావ మమృత మై ♦ యలరుచుండు
నగ్ని జలమునఁ బడెనేని ♦ యారిపోవు
దూదిలోఁ బడ్డ దుగ్ధ మాఁ ♦ గాదె? తల్లి!

తలారులు—(ప్రవేశించి) ఓదేవి! జయము జయము! ఈకుమారప్రహ్లాదుని చెమ్మనమని మహారాజు సెల వైనది.

లీల—(సంభ్రమముతో) ఓనాయనలారా! మహారాజునకుఁ గుమారప్రహ్లాదునిపైఁగరుణ వచ్చినదా!

తలా—లేదు తల్లి! రాతికిఁ బువ్వులు పుట్టునా? ఎండమావులయందు జలములభించునా? అట్లే కఠినహృదయము నల్లరాతిని బోలియుండును. ఇది యనుభవముతో

చెప్పుచున్న వాక్యములు. కాని యీవధమాత్రము మావంటివారలకు సైతము జాలిని గలిగించుచున్నది.

లీల—నిరంతరము వధావ్యాపారముచే జీవించుమీకైన నాముద్దులబిడ్డపైఁ గరుణగలుగు గాని కనిపెంచినతండ్రి కొకింతయును దయ రాకున్నది గదా!

తలా—అమ్మా! నీభర్తను నీ వేలబ్రతిమాల రాదు?

లీల—నేను పేరునకే పట్టపుదేవిని గాని నామాట యేమి చెల్లును? అటులైన నీచిన్ని ప్రహ్లాదుఁడు అనాథుఁడై చూడచుట్టములైన లేనిదీనావస్థ నీలీల చంపఁబడుట కుఁ బాల్పడునా? నాయనా! నే నెంతపాపము చేసిపుట్టితినో యీరూపమున నన్నా పరమేశ్వరుఁడు దుఃఖసముద్రమున ముంచివేయుచున్నాఁడు.

తలా—అయ్యో! తల్లీ! నీమాటలు విన్న మాకును దుఃఖము వచ్చుచున్నది. మే మేమిచేయము? రాజాజ్ఞను మీర రాదు. నీతనయుని మా కొసంగుము. తోడ్కొని పోయెదము.

లీల—నాయనలారా! వలసినంతధన మొసంగెదను. పైగా నామెడ నున్ననగలన్ని యు సమర్పించెదను. నాపుత్త్రుని వదలివేయుఁడు. నా కీపుత్రదానము నే యుఁడు. మీకు పదివేలనమస్కారములు.

తలా—ఓతల్లీ! అసురలోకమహాలక్ష్మి వగునీకు మేము దాసులము. నీయాజ్ఞ యొక టియు మహారాజుగారియాజ్ఞ యొకటియుఁ గాదు. మేము నీమాటలు చొ ప్పున ప్రహ్లాదుని విడచితిమేని మాప్రాణములు క్షణమున లాగించివేయును. అందుకైన మేము జడియ లేదు. సిద్ధముగ నే యున్నాము. కాని ప్రహ్లాదు ని హింసించుటకు మేము గాకున్న మఱికొందఱు క్రొత్తతలారులను నియోగిం చును గాని రాక్షసరా జూరకొనునా? అది నీ వెఱుంగవా?

లీల—అయ్యో! ప్రాప్తమా! కడుపారఁ గన్నకుమారుని ఈయకాలమృత్యువ కిదిగో యని తల్లి నయ్యును ఒప్పగించుచున్నాను. నావంటి కఠినురాలు నావంటి మందభాగ్య నావంటి పాపిని ఏలోకంబున నుండరుగదా! (అని వెక్కి వెక్కి యేడ్చును.)

ప్రహ్లా—అమ్మా! నీ వేడ్వవలదు. ఊరడిల్లు మూరడిల్లుము. కానున్న దెవ్వరు తప్పించెదరు?

తే. గీ. వ్యోమమున బారువిహగంబు ♦ లురులచేత
వార్ధిలో డాఁగుచేఁపలు ♦ వలలచేతఁ

బట్టువడుచుండ హాని యె ♦ వ్వరికి లేదు
ఐహికం బెల్ల హింసామ ♦ యంబు జనని.

లీల—ఓతలారులారా! నన్నైన వధించి యీతనయుని గావలేరా?

తలా—ఈప్రహ్లాదుని నిప్పుడు వధ్యభూమికిఁ గొనిపోవుటలేదు; మహారాజుకొలువునకు.

లీల—అది యంతకంటెఁ జెడుగైనది.

తలా—అందుకు మే మేమిసేయఁగలము? ప్రహ్లాదా! వచ్చుటకుఁ దవ్వరపడవేమి?

ప్రహ్లా—నేను సర్వసిద్ధముగ నున్నాను. అమ్మా! నా కనుజ్ఞ నొసంగుము.

లీల—కడుపారగన్నది, నిన్ను జంపుకొనుటకా నాయనా?

తే. గీ. అక్కటా! కన్నకొడుకుల ♦ కరులచేతి
కిదిగో! యని యిచ్చు తల్లి యీ ♦ యిలను లేదు
నేర్చియో నేర్వకో హరిఁ ♦ గూర్చి పలుకు
తనయు దండించుతండ్రి యీ ♦ ధరణి లేఁడు.

నాయనా! ప్రహ్లాదకుమార! నీతల్లిదండ్రులవంటిమహాదుర్మార్గు లీయేడేడు లోకంబులందును గలుగఁ బోరుసుమా.

తలా—అమ్మా! ఇఁక మీఁదఁగూడఁ బుట్టకుండ వర మొసంగుము తల్లీ!

ప్రహ్లా—అమ్మా! జనకునియొద్దకుఁ బోవుట కేల యియ్యకొనవు?

తే. గీ. కాంచి పెంచియు నను జది ♦ వించినట్టి
తండ్రిబుణమైనఁ బ్రాణంబు ♦ ధారవోసి
తీర్చికొందును మాతల్లి ♦ దీర్ఘచింత
నొరయకుండుము ననుగూర్చి ♦ మఱచి పొమ్ము.

లీల—నన్ను మఱచిపొమ్మనుచున్నావా? ఈమేనఁ బ్రాణంబు లున్నంతవఱకు నీవు మఱపు వచ్చెదవా? తండ్రీ!

తలా—ప్రహ్లాదకుమారా! కాలయాపనమున కిది సమయము గాదు. వేగ నడువవలయును. మహారాజు కొలువు దీర్చుసమయ మగుచున్నది.

ప్రహ్లా—నాయవశిష్ట మేమి యున్నది. (అని రెండడుగులు వేయును.)

లీల—నాయనా! నాముద్దుపెంపుముద్దులబిడ్డా! నన్ను విడనాడి పోవుచున్నావా?

ప్రహ్లా—అమ్మా! అట్లూరకే వాపోయెద వేల? నేను మఱియెక్కడికిని బోవుటలేదు. నాన్నగారియొద్దకు.

లీల—అయ్యో! నీనాన్నగారిప్పుడు నీయెడల మృత్యుదేవతలై యున్నారుగాదా?
ప్రహ్లా—నే నట్లు తలంప లేదు. నీవును అట్టియుద్దేశమును వాసియుండుము.
లీల—ఈసౌజన్యరత్నాకరుని నే నెట్లు వీడుకొందునురా పరమేశ్వరా! నేఁడైన నడ్డు పడరాదా? నీకు దయ లేదా? అయ్యో! నే నెంతమోస పోయితిని.

సీ. గురుఁడు శుక్రాచారి ♦ గుణియించి నీకోటి, చిరజీవి యనుచు భా ♦ షించినాఁడు
అడవిలో నారదుఁ ♦ డడరి నీమాలి జై, వాత్సల్యం డగునని ♦ బలికినాఁడు
అమరులు నీజన ♦ నమునాఁడు ననలు వ, ర్షించి చిరాయుని ♦ జేసినారు
ఇతఁడు నాయుర్దాయ ♦యుతుఁ డని సాముద్రి, కులుచూచిపలుమారు♦పలికినారు
కటకటా! యొక్కఁడైన న ♦ కాలమృత్యు
వాతఁ బడునని ప్రహ్లాదు ♦ జాతకంబు
జూచి పలుకరు గురుసంత ♦ జోస్యు లెల్ల
ఖలముఖప్రీతిఁ జేసిన ♦ నిలువ దవని.

ప్రహ్లా—(తలవంచి యూరకుండును.)
తలా—(స్వగతము) ఈయమదుఃఖము మేము చూడ లేకున్నాము.
లీల—(దీనస్వరముతో)
సీ. సుగుణసంపదలతో ♦ శోభిల్లు నితఁడు నా, పుత్త్రుఁడు గావరే ♦ పూజ్యులార
శమదయాన్వితసత్య♦శాంతస్వభావుఁ డీ, కొమరుని నోమరే ♦ కొలఁకులార
పుట్టిన దాదిగా ♦ పురుషోత్తముని గొల్చు, సుతుని బ్రోవరె చంద్ర♦సూర్యులార
పగవారితో నైనఁ♦బ్రతిఘటింపనిసాధు, తనయు రక్షింపరే ♦ తరువులార
తే. గీ. నీతికోవిదుండు ♦ నిత్యసత్యవ్రతుఁ
డితనిఁ గావరె యుడు ♦ వితతులార
మ్రొక్కు లెన్నియైన ♦ మొనసి చెల్లింతును
దిక్కుగండు మీరు ♦ దేవులార.
ఉ. పాప మెఱుంగఁ డింకఁ బసి ♦ బాలకుఁ డెవ్వరి నొవ్వనాఁడఁ డే
రూపము నైన బొంకఁడు ప ♦ రోక్షము నైనను కొండె మాడఁ డే
రాపుడి సేయఁ డీనిరప ♦ రాధునిఁ గావరె వేల్పులార తే
జోపథగాములార! మిముఁ ♦ జొచ్చితి నార్తమతిన్ దపించుచున్.
తలా—ప్రహ్లాదా! ఒక్కమాటలో తేలిపోవుదాని కింతయాగడ మేల? ఈయెల

జవ్వనం బేటికి వృథావ్యయము సేసి ప్రాణములకుఁ గూడ నీళ్లు వదలెదవు?

ప్రహ్లా—నే నొక్కఁడను లేకున్న జగము కొఱఁతపడి పోవునా?

క. జీవము ధనమును గోరుచు
భూవరులను వేల్పు లనుచు ◆ బూజించెడియా
కేవలమూఢాత్ముఁడు నర
కావాసమ్ము నొందు శోక ◆ కంపితుఁ డగుచున్.

లీల—ఓతలారులారా! మీరు నాపుత్రుని వీడరా? నాయనా? ఓసర్వేశ్వరుఁడా! నీయాశయ మీకుమారప్రహ్లాదుని నల్పాయుష్కునిఁ జేయుటయే నిక్కమా? అయ్యో! నాదుఃఖ మెట్లు సహింపఁ గలను? నే నెట్లు జీవింపఁగలను? (అంజలి మోడ్చి)

సీ. నిరుపేదలకు నెల్ల ◆ నిత్యాన్నదానంబు, గావింతు ప్రహ్లాదుఁ ◆ గావ రయ్యా!
మార్గంబులను సత్ర ◆ మంటపంబులఁ బెట్టి, పూజింతు నాపుత్త్రుఁ ◆ బ్రోవరయ్యా!
యతి యనాథల శర ◆ ణాలయంబులు గట్టి, యర్చింతు నాబిడ్డ ◆ నరయరయ్యా!
సత్కళాపాఠ ◆ శాలలు నెలకొల్పఁ, జేతు నాతనయు ర ◆ క్షింపరయ్యా!

చేతనైనపుణ్య ◆ పూతకార్యంబులు
సల్పె దీకుమారు ◆ సాకరయ్యా!
శాంతదాంతులార! ◆ సర్వేశుకొఱకు నా
సుతుని మీరు కరుణఁ ◆ జూడరయ్యా!

ప్రహ్లా—తల్లీ! నాబ్రతుకున కేల యింతగాఁ దలపోసెదవు? నావంటివా రెందఱీ జగంబున జన్మింపలేదు? ఒక్కసారి స్మశానవాటిక కరిగి చూడుము! ఎంతటి వారు భస్మీభూతులై గాలి కెగిరిపోవుచున్నారో! వారి దేలీలయైన భూమిపైఁ జిత్రింపఁబడియున్నదా? లేదు. ఈజీవితములు స్వప్నప్రదీపికల వంటివి. ఆకాశమునఁ దోఁచుగంధర్వవిమానములు. కేవలప్రకృతివికారములు గాని శాశ్వతంబులు గావు. కాలము ననుసరించి యుత్పత్తివినాశములు వాటియం దట నవే రా నేర్చును. యనురాగము బంధావస్థ గలదై సుఖదుఃఖరూపాభాసమును గలిగించుచుండును. కావున నన్నియుఁ బరమేశ్వరసమర్పణంబున నిశ్చింతవై యుండుట భద్రము. తల్లీ! నన్నుఁ గూర్చి నేఁటినుండి సంపూర్ణముగా మఱచిపొమ్ము. ఇదే నీకుఁ గడపటినమస్కారము.

తల—ప్రహ్లాదకుమారా! నీ విట్టులమాటలలోఁ బెట్టి జాలము చేసినచో బలవంతముగాఁ గొనిపోఁబడుదువు.

లీల—అయ్యో! (స్వగతమున) ఏమిదుఃఖము నాకంటఁ బడునోగదా! (ప్రకాశము) ఓతలారులారా? మఱికొంతసేపు శాంతింప లేరా? పోనిండు.

తే. గీ నేనె నిజపతివ్రతనైతి ♦ నేని నాదు
సూనుఁడే పుణ్యాధనుఁ డైన ♦ జ్ఞానియైన
సప్తదిక్పాలు లడర నా ♦ రాయణుండు
వచ్చి నాపుత్రు నరసి కా ♦ పాడుఁగాక.

ఆకాశవాణి—

తథాస్తు.

(యవనిక దిగిపోవును.)

దానవవధ.

షష్ఠాంకము.

రంగము—మహారణ్యము.

దేవేంద్రుఁడు శచి ప్రవేశించి యుందురు.

దేవేం—(సాలోచనుఁడై) ఓపరమేశ్వరుఁడా! నీ కింకను దయ రాలేదా?

చ. అలుక వహించి దైత్యులభ ♦ యంబున మాయమరావతీపురం
బులుపయిఁ గారుచిచ్చులను ♦ బోలి నశింపఁగఁ జేయ, నిండ్లలో
నిలువఁగలేక మే మిటుల ♦ నీ రయిపారుచు నెన్నినాళు లీ
యలికులవేణులన్ గొని మ ♦ హాటవులన్ దిరుగాడఁగావలెన్.

చ నిలువగ నీడలేదు నడ ♦ నేగ మరణ్యము నూడిరాళ్లలో
పల నెటు బోయినన్ దనుజ♦వర్గము క్రూరవధావిధానసం
కలితమనస్కులై యెదుటఁ ♦ గన్పడు గుండెలు దిగ్గురంచు దృ
క్చలనము గల్గుచుండెఁదలఁ♦ గాచికొనన్ శరణంబు లే దిఁకన్.

ఉ. కన్నుల నీరుకార్చు శచి♦కాంతను జూడఁగలేను దేవతా
కిన్నెరబంధువర్గముల ♦ ఖేదములన్ వినలేను నిర్జరుల్
చెన్నరి పంటకాపులటు ♦ చేలను గుయ్యిడుచుండి రక్కటా
యెన్నటిపాపమో తెలియ ♦ దీశ్వరచర్యము దాఁటశక్యమే.

శచి—నాథా! నే నింక నీనూడిరాళ్లపై నొక్కయడుగైన మోపలేను. నాతల తీవ్రాతపంబుచే మాడిపోవుచున్నది. నాగొంతుక తడియారి నోట మాటైనను రానిచ్చుట లేదు.

దేవేం—దేవీ! ఒకింత సహించుకొనుము. ఆసమీపమున నొకయాశ్రమ మున్నట్టు లున్నది. అచ్చటకు బోయి సేదఁ దీర్చుకొందము రమ్ము.

శచి—యోపికయు నాకు లేదు. నే నిం దొకఁడుగైనను మోప జాలను. (అని కూర్చుండును.)

దేవేం—నీ వి ట్లూరడమొందిన నే నేమిసేయ నోపుదును?

సీ. ఉయ్యేలలను బెట్టి ♦ యూఁపించుటకు మన, నిజగృహం బిది గా ద ♦ నింద్యచరిత
భర్మశయ్యలపైని ♦ బవళింపఁజేయఁగ, మనవాస మిది గాదు ♦ వనజగంధి
వనసీమ కుసుమవా♦సనలు జల్లెడుచోట, గమనింప మనకోట♦గాదు చెలియ
అడుగు మోపినచోట ♦ మడుగులొత్తుట కిట, మనచారికలు లేరు♦మందయాన
అలఘువై భవముల ♦ నలరారుటకు నిఁక
మనకు రాజ్య మేది ♦ మంజువాణి
నేఁటినుండి నీవు ♦ నిరుపేద యిల్లాలు
తలఁప కింకఁ బొంటి ♦ కలిమిచెలిమి.

(ఒకవంకనుండి యొకఋషియును మఱియొకవంకనుండి యొకబృందారకుఁడును ప్రవేశించును. వారిని దేవేంద్రుఁడు చూచి)

దేవేం—మీ రెవ్వరో యిక్కడనుండియే కనుంగొనియెదఁ గాక.

ఋషి—అక్కటా! యీరాక్షసహతకులచే నడవుల దాఁగొన్న మేమును నలిగిపో వలసినదేనా?

చ. జటలని మట్టియూడలని ♦ జానువిలంబితకేశజాలముల్
కటకటఁ ద్రెంచి మీసములు ♦ గడ్డములన్ బెకలించి లాగి మ
మ్మటమటఁ బెట్టుచుండిరి సు♦రారులు యజ్ఞహవిస్సు లియ్య మం
చటవుల నున్న మాకు విప♦దబ్ధులు తప్ప విదేమి కాలమో.

దేవేం—పాప మీసాధుఋషుల కెంతయాగడము వచ్చినది. కాలము తప్పవచ్చిన ఋషులేమి రాజులేమి అందఱును సమానమే.

బృందా—ఇం కెక్కడ వెదకవలయును?

మ. ప్రతనం బైనచతుర్దశాదిభువన ♦ బ్రహ్మాండముల్ మెట్టి వ
చ్చితి మం దెచ్చట వజ్రి గానఁబడఁ డే♦చిచ్చం బెనో వార్ధిలో
బ్రతుకం జాలక గూలెనో సతులతోఁ♦బ్రాణంబుపై రోతతో
వెతకన్ రాఁడు గదా బలారి యకటా!♦వేలీల లల్లాడినన్.

ఋషి—ఈవేళ లన్నియు దేవేంద్రునితో మొఱ్ఱ పెట్టుకొనవలయునని యీగిరిగహ్వర

ము లన్నియు వెదకి వెదకి వచ్చితిని. వానిజాడ యెక్కడను గానరాలేదు.

దేవేం—దీనుఁ డైన దేవేంద్రుఁ డిక్కడనే యున్నాఁడు.

చ. అడవుల నున్న మానెలవు ♦ లన్నియు నగ్నికి నాహుతించి మా
పడఁతుల నెల్ల దుర్వ్రతల ♦ పాలొనరించి పశువ్రజంబులన్
గడువడి నోళ్లతోఁ గొఱికి ♦ కస్సున రక్తము పీల్చి చంపు మా
ఋమతల నెత్తి వైచు దితి ♦ పుత్త్రులపాత్రులు లోకశత్రులై.

బృందా—ఎంత కెంత వచ్చినది!

మ. అసమానప్రళయానలప్రతిభ స ♦ మ్యగ్దారుణాభీల మై
పసఁ జెండాడెడు వజ్రమున్ రథములున్ ♦ విద్యుత్ప్రభాకారులం
దసువుల్ పోవరి సైనికుల్ గలిగి క ♦ ష్టా! యోడె దేవేంద్రుఁ డా
యసురవ్రాతముఁ దాఁకలేక హరిమా ♦ యం గాంచఁగా శక్యమే.

దేవేం—బృందారకా! నీ వన్నది నిజము. ఎన్ని యున్న నేమి దైవబలము యెదుట నన్నియు దుర్బలములు.

ఋషి—అక్కడ నెవ్వరో నావలెనే యేమేమో గొణుగులాడుకొనుచున్నారు. పోయి యడిగెదఁ గాక. (సమీపించి) ఓ యార్యసత్తమా! నీ వెవ్వరు?

బృందా—(స్వగతమున) ఈతఁ డెవ్వరో సాధుతపసివలెనున్నాఁడు. (ప్రకాశముగా) ఋషిసత్తమా! మాది పూర్వము అమరావతి.

ఋషి—ఓహో! నీవు దేవతలలోని వాఁడవా? నీకు జయ మగునుగాక, నాయనా దేవేంద్రుని నెందైనఁ గాంచితివా?

బృందా—ఆసంగతియే మి మ్మడుగ దలఁచుకొనుచున్నాను.

దేవేం—నాగుఱించి మీ రింతతడుముకొననేల? నేనే యెదురుగాఁ బోయి కలిసికొని యెదఁ గాక! (అట్లు చేయును.)

బృందా—ఓహో! మాప్రభుఁ డిదే ప్రసన్నుఁ డయ్యెను. నేఁ డెంతభాగ్యము! (అని చేతులు మోడ్చి) ఓదేవేంద్రమహారాజా! జోహారు. (అనికాళ్లకెరఁగును.)

ఋషి—దేవేంద్రా! జయము. జయము.

దేవేం—ఓఋషిసత్తమా! నీసందేశ మేమి?

ఋషి—పలలాశుల బారికోర్వలేక నీ శరణు జొచ్చితిని.

దేవేం—అగును మీవిపత్తు లన్నియును వినియే యున్నాఁడను.

ఋషి—అగునుగదా! పాకశాసనా!

తే. గీ. ఈతిబాధలఁ దొలఁగించి ♦ యిలను జార
చోరరాత్రించరాధమ ♦ స్తోమములను
దొలఁగ ముల్లోకముల నేలు ♦ దొరలు వీరు
భూరిదేవత లఁట గదా ♦ పుణ్యపురుష.

దేవేం—అగు నేమి ప్రయోజనము?

తే. గీ. దేవతల మాట నిజ మమ ♦ రావతీపు
రంబు నున్నంతవఱకుఁ ద ♦ ద్రాజ్య మసుర
నాథులు బలిమిఁ గైకొన్న ♦ నాఁటినుండి
దీనులము మేము దారిద్ర్య ♦ దేవతలము.

బృందా—నిజముగా మేము దరిద్రుల మధ్యే యున్నారము.

ఋషి—

ఆ. గీ. ఇంద్రుఁ డంతవాఁడె ♦ యీరీతి వలికిన
నింక మాకు శరణ ♦ మెవఁ డొసంగు
దారి లేదు మాకు ♦ దైవోపహతుల మై
బ్రతుకుపైని నీళ్లు ♦ వదలినాము.

(అని కమండలమునుండి నీళ్లు దియఁ బోవును.)

(నారదుఁడు ప్రవేశించి) ఆ! ఆఁగు మాఁగుము. ఋషిలోక మప్పుడే వినాశము కానేరదు.

(అందఱును నమస్కరింతురు)

నా—దేవేంద్రా! నీ వేల యధైర్య పడుచుంటివి?

దేవేం—నారదమునీంద్రా! నాధైర్య మప్పుడే పోయినది. ఉన్న బృందారకుల గతి నరయుఁడు.

నా—అది యేమి?

బృం—మునీంద్రా! దానవలోకభర్త యగుహిరణ్యకశిపుఁడు ధూర్తభర్తవలె నాకు లేనన్ని ఘోరములు సేయుచున్నాఁడు. యేమని విన్నవింపవలయును?

మ. సురలోకంబు జయించినాఁడు జగముల్ ♦ క్షోభింప మమ్మెంచఁజన్
జెఱఁబట్టన్ షడుకట్టినాఁడు వసువుల్ ♦ సిద్ధామరశ్రేణియున్

హరిణీలోచనలన్ హరించి నిజరా ♦ జ్యం బైనజ్యోతిష్మతిన్
సిరులన్ ముంచి తదీయసేవకు మమున్ ♦ బీడించు దుష్టాత్ముఁ డై.

నార—అగు నగును. ఈయుదంత మంతయు మే మిదివఱ కెఱింగియే యున్నారము. దేవేంద్రా! నీ కొకహితము చెప్పుచున్నాఁడను. పరమేశ్వరుఁడు నీ కత్యల్ప కాలమున నీపూర్వౌన్నత్యముల నొసంగి రాక్షసుని హతమార్ప నున్నాఁడు. వానిగర్భమే వానికి శత్రువై రూపర జేయును. నీవు ప్రసన్నుఁడవై యుండుము.

బృందా—మునీంద్రా! ఇంతటితో దానవవధ యైపోవునా? మా కానంద మొనఁ గూడునా?

నార—అగును.

ఇది విష్కంభము.

రంగము—సభామంటపము.

(హిరణ్యకశిపుఁడు, మంత్రి, చండామార్కులు ప్రవేశించియుందురు.)

హిర—అమాత్యచూడామణీ!

మ. నాపేరన్ ద్విజు లీశ్వరుంబలె నొగిన్ ♦ సంధ్యార్చనాదిక్రియా
రూపోపాసనలన్ దలంతురె హరిన్ ♦ క్రోధించి తద్దాసులం
గాపట్యంబున దుర్చింతురే యమరులన్ ♦ గారించి తత్కాంతలన్
రాపాడింతురె దాస్యవృత్తిని వడిన్ ♦ మత్పౌరు లుల్లాసులై.

మంత్రి—దేవా! దానవరాజచంద్రా! మనరాజశాసనప్రకార మన్నియు బీఱువోక చెల్లుచున్నవి. అందు కేమైనసంశయ ముండునా?

మ. పగలున్ రేయును సంధ్యలున్ గలుగున ♦ బ్జాతోద్భవాండంబులో
నొగులన్ బోవవు సూర్యచంద్రులును ని ♦ న్నుం గూర్చి దర్శింపఁగా
గగనంబందు జరింతురు వర్షములు వే ♦ డన్ నీకు వర్షించు నీ

జగమం దీవ పరాత్పరుండవసుర♦జ్యానాథచూడామణీ.

మఱియు.

ఆ. గీ. స్వర్గమధ్యలోక ♦ పాతాళములయందు
దిక్కులందు యజ్ఞ ♦ దీక్షులందుఁ
గడఁగి "ఓంహిరణ్య ♦ కశిపాయనమ" యని
మొదలుపెట్టు శుభము ♦ లాదవ ద్విజులు.

ఆ. గీ. ద్విజులుసంధ్యలందు ♦ దివిజులు శిశులందుఁ
బూజసేయునపుడ ♦ పూర్వలీలఁ
గడగి "ఓంహిరణ్య ♦ కశిపాయనమ" యని
ముక్కుమూసి నీకు ♦ మ్రొక్కుచుంద్రు.

హిర—ఆస్తికవివాదు లేమనుచున్నారు ?

మంత్రి—వారలయాడంబరమును సమసిపోయినది.

చ. హరి గిరి యంచుఁబల్కుచు వృ♦థాస్తికశుష్కవివాద మాడునె
ల్లరు భవదీయపాదకమ♦లంబులు గొల్చుచుఁ దొల్లి వాదముల్
మఱచిరి సర్వశక్తుఁ డస♦మానపరాక్రముఁ డీవుఁ గల్గఁగా
నొరులకు నెట్లుగల్గు పర♦మోత్తమ మాపరమేశ్వరత్వమున్.

హిర—బందిగమున నెవ్వరైన విడువడినారా ?

మంత్రి—ప్రహ్లాదునిబోధనంబునం బోయినవారెల్లరు చెఱసాలయందే పడియున్నారు.

తే. గీ. జవ్వనం బనువనికి వ♦సంత మనఁగ
నొప్పుసౌందర్యనిధు లైన♦యువకయువతు
లశ్రుజలముల వనముని♦రంతరంబు
దడుపుచు వసించుఁ జెఱసాల ♦ దైన్యలీల.

హిర—మనదేవలోకపరిపాలన మెట్లున్నది ?

మంత్రి—మనశాసనము లన్నియు నిరంకుశముగా సాఁగుచున్నది.

సీ. స్వాతంత్ర్యముల నెల్ల♦సమయింపఁగాఁ జేసి, దాస్యవృత్తినివారి♦దార్చినాము
ఎండ కన్నెఱుఁగని♦నిండుజవ్వనులను, నాలమందలరీతి ♦ దోలినాము
విభవంబులను విఱ్ఱ♦వీఁగువారలచేత, భిక్షపాత్రము దెచ్చి ♦ పెట్టినాము
నిరతంబు వైరంబు ♦ పురికొల్పి ♦ప్రాణార్థ, ముల లాగునూత్రముల్ ♦ మలపినాము

పాఠశాల లన్ని ♦ వెడఁద్రోసినారము
శిల్పవిద్య లన్ని ♦ చెఱచినాము
ప్రజల నప్రయోజ ♦ పఱచుటయే గాక
వంచినాము వగల ♦ నించినాము.

క. ఏమే మెటు లీదేశంబున
క్షామముచే బాధపడుచుఁ ♦ గడపితిమో నేఁ
డామోడ్క్రా దేవగణములు
క్షేమంబులు బాపి యిడుమఁ ♦ జెందుదు రధిపా.

హిర—ఇంతటితో మన వైరము పూర్ణముగాఁ దీఱినది. ఆచార్యపుత్త్రులారా! ప్రహ్లాదుని సంగతి మీ కేమైనఁ దెలిసినదా?

చండ—తెలియ కేమి?

చ. దనుజుఁడు గాఁడు నీసుతుఁడు ♦ దానవలోకసుధాపయోధియం
దనలములీలఁ బుట్టినవి ♦ హాగ్నిసుమా! హరిదాసుఁ డంట కీ
ర్తనములఁ బాడునంట యొక ♦ దైవము వేరె కలండటంచుఁ దా
మనమున నమ్మియుంట యవ ♦ మానము నీకును మాకు జాతికిన్.

మార్కుఁడు—దైత్యేశ్వరా! నీప్రహ్లాదకుమారుఁడు ఒక్కఁడే చెడలేదు. వానిని జూడవెళ్లినవారల నెల్ల తనవైపునకుఁ ద్రిప్పుకొనుచున్నాఁడు. ఆయాకర్షణ మంత్ర మేమో తెలియరాదు.

ఉ. ఎక్కడఁ గంటి వీసుతుని ♦ హీనుని రాక్షసలోకనాశనం
బిక్కరణిన్ బొనర్చుటకు ♦ నేవిధి నోములు నోచినావో మా
ముక్కిడిరక్కసార్భకుల ♦ ముందరఁ బెక్కులు బుద్ధనీతులన్
బక్కనఁ జెప్పి వారి హరి ♦ భక్తులఁ జేయునిదేమి చిత్రమో.

చండ—ఇది నిజముగాఁ జిత్రముగనే యున్నది.

హిర—నాయీశ్వరత్వమును నాతఁ డింకను సమ్మతింప లేడా? సరే వానికి విధించి నశిక్షలకయిన లొంగి కార్యసాధకుఁ డగును.

మంత్రి—లేదు. ఆశిక్షలకు మఱియొకఁడైన చచ్చియే పోవును.

హిర—వాఁ డంతతీవ్రమతి యై యున్నవాఁడా?

మంత్రి—అవును. దీనిపర్యవసాన మేమికానున్నదో తెలియకున్నది.

తే. గీ. బలయుతుండ వీవు ♦ ప్రహ్లాదుఁ డభయుండు
చంప నుంటి వీవు ♦ చావఁ డతఁడు
హరికి వైరి వీవు ♦ హరిభక్తుఁ డాతఁడు
ఇట్టితండ్రి కొడుకు ♦ లెందుఁ గలరు ?

(శుక్రాచార్యులు ప్రవేశించును. అందఱు లేచి నిలువంబడుదురు.)

హిర—ఆచార్యోత్తమా ! నమస్కారము. ఈయాసనంబున నధిష్ఠింపుఁడు.

శుక్రా—(కూర్చుండును.) దైత్యేశ్వరా ! నీ వేల నేఁడు దీర్ఘచింతాకులునివలె నున్నావు ?

హిర—అగును. రెండవ దే మున్నది ?

చ. దనుజకులానఁ బుట్టి ప్రమ♦దంబున లోకభయంకరాకృతిన్
గనలి సురేంద్రచంద్రుల వి♦కావికల ట్లొనరించి శౌర్యసా
ధనమునఁ గీర్తిఁ గాంచఁగల♦పుత్రుఁడు పుట్టక నాదువంశకా
నను విషవృక్షమున్ మొలిచె ♦ నా కిటు చింత గలుంగు టబ్రమే.

శుక్రా—నావంటిమిత్రుఁడు నీ కుండియు నీహృదయక్షేత్రమున పాతుకొని ప్రవృద్ధ మగుచున్నఖేదలతాంకురమును పెఱికివేయ కుండుటకంటె చెడు గే మున్నది?

హిర—నాయందుఁ దమ కున్న యనురాగమునకే నెంతయు ధన్యుఁడ నగుచున్నాను.

శుక్రా—ప్రహ్లాదునిఁ గూర్చి నీవు వ్యాకులపడవలసినపని లేదు.

హిర—మఱి యెవనినిగూర్చి ?

శుక్రా—వాఁడు నీ కహితుఁడు గాఁడు. ఇప్పుడు నీవు శతవృద్ధుఁడ వైతివి. త్రిలోకంబులు జయించితివి. కీర్తి గాంచితివి. ఇంక నెవ్వ రేలా గుండిన నీ కేమి ? నీ వీతగులంబు లన్నియు జాలించి నీపుత్రునకు రాజ్యము నొప్పగించి నీ వేకాంతుఁడవు కమ్ము.

హిర—గురువర్యా ! తమయాదేశము పరమపూజ్యము. కాని ప్రహ్లాదుఁ డంతయోగ్యుఁడు గాఁడు.

ఉ. రాక్షసపీఠ మెక్కఁగల♦రాజు త్రిలోకము లాక్కఁబెట్టునన్
వీక్షణముల్ నిగుడ్చిన ద♦హింపవలెన్ గద చేతఁ బూనినన్
యక్షసురప్రకాండము గృ♦హాంగణపంక్తులు వీడి దీను లై
భిక్షము లెత్తఁగావలయు ♦ వీరరణంబున ముక్తకాంత లై.

కావున నాపుత్రుఁ డట్టివీరశౌర్యలక్షణలక్షితుఁడు గాక వృథాప్రాగల్భ్యదుర్వైదుష్యదుర్విదగ్ధుఁడై వికృతమానసంబున నావైరివర్గంబును గూడి నన్నధిక్షేపించుచున్నాఁడు.

శుక్రా—బాల్యచాపల్యమున నొకవేళ వాఁడు నీ కహితంబు లాడినను క్రమముగా శిక్షితుఁడై నేర్చికొనఁగలఁడు. నీ వింక శాంతినిఁ బడయుము.

తే. గీ. మొగ్గనాఁడు వాసన లేని ♦ మొల్లపువ్వు
వీడి సౌగంధమున వెల్లి ♦ విరిసినట్లు
నీసుతుఁడు యౌవనారంభ ♦ వాసరముల
శౌర్యలక్షణయుతుఁ డయి ♦ సంతరించు.

హిర—అట్లు నే నెంతమాత్రమును నమ్మఁజాలను.

తే. గీ. మొదట లేనిగుణము ♦ లుదయింప వికమీఁద
సింహమునకు గ్రామ ♦ సింహ మొండు
పుట్టినను బిడాల♦ములు పట్టఁ జనుఁగాని
గజచయంబు పట్టఁ♦ గలదె చెపుమ.

శుక్రా—అట్టు లుద్దేశింపవలసినపని లేదు. నీతనయుఁడు సకలపురుషార్థసమన్వితుఁడై జగద్విశ్రాంతమైనకీర్తిని బడసి నిన్నును నీకులమును దరింపఁజేసి సముద్ధరింపఁ గలమహానుభావుఁడు.

హిర—వాఁ డిప్పుడు నావైరులలోఁ గలసి యున్నాఁడని మీ రెఱుంగుదురా?

శుక్రా—అది యెంతమాత్రము నిజము గాదు. నీ వట్లు లూహించుట కేవలము గర్హ్యము.

హిర—మీ రభిమానముగా మాట లాడుచున్నా రా యేమి?

శుక్రా—మా కేమి కావలయును? నీసుతుఁడు సుగుణసంపన్నుఁడు గావున నే నింత వఱకుఁ జెప్పవలసి వచ్చినది.

హిర—లేదు. మీరు కేవల మభిమానపూర్వకముగాఁ జెప్పుచున్నారు. నాతోఁ గయ్యమునకుఁ గాలుదువ్వుచున్నదురాత్ముఁడైనకొడుకు నింటఁ బెట్టుకొని కులమును నీచసేయుటకంటెఁ దెగటార్చి యశంబున నింపుట మంచిది.

శుక్రా—అయ్యో! ఇంతమాత్రమునకే తెగటార్చెదవా?

హిర—ఇంకెంత కావలయును?

శుక్రా—ఆతఁడు నీపుత్రుఁ డని యెఱుంగుదువా?

హిర—నే నున్మత్తుఁడను గాను.

శుక్రా—కాదు కాదు. వానియందు నీ కొంతయైన ప్రేమ లేదా? అని యడిగితిని.

హిర—నాయందు భక్తి లేనివానియెడలఁ బ్రేమ జూపు టెందులకు?

శుక్రా—నీయం దాతనికిఁ బితృభక్తి సంపూర్ణముగా నున్నదని నేను నొక్కి వక్కాణింపఁగలను.

హిర—పితృభక్తి సరే. ఈశ్వరభక్తియో.

శుక్రా—(నిరుత్తరుఁడై తలను వంచి స్వగతమున) ఈదురాత్మునితో నే నేమిచెప్పినను జిక్కే పోసంగును.

హిర—గురువర్యా! నిరుత్తరులై యేమి యూహించుచున్నారు?

శుక్రా—నీయీశ్వరత్వమును నాతఁ డంగీకరింపనిమాట వాస్తవమైనదే గాని వానికి నీవు బలవంతపెట్టిన నేమి కార్యము? భక్తి ఆత్మీయమైనది కావలయును గాని బాహ్యాడంబరముఁ జూపుటకైన నేమి ప్రయోజనము?

క. ధనమును నధికారంబును
మనమునఁ గాంక్షించి బ్రహ్మమార్గముతోఁ బ్రా
ర్థన మొనరించిన ఫల మే
మనఘా సంసార మాత్మయందున వలయున్.

హిర—ప్రపంచమం దట్టివిజ్ఞానధన్యులు కొందఱే యుండెదరు.

క. నిజమని యెఱిఁగిన దానిని
బ్రజ లామోదించి చేయఁ బాల్పడరదియున్
రజనీచరవృత్తిని స
ద్భజనము నెలకొల్పవలె సతతం బసిధారన్.

శుక్రా—అసిధారచే సద్భజనము వ్యాపింపఁజేయుట కడుదుర్లభము. హితమున విషము ద్రావింపవచ్చును గాని అహితమున నమృతమైనను బట్టించ లేరు. ఇల్లెందఱిని వధించి నీమంత్రమును బాడించెదవు?

హిర—ఈప్రహ్లాదుఁ డొక్కఁడుతప్ప నాయీశ్వరత్వ మందఱు నంగీకరించినవారే.

శుక్రా—సరే. వాఁడు ఒప్పఁ డనుకొనుము. వాని నిప్పు డేమిచేయుదువు?

హిర—ఆజ్ఞాబద్ధుఁడు గానివాని కేమిచేయఁబడునో అదియే.

శుక్రా—వాని నిదివఱకే తెగటార్పఁబంచితివి గదా! తలారులు నీయాజ్ఞోల్లంఘన మొనరించిరా యేమి?

హిర—నాతో మీరు మంతనములాడుచున్నారా?

శుక్రా—కాటికిఁ గాళ్లు చాఁపుకొని యున్న నాకు నీతో మంతనములాడుట కేమిపని? నీతనయుఁ డవధ్యుఁడు. వానిని దండించుట నీకు పాపహేతుకము. తుదకు నీవు విఫలమనోరథుఁడ వై చెడుదువు. అది యైశ్వర్యకామునకు శ్రేయము గాదు. నామాటలు నమ్ముము. శిష్యవాత్సల్యమున నెంతవఱకుఁ జెప్పుటకు యోగ్యమో చెప్పి మాభారము తీర్చుకొంటిమి. నీవు వినకున్నాఁడవు కావున ననుభవించెదవు. మే మిదే పోవుచున్నాము. (అని యాసనమునుండి లేచును.)

హిర—సరే! నేను జెడినప్పుడు గదా! ఇట్టిసంగతులకు నేను లక్ష్యము చేయువాఁడను గాను. మీరు నాచెడుగు కోరుచున్నటు లున్నది.

శుక్రా—నామాట లిప్పుడు నీకు వెగటుగాఁ దోఁచుచున్నవి.

హిర—అవును. మీరు నాయెడఁ గృతఘ్నతఁ జూపుచున్నారు.

శుక్రా—నీకు మేము క్షేమము గోరుట లేదా?

హిర—లేదు, ముమ్మాటికిని లేదు.

శుక్రా—లేదని నీ వెట్లు తెలిసికొంటివి?

హిర—ప్రహ్లాదునిపక్షమున మాటలాడుట లేదా?

శుక్రా—నీకొడు కైన ప్రహ్లాదుని గరుణమాలి బాధింపవలదని హితోపదేశము చేసితిమి గాని నీ కీడునుతలపెట్టితిమా?

హిర—గర్భీకృత మైయున్న దేమో యెవ రెఱుంగుదురు?

శుక్రా—సరే! నీ కట్టియనుమాన మున్న నింకఁ జెప్పుట కేమున్నది? కాని నీవు,

శా. యుక్తాయుక్తము లెక్క సేయక దురు♦ద్యోగంబునన్ జేసి సు
వ్యక్తుం డైనకుమారుఁ జంపుటకు నై ♦ యత్నించుచున్నాఁడ వా
భక్తుం డెప్పుడు చావబోవఁడు భవ♦త్ప్రాణాంత మౌఁగాని నా
సూక్తుల్ తప్పవు మిన్నుమ్రోతలని లో♦నూహింపు దైత్యేశ్వరా.

(అని రెండడుగులు వేసి)

ఉ. నీపరమేశ్వరత్వమును ♦ నిర్ణయమున్ బొనరింపలేక వి
ద్యాపరిపూర్ణుఁ డైనసుతు ♦ ప్రాణము దీయఁగ నున్నవాఁడ వీ

పాపము లాచరింపుచుఁ గృ ♦ పామతి నెంచక నెంతకాలమున్
గాపురుషుండ వై వసుధఁ ♦ గాపుర ముందువొ చావకుండఁగన్.
(అని నిష్క్రమించును.)

హిర—ఈతఁడును మావైరమునే సాధింపుచున్నాఁడు.

చండా—దైత్యేశ్వరా! శతవృద్ధుఁడై మతిపోయినమాతండ్రిమాటలను పాటింపకుము. నీకార్యముల కెవ్వరైనఁ గళంకము పెట్టఁగలరా? సర్వలోకారాధ్యుఁడవు. జగంబులకుఁ గర్తవు. నీకు వినా అన్నియు నసత్యములు. అనిత్యములు. మాంపాహి దేవా! మాంపాహి.

హిర—మీరు కృతజ్ఞతకు నిదానములు గావున నీపారితోషికములఁ గైకొనుఁడు. (అని విలువైన నగలొసంగును.)

చండా—(గైకొని) జయము జయము మహారాజా!

హిర—మంత్రీశ్వరా! ప్రహ్లాదుఁ డింకను రాలే దేమి?

మంత్రి—వచ్చువేళ యైనది.

ప్రహ్లా—(తలారులతోఁ బ్రవేశించును.) ఓసర్వేశ్వరా! నీ కనేకవందనములు.

ఉ. చక్రివి నీవు గాన రవి ♦ చంద్రవసుంధరలందుఁ గాలమున్
జక్రములట్లు ద్రిప్పుచును ♦ చాటుచు నుంటివి నీమహాత్త్వ మి
చ్చాక్రియ సర్వశక్తుఁడవు ♦ సామివియయ్యు మదీయప్రాప్తపుం
జక్రియ గూడఁ ద్రిప్పెదు వి ♦ చార్యము గావు త్వదీయచైదముల్.

తలా—ప్రహ్లాదకుమారా! మహారాజు సమ్ముఖమున కెదురుగా నడువుము.

ప్రహ్లా—(అట్లు చేయును.)

చండా—ప్రహ్లాదా! జగదీశ్వరుండును, ఈశ్వరుండును, అయినయిమ్మహారాజునకు నమస్కరింపుము.

ప్రహ్లా—రాజులకు రాజైనసర్వేశ్వరునకుఁ దప్ప నే నొరులకు నమస్కరింపను.

హిర—అవురా! నీ వింకను విరోధిపక్షములు మానలేదు గదా! నీ వెంత దుర్మార్గుఁడవు? ని న్నింక సాధించుట యెట్లు?

తే. గీ. మత్తనూజుఁడ వయ్యు నా ♦ మానసంబె
కాల్చుచున్నావు వైరులఁ ♦ గలసి నేఁడు

ఇంటిదీపంబె చూరున ♦ కంటినప్రుడు
కాల్పుదే చిత్ర మిం దేమి ♦ గలదు చెపుమ.

మంత్రి—ప్రహ్లాదా! ఇంకనైన నీబుద్ధిని మార్చుకొనుము.

హిర—నన్నుఁ జూచి నావైరు లందఱు నవ్వుచుందురు గాఁబోలును. అయ్యో!

ఉ. అంచితకీర్తిశాలి సుగు♦ణాన్వితవర్తియుఁ జక్రవర్తి రా
త్రించరకీర మెకఁ్కగల♦ఁడు సురేంద్రనగేంద్రపాళిభే
దించెడు శౌర్యవంతుఁ డని♦ తెల్పిరి గాని త్వదీయజాతకం
బించుకఁ జెప్ప రీవిధిని ♦ హీనదురాత్ముఁడ వంచు జ్యోతిషుల్.

ప్రహ్లా—తండ్రీ! నీయాత్మ కంతఖేదదాయకమై జనియించిన నే నెంతయు దురదృష్ట వంతుఁడను.

హిర—నన్నారాధించి నీ వేలయదృష్టవంతుఁడవు గాఁ గూడదు?

ప్రహ్లా—నీ వీశ్వరవైరము మానుకొనియెదవా?

హిర—(చెవులు మూసికొని) ఓరీ! ఎట్టియసంగతము లాడుచున్నావు? నాప్రోల నీయీశ్వరుండును సూకరమును సమానములు. ఈశ్వరాదినామములు గల పదార్థము లేనే లేదు. అది కేవలము కల్పితము. గగనాదుల కాశ్రయమైనది. ఎవనినీశ్వరసర్వజ్ఞత్వాదినామములచే వాడెదుజగత్ప్రతీతి గలదో ఆతఁడే నే నని యెఱుంగుము. నాకన్న నితరము లేదు. నేనే పరబ్రహ్మస్వరూపుఁడను.

ప్రహ్లా.—(స్వగతము) స్వస్వరూపజ్ఞాననిమగ్నులైనయోగుల తెఱంగున మాయావిమోహితులైనప్రబోధకులు వేదాంతవాక్యపఠనంబున నహమస్మిబ్రహ్మేత్యాదిశ్రుత్యర్థప్రతిపాదకపరబ్రహ్మమును దామేయని వచించినట్లు కేవలదురహంకారనిమగ్నుఁడైనమజ్జనకుఁ డాశ్రితస్తోత్రపాఠంబులకు మోసపోయి యెంతభ్రాంతుఁ డగుచున్నాఁడు. (ప్రకాశముగ) నాయనా! నీ వీశ్వరుఁడవు గావు ము మ్మాటికిని గావు. నీ కన్న విలక్షణమైనమఱియొకఁ డీశ్వరుఁడు గలఁడు.

హిర—ఔరా! వృథాప్రగల్భ్యదుర్విదగ్ధా! నన్నజస్రము తిరస్కరించుటకుఁ గంకణము కట్టుకొంటివి గా! సరే! నీయౌద్ధత్య మెంతవఱకు సాఁగివచ్చునో చూచెదఁ గాక. ఓరీ తలారులారా! ఈతనిఖండింపక మీ రేల కరుణించి విడిచిపెట్టిరి? మి మ్మీతఁ డేమైనఁ గావుమని బ్రతిమాలినాఁడా?

తలా—లేదు స్వామి! మాయావచ్ఛక్తిని వినియోగించి పలుతెఱంగుల దండింపగా

గాని యాతఁడేదానికిని వశంవదుఁడు కాలేదు.

చ. గదలను మొత్తినా మితని ♦ గాల్చితి మగ్నిని వ్రేల్చి యాజ్యమం
దుదధిని ద్రొబ్బినాము గజ♦యూధముచేఁ బొడిపించినార మే
యదవద నొంద డెంతటిమ♦హాత్ముఁడో నీతనయుండు వీనిహృ
త్సదనమునందు దాఁగొనిన ♦ సామి యెవండొ యెఱుంగ శక్యమే.

హిర—ఔరా! దురాత్ములారా! ఇట్లు చెప్పుమని యాతఁడేమైనలంచము లిచ్చి యున్నాఁడా! లేక కండ్లకావరమున మత్తెక్కి కృతఘ్నులైన న్నధిక్షేపించుచున్నారా? నాపరితాపభయ మొకింతయు మీకు జంకును బుట్టింపలేదా? (అని పండ్లుకొఱుకుచు) ఓ ద్వారపాలకులారా! ఇటు రండు.

ద్వార—(ప్రవేశించి) దేవా! యేమి యనుజ్ఞ యగుచున్నది?

హిర—ఈతలారులను జెఱసాలయం దుంచుఁడు.

ద్వార—చిత్తము దేవా! (అట్లు చేయుదురు.)

ప్రహ్లా—(అపవారించి) ఓ తలారులారా! మీకుఁ బరమేశ్వరుఁడు మేలుచేయునుగాక!

తలా—మా కీపాపకార్యములకంటెఁ జెఱసాలయే మేలు.

(అని నిష్క్రమింతురు.)

హిర—ఔరా! ప్రహ్లాదా! నీయజ్ఞానమును విడచి నీహరిభజనము మానవు గాదా! ముమ్మాటికిని మానవు గాదా?

ప్రహ్లా—నాయనా! హరిభజనము మాని చేయున దేమున్నది?

శా. అజ్ఞానప్రతిబంధకత్రుయముప ♦ ర్యంతంబు తాదాత్మ్యదు
ష్ప్రజ్ఞావంతుఁడె గాని వాని కలజీ♦వత్వాద్యవస్థాక్రియా
జిజ్ఞాసల్ నశియింప వెంతయు మదిన్ ♦జింతించి సంపూర్ణబ్రి
హ్మజ్ఞానం బుదయించుదాఁక హరిస♦ర్వాత్మున్ భజింపన్ దగున్.

హిర—ఏమి నీక్రౌర్యము? నీహరికన్న నే నధికుండను గావున నన్నేలప్రార్థింపరాదు?

ప్రహ్లా—సర్వాత్మకునియందు నీవలెఁ బరిగల్భము లేదు.

హిర—అగును, వాడు నే నుండఁగ నెట్లు గర్వింపఁ గలఁడు?

ఉ. లోకము లన్ని గెల్చితిని ♦ లోకిని సర్వదిగంతభూములన్
నాకు విరోధి లేఁడొకఁడు ♦ నాకపురీశులు నన్నె గొల్తు ర
స్తోకమతిన్ మహామహిమ♦తో నుదయాస్తమయంబు లన్ని నా

యీాకరబద్ధ మై వెలయు ♦ నింకఁ బరాత్ముఁ డెవండొ చెప్పుమా?

ప్రహ్లా—అగును గాని.

ఉ. లోకము లన్ని గెల్చితివి ♦ లోకివి సర్వదిగంతభూములన్
జేకొనినాఁడ వయ్యు సుర♦సిద్ధులు గొల్తురు గాని యింద్రియా
నీకము గెల్చినావె యవి ♦ నిన్ గలుపాత్మునిఁ జేసి నీదుసు
శ్లోకముల్గన్ హరించినవి ♦ చూడుము రాక్షసలోకనాయకా!

హిర—ఓరీ! దుర్మార్గుఁడా! మాకు నీవు వేదాంతములు నేర్పుచుంటివా?

ప్రహ్లా—లేదు. పరమేశ్వరుని భజింపు మనుచుంటిని.

హిర—పరమేశ్వరునిగురించి నాకన్న నెక్కుడెఱింగినవా రెవ్వరు?

ప్రహ్లా—కావుననే అందఱికన్న నీవు ముందు భజియింపవలసినది.

హిర—ఆపాఠ మిదివఱకు వల్లించియే విడిచితిమి.

మ. శిథిలం బైనశరీరపంజరమునన్ ♦జీవంబులన్ నిల్పి నే
నధికాయాసమునన్ జితేంద్రియుఁడ నై ♦ ధ్యానించితిన్ గాని యా
విధి లేఁ డంతయు భ్రాంతిమూలము మహా ♦ విశ్వంబు స్వప్నాభ మీ
పథ మెవ్వారికిఁ దోఁచునీశ్వరువృథా ♦ భావింతురజ్ఞానులై.

ప్రహ్లా—కాదు. ఈశ్వరునియందు శూన్యత్వాద్యవస్థ లారోపించినచో నాత్మకు శక్తి గాని సృష్టివైచిత్ర్యము గాని జూపట్టుట కాధార ముండదు. అది మిథ్యావాదము. ఇం దేది నిజమైనను దప్పక యీశ్వరుని ఆస్తికత్వ మంగీకరింపవలసి యుండును.

హిర—సృష్టి కేవలాభాసము. గగనాదుల కాశ్రయ మైనది. దృశ్యప్రపంచనిర్మాణము నిమిత్తమాత్రము. మోహావలోకనంబున స్వసామర్థ్యశూన్యులై శూన్యమైనయీశ్వరు నారాధించుట పుణ్యహేతుక మని పాకులాడువారలబుద్ధి అంధునిచేతిదీపమువంటిది.

ప్రహ్లా—అయ్యో! ఇదియే నిజమైనచో నీధరాతలమునందు ఈశ్వరప్రతీతి యెట్లు వ్యాపించి యుండును?

హిర—ఒకయంధుఁడు మఱియొకయంధుని నూతిలోఁ ద్రోసివేసినట్లు ఒకపామరుఁడు మఱియొకపామరునితోఁ జెప్పి యీకట్టుకథ లల్లినారు. ఇది మూలము లేని వ్యాఖ్యానము. త్రాడు లేని బొంగరము. భ్రాంతి.

తే. గీ. పిల్ల లశనంబు గుడువని ♦ వేళఁ దల్లి
బూచి బూచి యటంచును ♦ పులిమినట్లు
పామరులు ముక్తిమార్గంబు ♦బడయుకొఱకుఁ
గలఁడు సర్వేశుఁ డని బుధుల్ ♦ పలికినారు.

ప్రహ్లా—సూర్యునియం దంధకార మారోపించినట్టు లీశ్వరునియందు శూన్యాభాసము లు గల్పించినంతనే యది నశించునది గాదు.

హిర—ఉండినఁగదా? నశించుటకును, నిల్చుటకును గురియై యుండును. లేనియొక వంధ్యాపుత్రుని కెన్నిమ్రొక్కిన నేమికార్యము! నిద్దురఁబోయినవానిమొగముపై దుమ్మువైచిన ట్లుండును.

మంత్రి—(చిరునగవుతో) ఆపరమేశ్వరుఁ డనువాఁ డున్న చో నేను వానిసత్వమునకుఁ బిలుచుకొని వచ్చియుందును.

ప్రహ్లా—దుర్వాదంబు లేమికార్యము! పాపపుణ్యములచే మీరు కట్టుఁబడరా? మీకు మృత్యువే లేదా? పోనిండు.

శా. కాలారాధ్యుఁ డగోచరుం డమలుఁ డా♦కల్యాణసంధాయి దృ
క్పాళిన్ జూడఁగ రానివాఁ డఖిలమున్ ♦ గల్పించునిర్ణేత వే
లీలన్ దోఁచుసమర్థుఁ డీశ్వరుఁడు వా♦ళిన్ గొల్వగాలేక సీ
వేళాకోళము సేయఁగాఁ దగునె మీ♦వీరోక్తు లూఁగాడఁగన్.

మంత్రి—ఓహో! తనపరమేశ్వరుని ఆక్షేపించినందున కభిమానము వచ్చినదిగాఁ బోలును.

హిర—ఏమిరా! నీపరమేశ్వరుఁ డొక్కసారి నాముందర రాఁగలఁడా?

ప్రహ్లా—చూచుటకు మనము సమర్థులము గాము.

హిర—ఔరా! మన మనుచుంటివి, మూర్ఖుఁడా! నేనుగూడ నీయీశ్వరుని గాంచుట కు సమర్థుఁడను గానా?

ప్రహ్లా—తండ్రీ! ఆగ్రహింపకుము. భగవంతుని గాంచుట కెవ్వరును సమర్థులు గారు. గోడను మనముజూడఁగలుగుదుముగాని మనలను గోడ చూడఁగలదా? అట్లే పరమేశ్వరుఁడు మనలను గాపాడుచు చూచుచున్నాఁడు గాని మనము వాని దర్శింపఁజాలము.

హిర—ఛీ! నోరుమూయుము దురాత్మా! నీచుఁడవె వంశనాశకరుఁడవె హరి

యనుబాలిశునిసేవకై యొడంబడిననీవు నన్ను దండ్రియనుగౌరవ మైనలేక అవ్యక్తము లాడుటకు నోరు విప్పితివిగా? "నీదేవుఁడున్నయెడల యేలకానరాఁడు" అని యెన్ని సారు లడిగినను దానికిఁ బెడర్థము లాడెద వేల? సరియైనసమాధాన మిమ్ము లేదా నాయీశ్వరత్వ మంగీకరింపుము. ఈయుభయార్థమును గాదంటివేని నీ వింకను బాధింపఁబడెదవు.

ప్రహ్లా—నాయనా! పరమేశ్వరుని జూచుట కపేక్షింపకుము. ఆయుద్దేశము మానుకొనుము, నన్ను శిక్షింపవలయునని యున్నదా? తండ్రి వైననీకు నే నొకసొత్తునుగాన నీయిష్టమువచ్చినతెఱంగునఁ జేసికొనఁగలవు. అందుకు నేను సంతోషపూర్వకముగాఁ దల నొసంగుచున్నాను.

హిర—ఈ వెడఁగుమాటలతో నాకుఁ బనిలేదు. నాయడిగినదాని కుత్తర మొసంగుము.

ప్రహ్లా—నాయనా! దేవునిజూచుటకు మాత్రము ప్రయత్నింపకుము. దానఁ జాల ప్రమాద మున్నది.

హిర—ఓరీ! పశుప్రాయుఁడా! మఱలఁబ్రమాద మనుచుంటి వేమిరా?

ప్రహ్లా—అది మహత్తరతేజోమయపదార్థము. కావున దర్శించుటకు మనము చాలము.

తే. గీ. సూర్యుఁ డుదయింపఁ దమి గుహ ♦ జొచ్చినట్లు
గాలి వీవంగఁ గడచు మే ♦ ఘములపగిది
నీశ్వరునిదర్శనంబున ♦ నెల్లవారు
భస్మమైపోవుదురు భయ ♦ విస్మయముల.

హిర—ఓరీ! నీ వీరోక్తు లంతకంతకు ముదిరి పోవుచున్నవే, ఇంక మే మందఱము జడిసి పారిపోవలసినదేనా? దురాత్మా! ఏఁడిరా నీభగవంతుఁడు. (సాగ్రహముగా)

ఉ. కారులు ప్రేలె దీవు తమ♦కంబున నన్నొకభీరుఁ జేసి దు
ర్వారమదీయదివ్యకర♦వాలము నైనను లెక్క-సేయ కో
రోర దురాత్మ నీహరియ♦థార్థముగాఁ గలఁడేని జూపుమీ
ధారుణి నెందులోనయిన ♦ దాఁగి వివర్ణత గాంచకుండినన్.

ప్రహ్లా—ఆతఁ డేల వివర్ణుఁ డగును? పరికించినచో నంతటను బరిపూర్ణుఁడై యున్నాఁడు.

శా. ఆకాశాదిసమస్తభూతములలోఁ ♦ బ్రాణప్రపంచంబులో
లోకాలోకపరీతభూతలమహా ♦ లోకంబులో మాయలోఁ
బాకారిప్రముఖాదిరాక్షసులలోఁ ♦ బాటింపసంపూర్ణుఁడై
యేకాకారత నున్నవాఁడు హరి యూ♦హింపంగ దైత్యేశ్వరా!

మఱియు.

క. నీయందును నాయందు న
నూయము లేకొరులయందు ♦ నూదియు మోపం
జేయుట కెడము నొసంగక
యీయఖిలము నిండియుండె ♦ నీశ్వరుఁ గంటే.

హిర——(పెద్దగొంతుకతో) ఓరోరిదురాత్మా! నీహరి రాక్షసులయందునుగూడఁ గలఁడనుచుంటివిగా! ఓరిపామరుఁడా! హరి లేఁడు గాని హరిదాసుఁ డున్నాఁడురా దురాత్మా! (అని లేచును.)

ప్రహ్లా——(చేతులు మోడ్చి) నాయనా! నీ వంతగట్టిగా నార్భాటింపవలదు. ఊపిరితిత్తులు పగిలి ప్రమాదము సేయును. నామాటలు విశ్వసింపుము.

హిర——(పెద్దగొంతుకతో) ఔరా! రాక్షసకులకలంకా! నీమాటలా విశ్వసింపవలసినవి? (అని పండ్లు కొఱుకుచు) ఇదివఱ కేమంటివి? "ఈయఖిలము నిండియుండె నీశ్వరుఁ గంటే" ఎక్కడి యీశ్వరుఁడు? నేనే యీశ్వరుఁడను. నాకన్న పైవార లెవ్వ రున్నారు? నన్ను నిర్జించుధీరోదాత్తుఁ డీబ్రహ్మాండకటంబులం దెందేనియుఁ గలఁడా? ఉన్నచో నాయెదుటకు వచ్చియుండఁడా? ఉన్నచోఁ జూపుము దురాత్మా! చూపుము.

ప్రహ్లా——(అడఁకువతో) నాయనా! నీవు కేకలువేసి చాలఁగ నలయుచున్నావు. శాంతింపుము. శాంతింపుము.

హిర——ఛీ! దుర్మతీ! శాంత మేటికిరా! నాయీశ్వరత్వము నీ వంగీకరింపవుగాదా?

ప్రహ్లా——(తలను వంచి మిన్నకుండును.)

హిర——ఏమిరా మాటాడవు? (అని కాలితోఁ దన్నును.)

ప్రహ్లా——నేఁడు నాదేహము పవిత్రమైనది నాయనా! నీవింక శాంతింపుము. (అని నమస్కరించును.)

హిర——(చేతితోఁ ద్రోసివేసి) ఈనక్కవినయములు మాని నీవాదము నీవు నిలుపఁ జూచుకొనుము.

ప్రహ్లా—ఇందు వివాద మేమున్నది నాయనా? నీవు ప్రసన్నుఁడవు కమ్ము. నీ వింత భీకరముగా గర్జించిన నీగొంతుక పగిలిపోయి ప్రాణహాని గలిగించును.

హిర—నాకు ప్రాణహానియా? నీదేవుని, నీపరమేశ్వరుని ప్రాణముపోవును గాని నా కేమి హానిరా! బాలిశా!

చ. శరములు నాట వీతనువు ♦ శాశ్వితలోహశలాకనిర్మిత
స్ఫురదురుకాంతిసంచయము ♦ సూక్ష్మముగాఁ దలపోసితేమొ యీ
నరసురయక్షరాక్షసగ♦ణంబులు గూడిమదీయప్రాణి రా
తిరియును సంధ్యలన్ బగలు ♦ దీయఁగరాదు ప్రగల్భ మేర్పడన్.

ప్రహ్లా—సత్యము. సత్యము. నీవు మహాతపశ్శాలివి. నీ కీశ్వరప్రసాదలబ్ధమై నమహత్తరతేజోవిరాజమానము కరతలామలకమైయున్నది. ఇంకనైన నీవు శాంతి వహింపుము తండ్రీ!

హిర—(కత్తిని ద్రిప్పుచు) ఈశ్వరప్రసాద మేమిరా? చండాలాధమా! దుర్మతీ! పాపీ! పారుబోతా!

ఉ. దంభము లేల యాడెదు మ♦దంబున ముజ్జగ మొక్క పెట్టునన్
గుంభిని గూల్పజాలు రవి♦కోటినిభాంగుని నాదుమ్రోల నో
డింభక! "ఈశ్వరుం" డని క♦డిందివచించెద వాతఁ డున్న నీ
స్తంభమునందుఁ జూపఁగల ♦ సాహస మున్న నీకు దుర్మతీ!

(అని మహాగ్రహముతో పై కెగిరి స్తంభమును దన్ని కత్తితో నఱుకును. నేలఁ బడి) ఓరీ! దురాత్మా! ఎవఁడవురా! నారసింహాకృతిని నాగర్భము చీల్చివేయుచున్నాఁడవు. హా! ప్రాణముపోవుచున్నది. (అని విలవిల కొట్టుకొని యూరకుండును. అందఱును మూగి చూచుచున్నారు.)

ప్రహ్లా—(స్తంభమువంకఁదిరిగి) ఓజగన్మయుఁడవైనపరమేశ్వరా! నీ కనేకనమస్కారములు.

మంత్రి—(హిరణ్యకశిపుని జూచి స్వగతము) ఇంక నేమున్నది? రాక్షసలోక మంధకార మైనది. (ప్రకాశము) ప్రహ్లాదకుమారా! నీతండ్రి యగుమహారాజు దురాగ్రహంబున జీవనాళంబులు పగిలి యస్తంగతమైనాఁడు గదా! అయ్యో! మా కిం కేమిదిక్కు? వీనికన్నుల కేమో నరసింహాకృతి గలయొకవిగ్రహము

తలారులు—(ప్రవేశించి) ఓప్రహ్లాదకుమారా! నిన్ను వధ్యభూమికిఁ గొంపోయి దానవరాజమంత్రము పాడించుటకు మాకు మహారాజు సెలవైనది. అట్లు నీవు ఒడంబడునవఱకు లెక్కలేనివెతలం బెట్టి తుదకు దుర్మరణంబులపాలు సేయుఁడని యనుజ్ఞాపత్ర మొసంగఁబడినది.

ప్రహ్లా.—సరే! మంచిది.

తే. గీ. పుత్త్రికు గళాన నురిత్రాడు ♦ బోసి లాగు
మనుచు వ్రాసినమరణలే♦ఖను నొసంగుఁ
డెవ రెవరిసంతకంబులం ♦ దెటుల గలవొ
వానిఁజదివెద కడసారి ♦ సార్థమట్లు.

(అని చేతులు చాఁచును.)

తలా—(ఇదిగో అని యొసంగుదురు.)

ప్రహ్లా—(చదువుకొని) ఓబాంధవులారా! నామరణపత్రముపై మీసంతకములుగూడఁ జిత్రింపఁబడి యున్నవా? నేను మీకొనర్చిన యపకృత మే మున్నది?

మ. భగవంతుం డఖిలంబులోఁ గలఁ డటే ♦ భావింపుఁడీ యన్న నే
పగవాఁ డైతిని వధ్యభూమి గొనిపో♦వం జూచుచున్నాఁడ నీ
జగతిన్ వింటిరె యిట్టివింతలు; దురా♦చారంబు లీమార్గముల్
తగవంచున్ వచియింప రెవ్వరును మా♦తండ్రిన్ విలోకింపుచున్.

తలా—ప్రహ్లాదకుమారా! ఈ యెలజవ్వనంబున నేల బ్రతుకుపై నీళ్లు బోసికొనియెదవు? జీవించెదు తెఱం గూహింపవలదా?

ప్రహ్లా—పరమేశ్వరుని ధ్యానించుటయే, అన్నిటికిఁ దెఱవు.

తలా—అట్లయిన నీవు తప్పక వధింపఁబడియెదవు; కావున నిప్పుడైన భూపాలుని శరణంబు వేఁడుము.

ప్రహ్లా—ఓ వెఱ్ఱులారా!

ఉ. చావునకున్ భయంపడి వి ♦ చారముతో నను గావుమంచు నే
భూవరుఁ గోర నొల్ల జగ ♦ మున్ సృజియించినదేవదేవుఁడే
గావఁగనున్న వాఁడుత్రిజ♦గంబులనున్నను, వార్థి డాఁగినన్
జావునుతప్పిపోఁగలరె ♦ చచ్చుటకున్ జనియింతురెల్లరున్.

తలా—అట్లైన నీవు వధ్యభూమికి రావలసి యున్నది.

ఇట్టిమహద్విశిష్టుఁడ నైననన్నుఁ గాదని యధిక్షేపించుచున్న దనుజుఁడవని గాఱ వించుట దీపమును ముద్దిడుకొనుట వంటిది. పుండు తనువులోఁ బుట్టినను ఖండ నీయమే గావున నీవును బ్రాచీనదానవనీతి ననుసరించి ఖండింపఁ బడవలయును. లేదా, దానవభర్త నైన నన్ను పరమేశ్వరునిగా ధ్యానింపవలయును.

ప్రహ్లా—నే నెన్నఁటికిని నిన్ను బరమేశ్వరునిగా నూహింపనోపను.

హిర—వధింపఁబడుటకు నంగీకరించితివా?

ప్రహ్లా—అగును.

మంత్రి—సభ్యులయెదుటఁ బ్రహ్లాదునిమరణపత్రిక చదువఁబడినది. ఇందు మీమీసంతక ములును ముద్రింపఁబడవలసి యున్నవి. ఇందు కసమ్మతముసూచించు వా రెవ్వ రైన నుండిరేని ప్రతిఘటింపఁ గలరు.

హిర—సభ్యులారా! నాయీశ్వరత్వమున మీ కేదేని విరోధ మున్నదా!

సభ్యులు—లేదు. స్వామీ! నీవే ఆదిమధ్యాంతలయుఁడవు. అతేంద్రియుఁడవు. జగజ్జ్యోతివి.

ప్రహ్లా—(స్వగతము) ఈతఁడతేంద్రియుఁ డైన నె ట్లింద్రియగోచరుం డగుచున్నాఁడు? అయ్యో! ఈ తెలివిమాలినవారలు సేయునీవ్యాజస్తుతులు నిజమని నమ్ముచు నా జనకుం డెంతవిభ్రాంతుఁ డగుచున్నాఁడు! ఎట్టివివేకి నైనఁ బాడుసేయునవి వ్యాజస్తుతులే గదా.

మధు—ప్రహ్లాదా! నీవు ఖండింపఁబడుటకు నొప్పుకొనియెదవా? లేక దానవేశ్వరుని యీశ్వరునిగాఁ బూజించెదవా?

హిర—నీ వింక వానితో నేదియును బ్రసంగింపకుము. వాఁడు తప్పక దండనీయుఁడు.

ప్రహ్లా—

క. దండించిన ఖండించిన
దండధరారులకుఁ గాని ♦ దర్పముతో బ్రి
హ్మాండము నిండినహరి తా
నుండఁగ నొం డేమిచింత ♦ యుర్వీనాథా.

హిర—సరే! (అని నిష్క్రమించును.)

మంత్రి—గురుపుత్రులారా! మనమును బోవుదము రండు. (అని నిష్క్రమింతురు)

నాశన మయిపోవలసి యుండును. అది యెంతయు నసంగతము. ఆగ్ర
హింపక చక్కగా విచారించి చూడుము. నీకే గోచరము కాఁగలదు.

మ. గెలువం జాలితి వన్నిలోకములు నీ ♦ కీర్తిద్యుతుల్ దిక్కులన్
వెలుఁగున్ వైరులు లేరు హాయిగ సదా ♦ విశ్వాళిఁ బాలింపుచున్
గులమున్ వంశము తేజమున్ నిలిపి మా ♦ కున్ శ్రేయమున్ గూర్పఁగా
వలదా దానవముఖ్య యీశ్వరునితో ♦ వైరంబు నీ కేటికిన్?

హిర—(స్వగతము) ఔరా! వీ డెంతకును నాకు లోఁబడ కున్నాఁడు. ఇంక వీని నేమి సేయవలయును? (అని ప్రకాశముగా) ఈవైరమువలన నీయీశ్వరుఁడు న న్నేమియును సేయలేఁడు. నావైరమువలన నీవు చెడ్పడు చున్నాఁడవు జూడుము.

ప్రహ్లా—నీదండనమునకు నాదేహము గురియగు ననుకొనుము. ఆవల పాపపుణ్యములకుఁ గలుగుఫలములవలనఁ బరమేశ్వరునిగూర్చి యొకింత శంకింపుము.

హిర—ఆహా! ఏమి యాశ్చర్యము. నీపరమేశ్వరుఁడే నన్ను నిర్జించువాఁడు?

ప్రహ్లా—సందియ మేమి? నీయంతట నీవే నిర్జింపఁబడియెదవు.

హిర—అప్పుడు యమధర్మరాజు వచ్చునా యేమి?

ప్రహ్లా—వాఁడు మాత్రము వేరుగ నున్నాఁడా?

హిర—ఆదక్షిణదిక్పాలునకుఁగూడ నేను ఒడంబడవలయుఁగా?

ప్రహ్లా—కాదు కాదు.

తే. గీ. తనమనోభ్రాంతి స్వప్నమం ♦ దనుసరించి
దుఃఖసుఖములు గలిగించి ♦ దోలఁగినట్లు
తనదుపాపంబె యమునియ ♦ ట్లనుకరించు
నప్పునకు వడ్డి యిలు మ్రింగి ♦ నట్లు గంటె.

హిర—ఓరీ! కులద్రోహి! ద్రోహి! నీవు నాకు పుత్త్రుఁడవు గాక కేవలము శత్రుపక్షీయుఁడవై నాయీశ్వరత్వమును మాపఁజూచుచున్నావు. నీ వేయీశ్వరుని నిర్దేశించి భాషించుచున్నావో ఆతఁడే నే ననుకొనుము. నాకువినాసర్వసత్త్వములు జడముల కాశ్రయమైనవి. ఈశ్వరప్రకృతివలెనే నాయాజ్ఞాప్రకయుఁ ద్రిజగంబుల నిండి వెల్లివిరియుచున్నది. నేనును దేజస్స్వరూపుఁడ

త్రినేత్రులను, త్రిపదంబులను జయించుటచే వచ్చినది.

ప్రహ్లా—సరే! అన్నియును జయించితివి, గుణత్రితయమును జయించితివా?

హిర—మాకవి యలంకారములు.

ప్రహ్లా—రాజస తామసంబు లేమి యలంకారము? శుద్ధసాత్త్విక మలంకారము, పరమే శ్వరధ్యాన మలంకారము, సాధుపథ మలంకారము.

హిర—అవి నీపక్షము వారికే.

ప్రహ్లా—ఇందుఁ బక్షములతోఁ బని యేమి? నీపక్షము వా రంచలు రాజస తామసవంతు లైన సర్వదా కలహములే జరుగుచుండును.

హిర—సరే! నీమాటలు రెండుకక్షులుగా విడదీసినవి; గావున నావిరోధికక్షయందున్న నీవు దండింపఁబడవలయును.

ప్రహ్లా—నిర్నిమిత్తదండనము రాజున కయుక్తము గాదా?

హిర—ఈనాప్రజ లందఱింబలె నీవును నన్నీశ్వరునిగాఁ జూడక వేరొకమిథ్యాస్వరూ పమును గలదని యనుమానించుటయే నిమిత్తము.

ప్రహ్లా—ఆయనుమానము నీ కేల తట్టలేదు?

హిర—నేను నాకువిరోధిని గాను. విరోధదృష్టులతోఁ జూచినఁగాని యనుమానములు పొడకట్టవు.

ప్రహ్లా—అటులైన నిజబుద్ధిని విమర్శించి చూడుము.

హిర—ఈప్రజలంత యవిమర్శకులా?

ప్రహ్లా—నీవు చక్రవర్తివి. నీవలనఁ బోషింపఁబడువారు నీమాట లాడక మఱి యే మందురు? అటులన్నచో నీమ్రోల వారు నిలువఁగలరా?

హిర—అయిన నీవు మాయందఱికన్న భిన్నుఁడవై వైరము సాధించుటకుఁ జూచు చున్నావు.

ప్రహ్లా—కాదు, కాదు. నాయనా! నామాటల నొకింత విశ్వసింపుము. నేను నీకు విరోధిని గాను. నిన్నుఁగూర్చి వ్యాజస్తుతి సేయువారు చెప్పినచొప్పుననీవీశ్వరుఁడవు కావు. నీ వట్లూహించుట కేవలము పాపహేతుకము. పరమేశ్వరుఁడు నామరూపక్రియారహితుఁడు. నీవు నామరూపక్రియాసహితుఁడవు. వాని వలె నాదిమధ్యాంతరహితుఁడవు గాఁదలంచితివేని యీరాక్షసరాజపీఠమునుండి

(ప్రహ్లాదుని బడికిఁ గొనిపోవుటకు సహాధ్యాయు లగు బాలకులు వచ్చి నేపథ్యమున నుండి.)

బాలకుఁడు—(తక్కినవారలతో) ఈతఁ డేదో క్రొత్త విషయములు నేర్చికొనియెను గాఁబోలును. పరమేశ్వరధ్యానము చేయునఁట. అది యేమో చూచెదము. మీరందఱు నావెనుకకు రండు. (అట్లు చేయుదురు.)

రెం. బా.—పరమేశ్వరుఁ డన్న నేయూరి పేరు?

ప్ర. బా.—అది యొక దేవత పేరు.

రెం. బా.—ఇప్పుడు వచ్చి జడిపించదు గదా!

ప్ర. బా.—భయము లేదు.

ప్రహ్లా—(చేతులు జోడించుకొని) ఓ మానసమా! పరమేశ్వరునిఁ బ్రార్థించుటకు త్వరపడుము.

ఉ. ఆరమణీయసర్వసుగు ♦ ణాన్వితుఁ డార్తశరణ్యుఁ డాపదో
ద్ధారుఁడు దీనరక్షకుఁ డు♦ దారుఁడు సర్వము దానె యైనయోం
కారుఁడు పాపభంజనుఁ డ♦కల్మషుఁ డప్పరమేశ్వరుండు సన్
జేరెడునట్లు నాహృదయ ♦ సీమను నిల్పి భజింతు నిత్యమున్.

ప్ర. బా.—ఈమంత్రసిద్ధి మనమును నేర్చికొనియెదము రండు. (అని అందఱును ప్రహ్లాదునియొద్దకుఁ బోయి.) రాజకుమారా! నమస్కారము.

ప్రహ్లా—మీర లేటికి వచ్చిరి?

బాల—పాఠశాలకు రావా!

ప్రహ్లా—(లేచి) ఇదే వచ్చుచున్నాఁడను. (అని అందరితోఁ గలిసి వెళ్లును.)

ఇది విష్కంభము.

రంగము—పాఠశాల.

(ప్రహ్లాదుఁడు బడిపిల్లలు ప్రవేశింతురు.)